mulier instituut

VSK Monitor 2018

Voortgangsrapportage Actieplan ‘Naar een veiliger sportklimaat’

David Romijn

Janine van Kalmthout

VSK Monitor 2018

Voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'

Op verzoek van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport

David Romijn
Janine van Kalmthout

© Mulier Instituut
Utrecht, oktober 2018

Mulier *Instituut*
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Management samenvatting **7**

1. Inleiding **9**
1.1 Over het actieplan 9
1.2 VSK Monitor 2018 11
1.3 Leeswijzer 12

Deel I Naar een cultuurverandering **13**

2. Communicatie en bewustwording **15**
2.1 Kaderleden 15
2.2 Digitaal bereik 16

3. Bereik VSK Programma **19**
3.1 Verenigingen 19
3.2 Bestuurlijk kader 20
3.3 Trainers/coaches 21
3.4 Arbitrage 23
3.5 Ouderbetrokkenheid 25
3.6 Diversiteit 26

4. Spel- en gedragsregels **29**
4.1 Spelregels 29
4.2 Gedragsregels 30

Deel II Ongewenst gedrag: incidentie en omgang **33**

5. Sportief wedstrijdgedrag **35**
5.1 Methode 35
5.2 Veldwerk 37
5.3 Incidentie 38

6. Ervaren incidentie en veiligheidsgevoel **41**
6.1 Bonden 41
6.2 Kaderleden 43

7. Omgang met incidenten **47**
7.1 Protocollen effectieve aanpak excessen 47
7.2 Reactie van kader op (zwaar) ongewenst gedrag 48
7.3 Vertrouwenscontactpersonen bij verenigingen 49
7.4 Vertrouwenspunt sport 49
7.5 Verklaring omtrent gedrag (VOG) 50

8. Tuchtrecht en integraal veiligheidsbeleid **53**
8.1 Tuchtrecht 53

8.2 Halt en de KNVB 54

Deel III: Het sportklimaat na VSK **57**

9. Borgen van VSK **59**
9.1 Borgen in de vereniging 59
9.2 Borgen bij bonden 62
9.3 Borgen via onderwijs 62

10. Conclusies **65**
10.1 Ambities Rijksoverheid VSK-programma (2011) 65
10.2 Een veiliger sportklimaat 67
10.3 Naar een positieve sportcultuur 71

Literatuur **75**

Bijlage 1 Bronbeschrijving VSK Monitor **77**

Bijlage 2 Brontabellen **81**

Management samenvatting

Het programma Naar een veiliger sportklimaat (VSK) ging in 2011 van start en zal dit jaar aflopen. In deze periode is voor de uitvoering van het programma jaarlijkse ongeveer 7 miljoen euro beschikbaar. Het VSK-programma is gericht op het voorkomen van misstanden in en rond de sport, en waar nodig het aanpakken ervan wanneer deze zich voordoen. De VSK Monitor 2018 volgt de inspanningen en vorderingen van het programma (deel I), geeft een weergave van sportief en onsportief gedrag in de Nederlandse sport en de omgang daarmee (deel II) en beschrijft de impact van de programma-inspanningen op de toekomst van de Nederlandse sport (deel III).

Deel I Naar een cultuurverandering

Bewustzijn

- Ruim vier op de vijf (81%) bestuurders is bekend met het Actieplan Naar een veiliger sportklimaat, in 2014 en 2016 was dit nog 69 procent.
- Bestuur, trainers en arbiters vinden het noodzakelijk dat aandacht besteed wordt aan een veilig sportklimaat (ca. 8,6, 2014: 8,3).

Digitaal bereik

- Vanaf de lancering op 1 maart 2017 tot en met 31 augustus 2018 heeft de site www.sportplezier.nl 171.899 unieke bezoekers getrokken.
- Per bericht op sociale media van Sportplezier worden 30.000 tot 60.000 mensen bereikt, daarbij volgen gemiddeld ongeveer 5.800 likes, reacties en gedeelde artikelen per maand.
- De vier webinars van Marcel Wouda, Toon Gerbrands, Erben Wennemars en Steven Pont zijn samen in totaal 6.033 keer bekeken.

VSK-producten

- In 2018 namen 105 verenigingen voor het eerst een VSK-product af, sinds de start van het programma namen 10.662 verenigingen één of meer VSK-producten af.
- Het meest afgenomen product in het afgelopen jaar was procesbegeleiding/verenigingsondersteuning (716 verenigingen, +77% t.o.v. 2017).
- Het aandeel arbiters dat geschoold is in mentale weerbaarheid is 59 procent (2014: 47%).
- In het kader van de *#alltoghetherchallenge* werden 10.293 regenboogbanden aangevraagd en werkte het betaalde voetbal een volledige speelronde af waarin alle aanvoerders met regenboogband speelden.

Spel- en gedragsregels

- De Masterz-websites gericht op spelregels bereikten in het afgelopen jaar 214.011 unieke gebruikers (+34% t.o.v. 2017).
- 81 procent van de bestuurders besteedt aandacht aan spelregelkennis op de vereniging (2014: 75%).
- 83 procent van de verenigingen heeft gedragsregels (2014: 73%).

Deel II Ongewenst gedrag: incidentie en omgang

Incidentie en veiligheidsgevoel

- Twee procent van alle VSK-gerelateerde (on)sportieve wedstrijdgedragingen in teamsporten is excessief (fysiek of verbaal geweld), negentig procent is (zeer) positief.

- In teamsporten vindt desondanks in ongeveer een op de zeven wedstrijden een moment van slaan, schoppen of bijten plaats.
- Sinds de start van het programma wordt de sociale veiligheid gemiddeld met een 8 of hoger gewaardeerd door kaderleden. Veiligheid op de vereniging (8,3) of tijdens training (8,4) wordt hoger gewaardeerd dan tijdens de wedstrijden (8,0).

Meldpunten

- In het afgelopen seizoen werd het Meldpunt Sport en Geweld gemiddeld 2,2 keer gebeld per week (2016/2017: 2,5).
- Meldpunt Wanordelijkheden ontving 21 meldingen per week (2016/2017: 17,4).
- In het afgelopen jaar steeg het aantal meldingen bij Vertrouwenspunt sport naar 377 (+109 / +40% t.o.v. 2017).

Omgang met incidenten

- Negen op de tien verenigingen die een protocol en/of effectieve aanpak van excessen nodig achten, voeren deze in.
- Alle sportbonden hebben een vertrouwens(contact)persoon, in het afgelopen jaar werden 466 VCP'ers getraind (+44% t.o.v. 2017), 56 procent van de vereniging had in 2017 een VCP (2008: 21%).
- Sinds 2012 zijn op 18 oktober 2018 in totaal 152.622 gratis VOG's voor vrijwilligers in de sport aangevraagd (+22% t.o.v. 2017).
- In 2017 zijn 170 tuchtstraffen uitgevoerd door Halt (2016: 149), waarvan 42 keer de zware variant (2017: 19).
- 63 van de 76 sportbonden zijn aangesloten bij Instituut Sportrechtspraak.

Borgen van VSK

- 87 procent van de trainers besteedt aandacht aan een veilig sportklimaat (bestuurders: 69%).
- Volgens 80 procent van de trainers en arbiters en 74 procent van de bestuurders heeft de gevolgde opleidingsactiviteit (veel) meerwaarde voor het functioneren.
- 91 procent van de kaderleden voor arbitrage of sporttechnische zaken mist niets in het productaanbod op het gebied van een veilig sportklimaat.
- Ruim zestig procent van de sport- en beweegopleidingen besteedt aandacht aan de kennis en vaardigheden die nodig zijn om een sociaal veilig, plezierig en ontwikkelingsgericht sportklimaat te creëren.

Het belang van Veilig Sportklimaat is diep doorgedrongen in de Nederlandse sport. Bestuurders, trainers en scheidsrechters zijn zich bewuster van hun eigen rol als nooit tevoren. 'VSK' ligt beklonken in diverse beleidsplannen, opleidingen en clubregels. Ondanks een beperkte groei van de 'VSK-familie', in termen van nieuwe verenigingen die VSK-producten afnamen, in 2018 blijft de relevantie van een veilig en plezierig sportklimaat groeiende.

Het meemaakcijfer van ongewenst gedrag is lager dan ooit en het veiligheidsgevoel is hoger in de sport dan elders in de maatschappij. Wel nemen meldingen van ongewenst gedrag en probleemverenigingen voor het eerst weer toe, zij het in zeer beperkte mate. Door de onverminderde behoefte aan 'VSK' is een vervolg van de inzet op het thema 'positieve sportcultuur' in het Nationaal Sportakkoord logisch. Bovendien kan mede dankzij het VSK-programma in dit nieuwe beleid een vliegende start gemaakt worden: de interventies kadercoaching en procesbegeleiding van verenigingen vinden hun oorsprong in het VSK-programma en kunnen uitgroeien tot belangrijke pijlers in de toekomst.

1. Inleiding

De VSK Monitor 2018 is de zesde en laatste in een jaarlijkse reeks die begon met de VSK Monitor 2013 (Romijn et al., 2013). In deze serie is ieder jaar aandacht besteed aan de voortgang van het Actieplan Naar een veiliger sportklimaat (VSK). Ook in voorliggende versie bespreken we de voortgang van het slotjaar van het VSK-programma dat stopt aan het einde van dit jaar.

1.1 Over het actieplan

Het VSK-programma is ontworpen in 2011 en officieel in 2012 van start gegaan. NOC*NSF was de uitvoerende partij van het programma en deed dit in samenwerking met de KNVB, de KNHB, de overige sportbonden en de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Veiligheid en Justitie (V&J)[1]. In de uitvoering werkten NOC*NSF, KNVB en KNHB intensief samen. Deze partijen leverden ook allemaal een lid aan het kernteam VSK[2].

Het kernteam VSK is eindverantwoordelijk voor het programma en stelt jaarlijks een programmaplan op. Voorafgaand aan deze jaarplannen kunnen aangesloten bonden aangeven op welke wijze zij willen bijdragen aan het VSK-programma. Deze ingediende plannen vormen de basis voor het programmaplan. Dit plan wordt aan de stuurgroep VSK[3] voorgelegd voor advies. Tot en met 2016 werd dit programmaplan ook voorgelegd aan het Expertpanel sportparticipatie[4]. Dit panel is sinds 2017 komen te vervallen door een veranderende systematiek in de Sportagenda 2017+. De definitieve besluitvorming ligt bij het bestuur van NOC*NSF.

In 2015 is besloten meer focus in het programma aan te brengen en de voorwaarden voor deelname aan VSK aan te scherpen. Dat leidde tot deelname van uiteindelijk 12 bonden in 2017 en 2018 die ook kunnen waarmaken dat VSK is geborgd in hun meerjarenbeleid en aanpak; ook na afsluiting van het Actieplan Veilig sportklimaat. Bij de start van het programma waren dit 42 deelnemende bonden. De bonden die tussentijds gestopt zijn, kunnen wel nog altijd beschikken over de ontwikkelde VSK-producten.

Inhoud

De Rijksoverheid heeft op zeven terreinen maatregelen en ambities geformuleerd voor het VSK-programma (tabel 1.1). Deze maatregelen hebben betrekking op spelregels, tuchtrecht, gedragsregels, excessen, veiligheidsbeleid en vrijwilligers.

[1] Aanvankelijk waren ook de Maatschappelijke Ondernemers groep (MOgroep) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) betrokken, maar in de afgelopen jaren was dat in de praktijk niet meer het geval.

[2] Het kernteam bestaat in oktober 2018 uit: Jan Dirk van der Zee (directeur KNVB amateurvoetbal), Erik Gerritsen (directeur KNHB), Erik Lenselink (manager Sportontwikkeling bij NOC*NSF) en Ary Hordijk (programmamanager VSK). Marijke Fleuren (voorzitter Europese Hockey Bond) is adviseur.

[3] De stuurgroep bestaat in oktober 2018 uit de directeuren van de KNHS, KNLTB, KNZB, NBB, KNVB, KNHB, en NOC*NSF.

[4] Het 'Expertpanel sportparticipatie' werd ingesteld d.m.v. de vaststelling van de notitie 'Governance Bestedingsplan Sportagenda' in de Algemene Vergadering van NOC*NSF van november 2012.

Tabel 1.1 Maatregelen en ambities Rijksoverheid VSK-programma

Maatregelen	Ambitie
1. Maatregelen gericht op spelregels	*Sporters, ouders, trainers en coaches hebben kennisgenomen van de spelregels die gelden in de sport. Bovendien worden spelregels gewijzigd ter bevordering van de veiligheid op het veld en het spelplezier.*
2. Maatregelen gericht op het tuchtrecht	*Elke bij NOC*NSF aangesloten sportbond heeft een transparant en uniform systeem van reglementen met bezwaar- en beroepsprocedures, zowel voor competitie als voor algemeen tuchtrecht, doping en seksuele intimidatie, gebaseerd op een sportbrede blauwdruk tuchtrecht.*
3. Maatregelen gericht op gedragsregels	*Gedragsregels nemen een prominente plaats in om ongewenst gedrag in de sport aan te pakken en te voorkómen.*
4. Maatregelen van de sport gericht op excessen	*Sportverenigingen en tuchtcommissies kunnen aangifte doen van een geconstateerd strafbaar feit bij de politie, en sancties voor excessieve overtredingen sluiten beter aan bij de verwachtingen uit de sport en de maatschappij. Daarnaast kan het OM een zwaardere strafeis stellen waardoor scheidsrechters/officials een extra beschermde positie genieten, vergelijkbaar aan die van ambtsdragers.*
5. Maatregelen van politie en justitie gericht op excessen	Geen ambitie geformuleerd.
6. Aansluiting van sport bij (lokaal) integraal veiligheidsbeleid	*Sport, politie, welzijn- en zorgorganisaties en hulpverleners op lokaal niveau werken samen. Daar waar wenselijk zijn afspraken vastgelegd in een integraal veiligheidsbeleid, gericht op het voorkomen en het aanpakken van ongewenst gedrag en excessen in de sport.*
7. Maatregelen gericht op vrijwilligers in de sport	*Alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden zijn op de hoogte van het Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' en bestuurders, trainers, coaches, scheidsrechters, ouders en (jeugd)sporters zijn zich bewust van het belang van gewenst gedrag in de sport.*
7a Ondersteunen bestuurders	*Bestuurders van 30 bonden maken gebruik van de principes vanuit de modules 'Sportief Besturen'. Daarnaast maken bestuurders binnen deze bonden gebruik van de ontwikkelde handboeken en toolkits.*
7b Ondersteunen trainers en coaches	*Trainers, coaches en jeugdleiders van de relevante sportbonden/partijen hebben de benodigde vaardigheden om te functioneren in een veiliger sportklimaat en de bonden hebben dit verankerd in hun opleidingsaanbod. Bovendien zijn de huidige trainers, coaches en begeleiders van deze bonden bijgeschoold op deze vaardigheden.*
7c Ondersteunen scheidsrechters	*Nieuwe officials worden standaard geschoold in weerbaarheid en huidige officials van de bond (niveau 3 en hoger) zijn bijgeschoold. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van een sportbreed format waarin scheidsrechters worden begeleid met het omgaan van ongewenst gedrag en escalaties op en rondom het veld.*

Uitvoering

De werkzaamheden van het VSK-programma zijn onderscheiden in negen inhoudelijke deelprogramma's. Ieder deelprogramma heeft een (assistent-)projectleider die verantwoordelijk is voor dit onderdeel. Deze projectleiders worden aangestuurd door de programmamanager. Oorspronkelijk bestond het programma uit zes deelthema's, te weten:

- Bewustwording en communicatie
- Verenigingen en bestuurders
- Trainers, coaches en begeleiders
- Scheidsrechters/officials
- Effectief tuchtrecht
- Aanpak excessen

Later zijn daar drie nieuwe thema's bijgekomen:

- Ouders (sinds 2014)
- Ketenaanpak (sinds 2014)
- Diversiteit (sinds 2017)

De programmamanager en (assistent-)projectleiders zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse uitvoer van het programma[5]. De medewerkers van het programmateam zijn voornamelijk afkomstig van NOC*NSF, KNVB en KNHB.

Verlenging

Toen het einde van de oorspronkelijke looptijd in zicht kwam, is door minister Schippers in 2015 besloten om het programma na 2016 met twee jaar te verlengen[6]. In 2017 en 2018 is daarbij extra aandacht voor diversiteit, voetbal en de borging van de behaalde resultaten. De financiële kaders zijn met de verlenging van het programma gelijk gebleven. Dit houdt in dat NOC*NSF jaarlijks bijna 7 miljoen euro ontvangt.

1.2 VSK Monitor 2018

In het laatste jaar van de VSK Monitor is gebruikgemaakt van divers bronmateriaal. Het gaat hierbij om eigen onderzoek waarbij doelgroepen bevraagd worden. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van (extern) cijfermateriaal afkomstig van het VSK-programma, deelnemende sportbonden, NOC*NSF en andere partijen.

- Bevraging doelgroepen
    - Kaderleden (kadermonitor)

- (Extern) cijfermateriaal en documenten
    - Monitor Sportief Wedstrijdgedrag (door Mulier Instituut)

[5] De projectleiders werken iedere woensdag op een gezamenlijke werkplek en hebben daar iedere twee weken een projectleidersoverleg.

[6] Voortgangsbrief Sport november 2016, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

- Excessencijfers voetbal (KNVB)
- Meldingen Meldpunt Wanordelijkheden en Meldpunt Sport en Geweld (KNVB)
- Meldingen Vertrouwenspunt Sport (NOC*NSF)
- Regis (NOC*NSF)
- Vertrouwenscontactpersonen en Verklaringen Omtrent Gedrag (NOC*NSF)
- Kengetallen sociale media Sportplezier (NOC*NSF)
- Instituut Sportrechtspraak

Naast de bovengenoemde databronnen verschijnen in 2018 ook drie gelieerde zelfstandige onderzoeken waarvan de belangrijkste conclusies en bevindingen zijn meegenomen in deze rapportage. Het gaat daarbij om twee verdiepende studies naar de aanpak van ongewenst gedrag in de sport, te weten:

- *Van goede bedoelingen naar goed gedrag: tien inzichten in beïnvloeding van ongewenst gedrag voor trainers en bestuurders* (Steenbergen & Romijn, 2018),
- *Product in Praktijk* (Reitsma et al., 2018)

Daarnaast is een verdiepende monitor uitgevoerd naar de mate van sportief en onsportief gedrag in de tien verschillende takken van sport, met de titel:

- *Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018* (Romijn et al., 2018[7]).

1.3 Leeswijzer

De VSK Monitor 2018 is opgebouwd uit drie delen, te weten:

Deel I: Naar een cultuurverandering (h2 t/m h4)
Deel II: Ongewenst gedrag: incidentie en omgang (h5 t/m h8)
Deel III: Het sportklimaat na VSK (h9)

Deel I en deel II beschrijven de vorderingen van het programma en het sportklimaat in het afgelopen jaar. De ambitie om VSK als thema en als programma in de Nederlandse sportwereld te verankeren wordt in deel III beschreven. In hoofdstuk 10 staan de conclusies van de rapportage beschreven in relatie tot de oorspronkelijke beleidsdoelstellingen, de ontwikkelingen van het afgelopen jaar en het aangekondigde beleid.

[7] Verwacht: december 2018

Deel I Naar een cultuurverandering

2. Communicatie en bewustwording

Hoofdstuk 2 heeft aandacht voor de communicatie van alle waarden die met het VSK-programma te maken hebben. Zowel van de programmaleiding naar de bonden, als van de bonden naar hun verenigingen en verder naar de leden. Daarnaast beschrijven we wat dit betekent heeft voor de bewustwording van deze partijen voor het thema.

2.1 Kaderleden

In de eerste vier jaar van het VSK-programma werd het begrip Veilig Sportklimaat breed gecommuniceerd. Daarmee was het een opvolger van het daarvoor gebruikte begrip 'Sportiviteit en respect'. In de laatste twee jaar van het programma is de nadruk zowel qua inhoud als op het gebied van communicatie meer komen te liggen op sportplezier.

Ondanks de mindere aandacht voor de expliciete benoeming van VSK als begrip, is onder kaderleden toch de bekendheid in dit jaar verder toegenomen. Ruim vier op de vijf (81%) bestuurders is bekend met het Actieplan Naar een veiliger sportklimaat, in 2014 en 2016 was dit nog 69 procent (figuur 2.1). Van het sporttechnisch en arbitrerend kader is ongeveer zeventig procent op enige wijze bekend met het programma. Bestuurders zijn inhoudelijk het beste op de hoogte van het programma (25%).

Figuur 2.1 Bekendheid met het actieplan Naar een veiliger sportklimaat (VSK) (percentage kaderfunctionarissen)

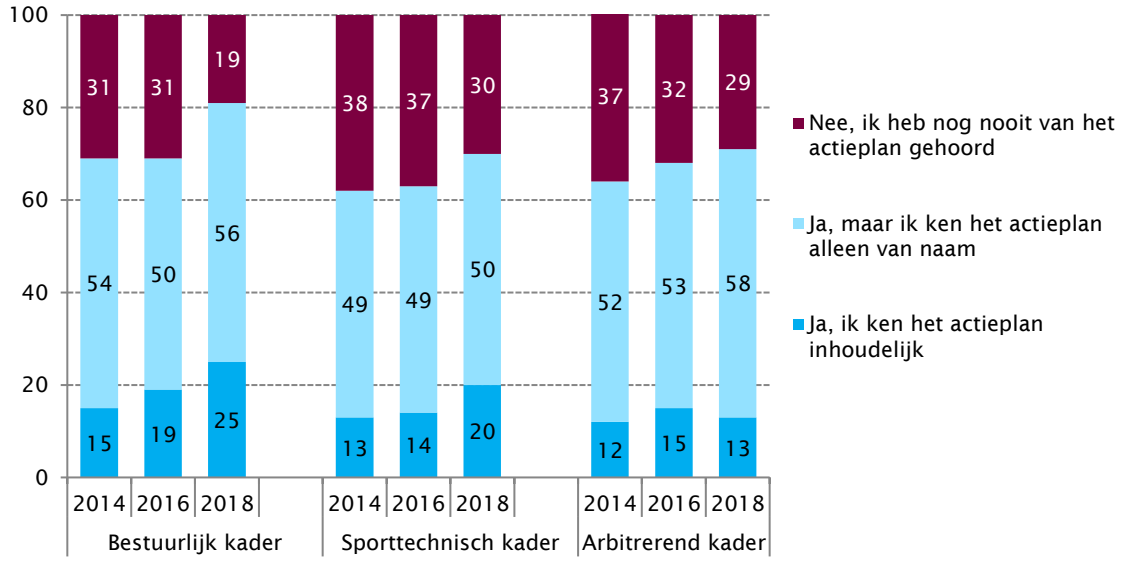

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Ondanks de beperkte inhoudelijke kennis van het programma geven alle kaderleden wel aan dat ze het noodzakelijk vinden om aandacht te besteden aan een veilig sportklimaat (figuur 2.2). Bestuur, trainers en arbiters zijn het in dezelfde mate met elkaar eens (ca. 8,6). In 2014 was dit nog ruim drie tiende lager (8,3). Eenzelfde kleine stijging zit ook in het bewustzijn dat de bevraagden zelf verantwoordelijk zijn voor een veilig sportklimaat en het inzicht dat het eigen gedrag ook daadwerkelijk een veilig sportklimaat bevordert.

De urgentie van de problematiek rond VSK en het bewustzijn van het eigen handelen lijken met deze scores bij kaderleden groter dan onder de Nederlandse bevolking. In de VSK Monitor 2017 gaf de Nederlandse bevolking die betrokken was bij sport een punt lager (7,2) op de vraag of ze *zelf* verantwoordelijk waren voor een veilig sportklimaat.

Figuur 2.2 Noodzaak aandacht besteden aan en bewustzijn eigen rol in het bevorderen van een veilig sportklimaat (VSK) (schaal 1-10, gemiddelden)

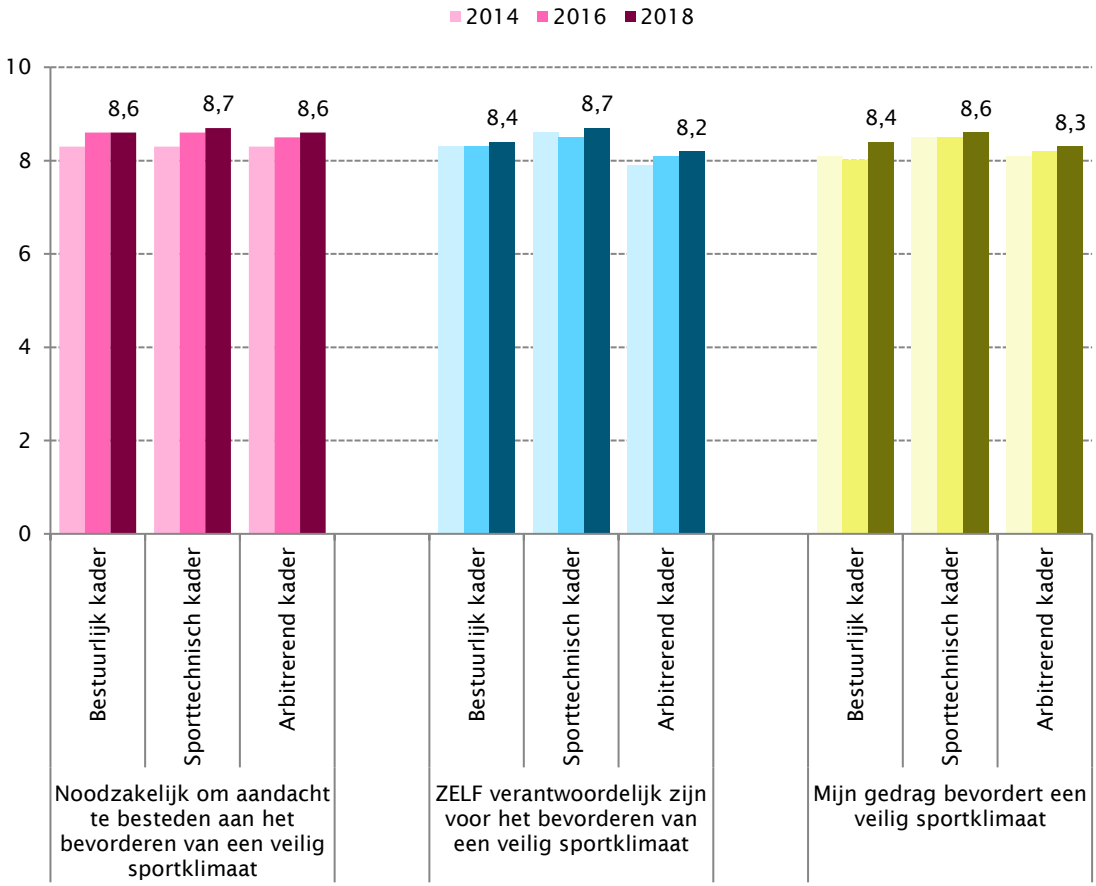

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

2.2 Digitaal bereik

Bij de start van het programma was de website www.veiligsportklimaat.nl het zwaartepunt van het digitale platform van het programma. Daarnaast is gedurende de looptijd van het programma ook een facebookpagina, twitterprofiel en een nieuwsbrief ontwikkeld. Met de groei van het begrip *Sportplezier* werd ook de deelpagina www.sportplezier.nl steeds belangrijker. Waar deze website zich in eerste instantie vooral richtte op zaken die betrekking hadden op ouderproblematiek, is deze site met ingang van 2017 de digitale verzamelplaats voor alle onderdelen van het VSK-programma.

Vanaf de lancering op 1 maart 2017 tot en met 31 augustus 2018 heeft deze site 171.899 unieke bezoekers getrokken. In 2018 trok sportplezier.nl gemiddelde 7.420 unieke bezoekers per maand tegenover een gemiddelde van 11.254 unieke bezoekers per maand in 2017. Dat het bereik tussen 2017 en 2018 iets is teruggelopen is voor de programmaleiding geen verrassing. In 2018 betrof het

advertentiebudget nog maar 45 procent van het budget van het opstartjaar 2017. Om die reden zijn volgens de betrokken projectleider beide jaren nauwelijks met elkaar te vergelijken. Bovendien is websitebezoek niet een doel op zich, maar richt men zich sinds dit jaar ook meer op interactie via sociale media (zie hiervoor de volgende paragraaf 'interactie via de sociale media van Sportpelezier'). Daar komt bij dat vanaf september 2018 het advertentiebudget weer verhoogd is en volgens de projectleider is dit ook meteen terug te zien in de bereikcijfers van het meest recente maandrapport.

De website van Sportplezier wordt aangevuld met een bereik via Facebook en Twitter (figuur 2.3). De Facebookpagina Sportplezier had op 1 oktober 2018 15.151 volgers (+29% t.o.v. 2017). De Twitterpagina @SportplezierNL had op dezelfde datum 2.026 volgers (+13%). De nieuwsbrief had op 1 oktober 3.506 abonnees (ca. -3%).

Figuur 2.3 Digitaal bereik van platform (Tv-)Sportplezier

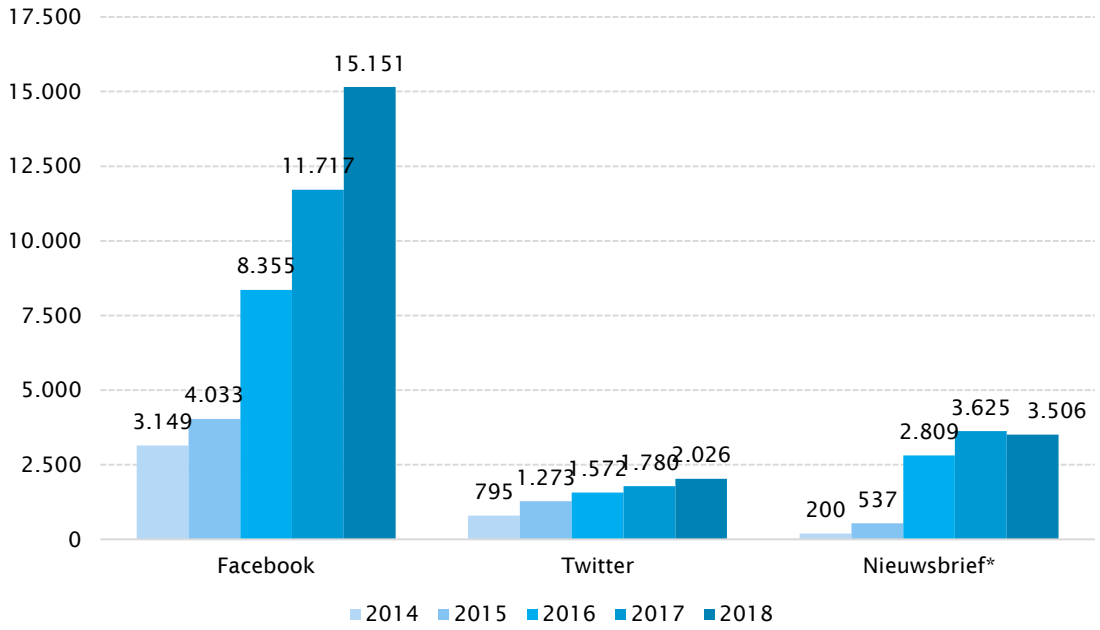

* Vanaf 2016 naast verenigingen ook individuele ouders. In 2018 lag de nieuwsbrief tijdelijk stil door de nieuwe privacywet, inmiddels is deze weer volop in gebruik.

Om de doelgroep preciezer te bereiken wordt op Facebook gewerkt met gesponsorde berichten. Daarmee is het bereik van de pagina groter dan alleen de volgers die het heeft, omdat het daarmee ook mensen kan bereiken die Sportplezier op facebook zelf niet volgen, maar wel mensen in hun netwerk hebben die dat doen. Het gaat hierbij om het gericht bereiken van specifieke doelgroepen zoals trainers, ouders met sportende kinderen, sportgeïnteresseerden.

Interactie via de sociale media van Sportplezier

Het totale bereik van de sociale media van Sportplezier rapporteert het VSK-programma zelf als ongeveer 60.000 mensen per post of bericht. Deze gegevens zijn afkomstig uit de rapportage Het succes van Sportplezier (NOC*NSF/Sportvibes, 2018). Op basis van deze rapportage ziet de projectleiding dat per bericht op Sportplezier 30.000 tot 60.000 mensen bereikt worden. In Het succes van Sportplezier wordt eveneens gerapporteerd dat in totaal 105.000 interacties zijn geteld in de periode maart 2017 tot en met augustus 2018. Dat zijn gemiddeld ongeveer 5.800 likes, reacties en gedeelde artikelen per maand. De projectleider vult bovendien aan dat hierbij de drukste maand (december) slechts één keer

is meegenomen en dat het gemiddelde per maand zodoende aan het einde van 2018 naar verwachting nog hoger zal liggen. Het platform wordt gebruikt voor diverse doelgroepen zoals scheidsrechters, trainers, bestuurders en voor het thema diversiteit.

Van fysiek naar digitaal

De projectleiding van het VSK-programma merkt dat het steeds lastiger wordt om mensen fysiek bij elkaar te krijgen. Daarom wordt veel belang gehecht aan Sportplezier.nl. Dit geeft als enige platform de mogelijkheid om grote groepen ouders, trainers, arbitrage, en bestuurders direct (en dus niet via vereniging of sportbond) te bereiken. De projectleiding merkt dat de *best practices* die op dit platform gedeeld worden het beste scoren bij de doelgroepen.

Een ander onderdeel dat door de projectleiding als succesvol wordt beschreven zijn de *webinars*. Deze vier webinars van Marcel Wouda, Toon Gerbrands, Erben Wennemars en Steven Pont zijn samen in totaal 6.033 bekeken. Het ging daarbij om 723 live kijkers en 5.310 terugkijkers via Youtube en de website Sportplezier. Het best bekeken was de webinar van Steven Pont met 2.667 kijkers. De webinars worden inmiddels ook overgenomen door de KNVB en de KNHB om de doelgroep direct te bereiken in plaats van fysieke bijeenkomsten. Op basis van de ervaringen bij eerdere edities wordt de laatste webinar ‘live' gegeven. Hierbij wordt ook het fysieke contact gezocht door het te houden in een theater met 600 mensen. Deze webinar wordt ook uitgezonden en kan worden teruggekeken. De projectleider denkt hiermee een goede mix te hebben gevonden om de moeilijk te bereiken doelgroep toch weer beter te bereiken.

Sportplezier.nl kan maatwerk leveren voor de verschillende bonden door de *bondenredactie* die eens per kwartaal samenkomt. Hierbij is per deelnemende bond een inhoudelijke VSK-medewerker aanwezig en een communicatiemedewerker. Tijdens deze bijeenkomsten wordt met deze bonden de jaarplanning afgestemd mede op basis waar de behoeftes van deze bonden liggen. Daarnaast wordt ook passende inhoud gezocht voor iedere bond. Op deze manier worden bijvoorbeeld berichten over teams ook bruikbaar gemaakt voor individuele sporten.

Diverse bonden geven bij de projectleiding van VSK aan dat ze zonder de inhoud die op Sportplezier wordt geplaatst, niet of nauwelijks mogelijkheden zien om deze onderwerpen naar de eigen achterban te communiceren op hun eigen communicatiemiddelen.

3. Bereik VSK Programma

Hoofdstuk 2 ging vooral in op *Veilig Sportklimaat* en *Sportplezier* als thema's. In dit hoofdstuk beschrijven we het bereik van de inspanningen van het programma. Hierbij zijn de belangrijkste onderdelen de VSK-producten die - in samenwerking met Academie voor SportKader (ASK) - zijn ontwikkeld. Deze producten vormen de ruggengraat van het programma en zijn voornamelijk gericht op het scholen van bestuurders, trainers/coaches en scheidsrechters. Het hoofdstuk is opgebouwd uit paragrafen die ieder een doelgroep voor deze producten beschrijven.

3.1 Verenigingen

Sinds de start van het programma namen 10.662 verenigingen één of meer VSK-producten af (figuur 3.1). In 2018 namen 105 verenigingen voor het eerst een VSK-product af. Daarmee is, na een snelle groei in de eerste jaren (2014 t/m 2016), het bereik van verenigingen via de producten in de laatste jaren gestabiliseerd. Het percentage verenigingen dat twee of meer VSK-producten afnam groeide van 47 naar 53 procent.

Figuur 3.1 Aantal verenigingen betrokken bij het VSK-programma door productafname, cumulatief

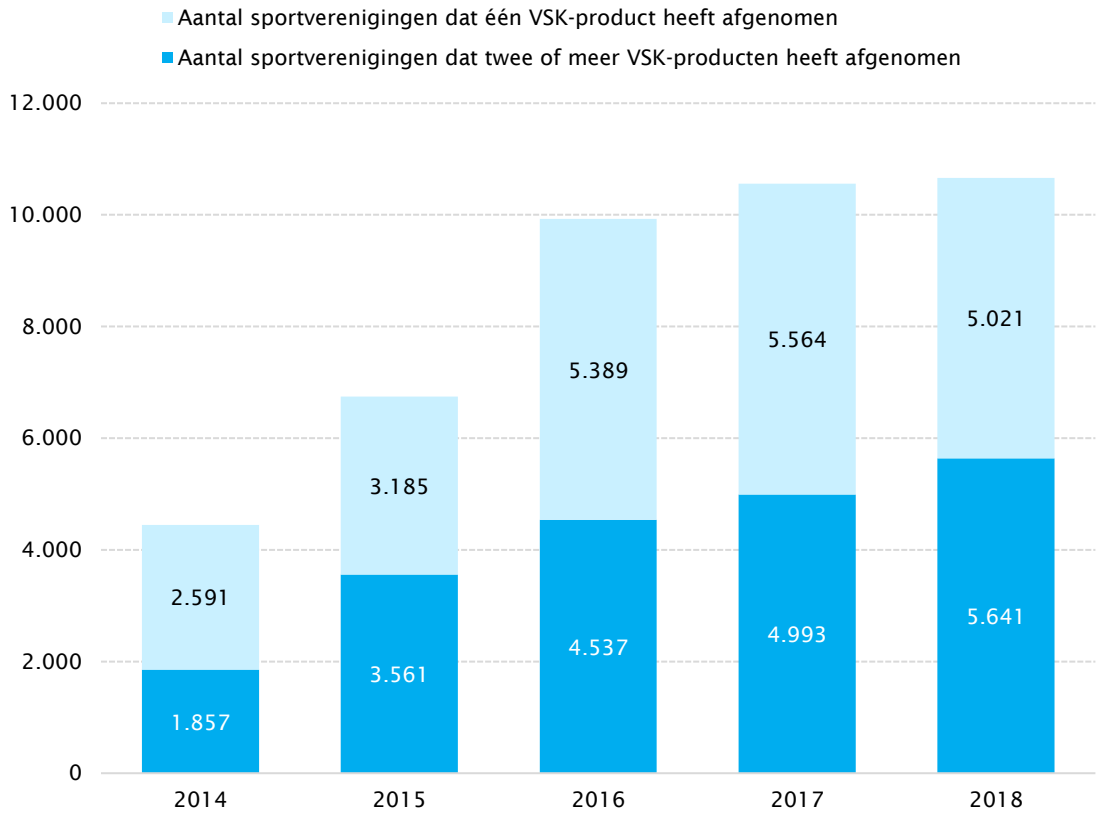

Bron: NOC*NSF, Regis/ASK 2018

3.2 Bestuurlijk kader

Na zes jaar VSK-programma is de *Intake - begeleiden van verenigingen* door het meeste verenigingen afgenomen (5.035, tabel 3.1). Sportief Besturen volgt met 2.316 verenigingen die de kernmodule hebben afgenomen in de afgelopen jaren. Voor beide producten geldt dat het aantal nieuwe verenigingen dat deze afnam in het laatste jaar nog beperkt was. De grootste slag werd in de beginjaren van het programma geslagen. Dit geldt ook voor de minder populaire producten zoals de spelregelavond en thema-avond 'Lang leve de Sportouder' (zie ook paragraaf 3.5). Slechts een kleine groep verenigingen (resp. 11 en 57) nam deze producten af in 2018. Zie bijlage B3.1 voor het aantal afgenomen interventies voor bestuurders per jaar.

4 inzichten voor bestuurders, een variant op het succesvolle product 4 inzichten voor trainers, is nieuw in 2018. Dit nieuwe product is door 58 verenigingen van 17 verschillende bonden afgenomen.

Uitzondering op stabiliserende groei is het product 'procesbegeleiding/verenigingsondersteuning'. Het aantal besturen dat dergelijke ondersteuning ontving groeide naar 1.643. Dat is een toename in het laatste jaar van 716 verenigingen (+77%). Daarmee is dit voor de projectleiding een logisch onderdeel van een bewuste beleidskeuze om meer te focussen op dienstverlening en procesbegeleiding voor verenigingen dan op het uitzetten van eenmalige producten.

Figuur 3.2 Afgenomen VSK-producten voor bestuurlijk kader in 2018, cumulatief aantal verenigingen

Bron: NOC*NSF, Regis/ASK 2018

De spelregelavonden zoals beschreven in figuur 3.2 betreffen de afgenomen VSK-producten bezien vanuit het bestuurlijk kader. Buiten deze 'bestuurlijke' spelregelavonden worden deze ook vanuit arbitrage van de bonden zelf georganiseerd. De projectleiding van VSK rapporteert dat het om grote getallen gaat en dat het alleen al in de Week van de Scheidsrechter (zie ook paragraaf 3.4) in 2017 en 2018 gaat om ongeveer zestig spelregelavonden die door de KNHB worden georganiseerd. Ook de KNVB organiseert deze avonden zelf door het hele jaar heen, in veel gevallen met een scheidsrechter uit het betaald voetbal erbij.

Uit de registratiecijfers van de module Sportief Besturen lijkt een zekere verzadiging te spreken onder verenigingen. Deze lezing werd ondersteund door de programmaleiding die dergelijke geluiden ook terugkreeg van verschillende verenigingen. Uit de bevraging van bestuurders naar hun kennis van en behoefte aan dit product blijkt echter dat de markt van verenigingen voor dit populaire product nog niet verzadigd hoeft te zijn. Het aandeel van de bestuurders dat aangaf 'de module te kennen maar deze niet van plan is te volgen' groeide weliswaar tussen 2016 en 2018 van 32 naar 39 procent (figuur 3.3, maar nog altijd bijna de helft van de bestuurders (44%) kent het product niet.

Figuur 3.3 Bekend met/volgen van module Sportief Besturen (percentage bestuurlijk kader)

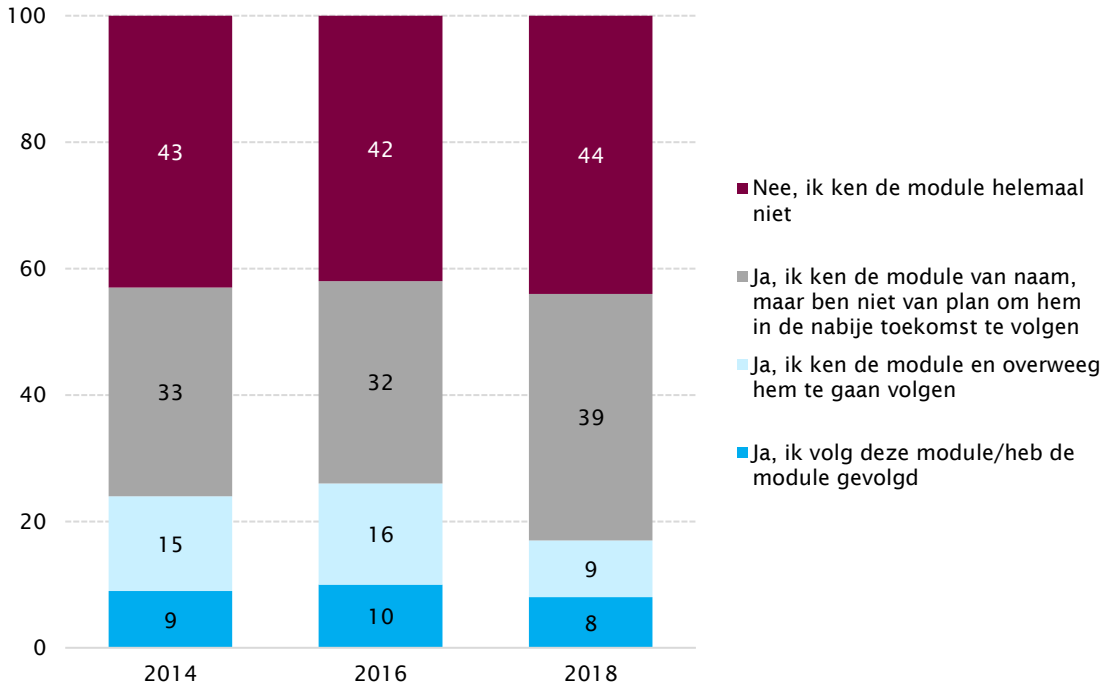

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

3.3 Trainers/coaches

In het laatste jaar volgden in totaal 2.813 cursisten een VSK-cursus voor sporttechnisch kader (+13%). Hiermee kwam het totaal aan individueel gevolgde VSK-cursussen op 16.969. Met 7.191 individuele deelnemers is het traject Sportief Coachen met afstand het meest afgenomen product onder sporttechnisch kader. Hoewel de groei in het afgelopen jaar niet zo groot was als voorheen, was het aantal cursisten ook in de periode tussen 1 augustus 2017 en 1 september 2018 het grootste van alle producten (+547, +8%).

Zie bijlage B3.2 voor het aantal afgenomen interventies voor sporttechnisch kader per jaar.

Figuur 3.4 Afgenomen VSK-producten voor sporttechnisch kader in 2018, cumulatief aantal individuele deelnemers

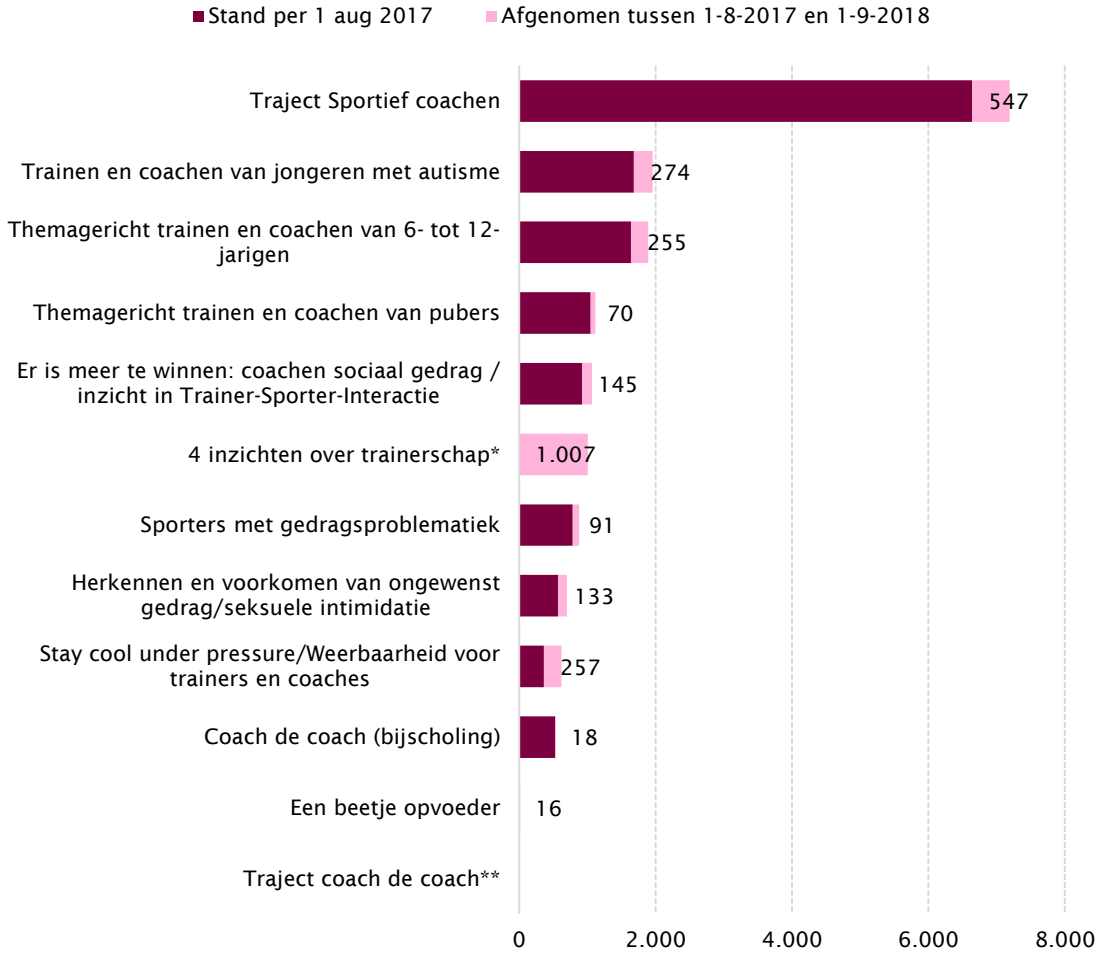

Bron: NOC*NSF, Regis/ASK 2018

* De 4 inzichten over trainerschap zijn dit jaar voor het eerst geregistreerd. Mogelijk hebben de getallen (1.007) betrekking op een ander jaar dan de periode waarin deze registratie plaatsvond.
** Traject wordt alleen op verenigingsniveau geregistreerd. Op 1 augustus 2017 hadden 126 verenigingen dit product afgenomen. Daar zijn in het afgelopen jaar 4 verenigingen bij gekomen waardoor per 1 september 2018 het totaal komt op 130.

3.4 Arbitrage

Gedurende het VSK-programma volgden 1.391 cursisten de basisopleiding voor scheidsrechtercoach (figuur 3.5). Dat betrof in het laatste jaar 45 deelnemers. Bijna vijfduizend scheidsrechters (4.747) volgden in de laatste jaren de training Weerbaarheid Arbitrage. In het laatste jaar volgen 226 arbiters deze cursus. Het valt aan te nemen dat de 4.747 geregistreerde individuele deelnemers een ondergrens betreft van het aantal daadwerkelijk in weerbaarheid opgeleide arbiters. Op basis van cijfers van de Arbitragemonitor 2017 (Schouten, 2017) zijn naar schatting 26.000 scheidsrechters en juryleden in weerbaarheid opgeleid. Daarnaast is weerbaarheid als thema in de laatste jaren bij diverse bonden een standaard onderdeel geworden van de basisopleidingen voor arbitrage.

Figuur 3.5 Afgenomen VSK-producten voor arbitrerend kader in 2018, cumulatief aantal individuele deelnemers

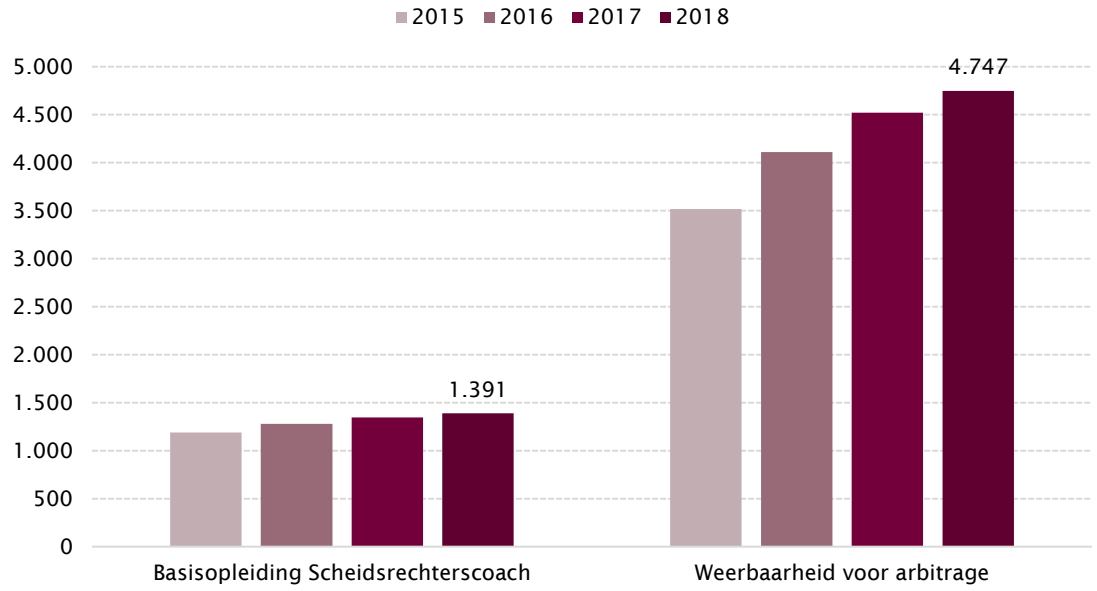

Bron: NOC*NSF, Regis/ASK 2018

De groei van het aantal afgenomen cursussen (figuur 3.5) wordt bevestigd in het percentage kaderleden dat geschoold is in mentale weerbaarheid. Sinds 2014 is dit aandeel gestegen van 47 procent in 2014 naar 59 procent in 2018. De groei komt vooral voort uit het gestegen aandeel van de scheidsrechters dat aangeeft een bijscholing of module gevolgd te hebben op dit onderwerp (resp. 19 in 2014 en 28 procent in 2018).

Figuur 3.6 Geschoold in mentale weerbaarheid (percentage arbitrerend kader)

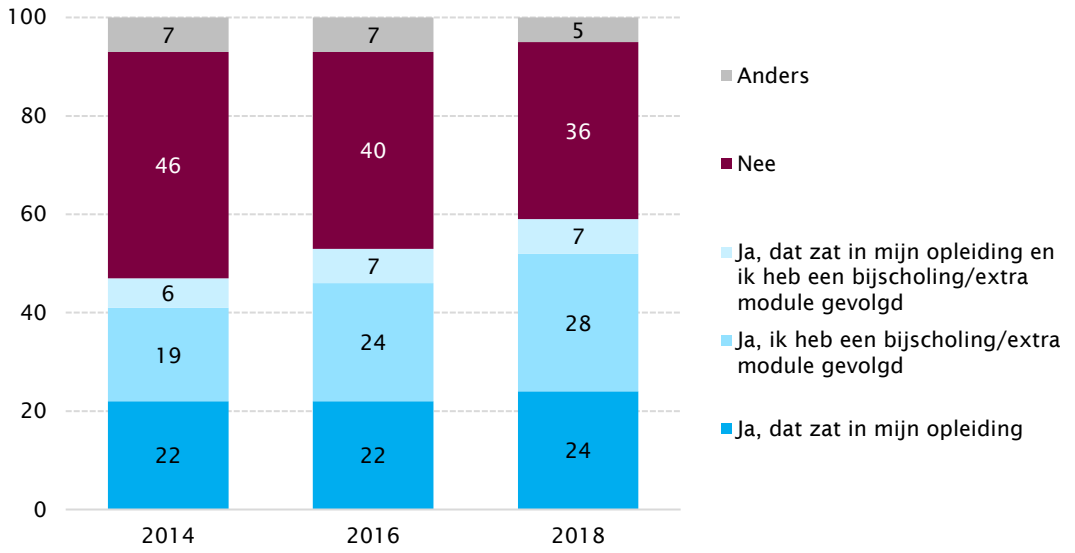

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

In eerdere jaren rapporteerden we ook over de verkorte opleiding tot scheidsrechtercoach en de weerbaarheid voor verkeersregelaars. Deze cursussen worden sinds 2016 en 2017 niet meer aangeboden. Voor het totale overzicht van alle afgenomen VSK-producten met betrekking tot arbitrage, zie bijlage B3.3.

Ondersteuning clubarbitrage

De tegemoetkoming vanuit het VSK-programma naar de bonden voor Ondersteuning Clubarbitrage is in 2017 afgebouwd naar vijftig procent van de FTE-kosten en in 2018 naar een kwart van de FTE-kosten. Dit was mede om te 'dwingen' tot inbedding in de organisatie bij de betreffende bonden. In 2017 hebben acht bonden subsidie gekregen voor Ondersteuning Clubarbitrage. In 2018 waren dat zeven bonden. De KNVB heeft die functie toen ingebed en geborgd.

Dat het aantal bonden daalt hangt volgens de projectleiding samen met het toekennen van subsidie hiervoor. Het wil dus niet zeggen, dat de bonden in de praktijk geen ondersteuning meer geven aan de clubarbitrage. Dit is in de meeste gevallen ingebed in de reguliere begroting/organisatie, en – zoals bij de KNVB – geborgd.

Week van de scheidsrechter

Dit jaar werd voor de tiende keer de Week van de Scheidsrechter georganiseerd van 6 tot en met 14 oktober. Dit geeft sportverenigingen en sporters de mogelijkheid om scheidsrechters maar ook officials voor hun inzet te bedanken. Dit jaar doen twaalf bonden[8] mee aan deze week van de scheidsrechter, waar dit vorig jaar nog vijftien bonden waren.

[8] Autosport, honk- en softbal, basketbal, handbal, hockey, judo, korfbal, tennis, voetbal, volleybal, paardensport en zwemmen.

Op Twitter is de Week van de Scheidsrechter jaarlijks goed voor gemiddeld ruim tweeduizend tweets met de vernoeming (#)scheidsbedankt. Vooral in 2015 was deze actie een succes. In dat jaar werden in oktober meer tweets met deze toevoeging verstuurd (4.047) dan in de overige jaren (figuur 3.7).

Figuur 3.7 Bereik Week van de Scheidsrechter via Twitter, in absoluut aantal keer *Scheidsbedankt / #Scheidsbedankt*

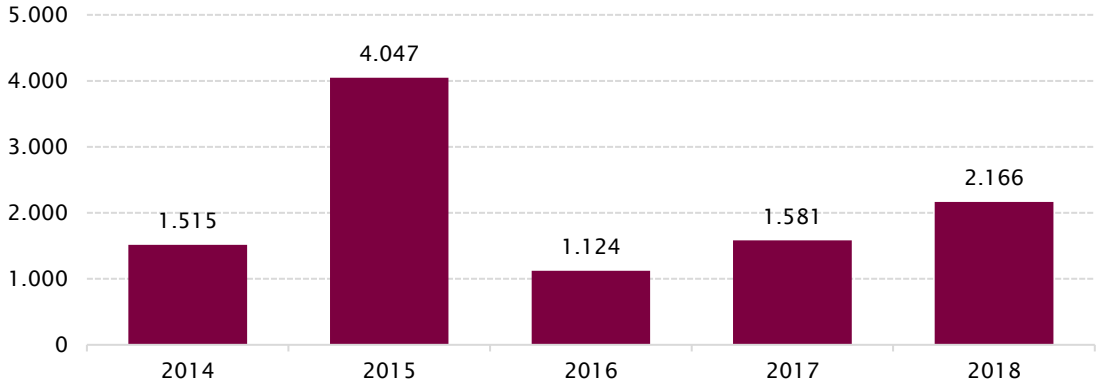

* data voor '14 t/m '16 verkregen met TwiNL, gebruik gemaakt van zoekterm (#)scheidsbedankt (sensitive) over periode 1-10 t/m 31-10 per jaar. Voor 2017 en 2018 is gebruik gemaakt van de door het team Sportsupport van aangeleverde cijfers over het bereik van social media (via het programma OBI4WAN).

Via Facebook wordt eveneens onder vernoeming van (#)scheidsbedankt aandacht geschonken aan het bedanken van de scheidsrechters. Hiervan ontbreken exacte cijfers. Het initiatief lijkt meer dan voorheen 'eigendom' te zijn van de beoogde doelgroep (bonden en verenigingen) dan dat deze nog een officiële plek heeft op de kanalen van het VSK-programma. Op de Facebookpagina Week van de Scheidsrechter is sinds 14 maart 2015 geen bericht meer geplaatst maar de actie heeft een plek op de reguliere kanalen van de bonden, verenigingen en media. Zo hadden onder andere de KNVB, de Nevobo en de KNHB ook dit jaar een eigen filmpje gemaakt (verspreid via Facebook en Youtube) met als thema #scheidsbedankt.

Ook in de reguliere media was in oktober 2018 ruime aandacht voor de Week van de Scheidsrechter. Landelijke dagbladen (o.a. Trouw en AD) en regionale media (o.a. Tubantia, RTV Noord) besteedden aandacht aan deze week.

3.5 Ouderbetrokkenheid

Het VSK-programma zet via meerdere wegen in op het bereiken van de groep ouders in de sport. Zo worden workshops en thema-avonden georganiseerd (producten), maar wordt vooral het digitale platform Sportplezier ingezet om direct met ouders in contact te komen. In de rapportage Product in praktijk (Reitsma et al., 2018) wordt dieper ingegaan op de inspanningen rond het thema ouderbetrokkenheid.

Ouderproducten goed beoordeeld maar hoge drempel

In het afgelopen jaar volgden 57 verenigingen de thema-avond 'Lang leve de Sportouder'. Opgeteld bij de 264 cursusavonden die tussen 2013 en 2017 georganiseerd werden is de cursus daarmee in totaal 321 keer gegeven.

Product in praktijk beschrijft als succespunten het praktijkgerichte element, de inbreng van kinderen zelf en de veilige omgeving die een dergelijke avond vormt om onderling ervaringen te delen. Ouders en verenigingen die de avond bezochten, zijn zelf zeer positief over deze avond. Ondanks het enthousiasme onder de aanwezigen zit daar het probleem voor verenigingen. Het is voor hen moeilijk om de avond georganiseerd te krijgen, en dan ook nog met voldoende ouders aanwezig. En dan blijft nog buiten beschouwing dat het dan in veel gevallen nog niet eens de ouders zijn die de avond 'misschien wel het hardste nodig hebben'. Dit past in een breder beeld dat bonden en de VSK-leiding hebben dat het steeds lasteriger is om mensen fysiek bij elkaar te brengen (zie paragraaf 2.2).

De recent opgeleverde e-module *Een beetje opvoeder* biedt een alternatief voor verenigingen waarvan de ouders de hele workshopavond een te grote tijdsinvestering vinden. Deze module kan daarom een mooie aanvulling op de ouderaanpak van VSK zijn. Daarnaast worden ook de webinars (zie paragraaf 2.2) door de programmaleiding gezien als een mooie aanvulling op het bestaande aanbod van fysieke ontmoeting.

Ouders bereikt via Sportplezier.nl

Dat ouders als doelgroep lastig te bereiken zijn, wordt herkend door de programmaleiding van VSK. Om die reden zette het programma de laatste jaren, parallel aan de workshopavonden, in op het creëren van een digitaal platform waar ook ouders terecht kunnen en elkaar daar in hun meningen kunnen ontmoeten. Tot en met 2016 was dit volledig onder de noemer Tv-Sportplezier. Tegenwoordig valt dit als thema onder de Sportplezier-website (zie ook paragraaf 2.2).

Product in praktijk beschrijft dat de interactie tussen deelnemers van de workshopavond cruciaal is voor het succes van 'Lang leve de Sportouder'. De studie ziet de aanvullende werking van het digitale bereik, maar benoemt dat daadwerkelijke interactie op het thema ouderbetrokkenheid niet zo vanzelfsprekend is als tijdens de fysieke bijeenkomst. In de onderzoeksperiode van oktober 2017 tot en met juni 2018 zijn in totaal 24 berichten geplaatst over ouderbetrokkenheid. Hierbij werden 422 reacties geplaatst, 3.825 likes gegeven en werden deze vervolgens weer 1.040 keer gedeeld onder volgers. Daarmee komt het aantal interacties (reactie, like en delen) bij berichten over ouderbetrokkenheid gemiddeld neer op 220 per bericht. Mogelijk betreft dit een ondergrens omdat het hier uitsluitend gaat om openbare reacties, likes en delen van mensen.

3.6 Diversiteit

In 2016 zijn de gesprekken gestart met de programmaleiding om diversiteit een onderdeel te maken van het VSK-programma. Alliantie Gelijkspelen[9], een samenwerking gericht op het bevorderen van een sociaal veilige omgeving voor alle afkomsten, bestaat dan al. Echter, op verzoek van de bonden, de zes grote steden en het ministerie van VWS is het thema diversiteit voor VSK vanaf 2017 een focusgebied.

[9] De Alliantie Gelijkspelen was in 2018 een samenwerkingsverband tussen NOC*NSF, Nederlandse Sport Alliantie, John Blankenstein Foundation en COC Nederland. De Alliantie Gelijkspelen wordt gefinancierd door de ministeries van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap en Volksgezondheid, Welzijn & Sport. Het vervolg van de Alliantie Gelijkspelen komt vanuit penvoering JBF waarbij de overige alliantiepartners NOC*NSF, KNVB, KNHB en Roze Reghas zijn.

De producten die bij dit thema horen worden in vergelijking met andere ontwikkelde VSK-producten door de verenigingen minimaal afgenomen. Het verenigingstraject 'Sport voor iedereen', waar in de monitor van 2017 over werd gesproken, is niet in zijn geheel (minimaal twee dagdelen) afgenomen. Wel is het afgelopen jaar de workshop 'Sport voor iedereen' van één dagdeel uitgevoerd. Deze workshop is nog niet geregistreerd in Regis, maar de projectleiding geeft aan dat deze gezamenlijk vanuit Alliantie Gelijkspelen en VSK al ruim vijftig keer is aangeboden. Daarbij gaat het met name om verenigingen in de sporttakken voetbal, hockey en basketbal. Tevens is een nieuwe bijscholing ontwikkeld voor trainers/coaches, te weten: 'Omgaan met verschillen'. Deze bijscholing richt zich op het insluiten van iedereen binnen de sportvereniging en hoe om te gaan met verschillen. Deze bijscholing is ontwikkeld in de eerste helft van 2018 en een enkele keer in de praktijk aangeboden, recent nog tijdens het sportcongres van Rotterdam Sportsupport.

De grootste inspanningen van het programma in het afgelopen jaar waren het versterken van bestaande landelijke initiatieven vanuit sportbonden en tegelijk op verenigingsniveau bij diverse sporten het thema te activeren. De verantwoordelijke projectleider spreekt van een 'sandwich-strategie' waarbij zowel via de bonden als via de sporters en bestuurders de urgentie van diversiteitsbevordering in de sport onder de aandacht gebracht wordt. Deze methode is volgens de projectleider de meest effectieve wijze voor dit thema.

Dit gaat enerzijds om zichtbare acties zoals de tweede editie van de *#alltoghetherchallenge* waarbij gestimuleerd wordt dat regenboog-aanvoerdersbanden worden gedragen (zie kader) in het kader van de internationale Coming-Out Day, de campagne #zijfluittop (zie volgende deelparagraaf), de zichtbaarheidsactie tijdens de sportconventie van NOC*NSF en het organiseren van het symposium Diversiteit in de Sport met diverse sportbonden, Alliantie Gelijkspelen en het Landelijk Netwerk Vrouwen in de Sport en het ministerie van VWS. Daarnaast is NOC*NSF kartrekker van de *Charter Diversiteit*[10].

De #alltoghetherchallenge betrof in 2018:

- 10.293 regenboogbanden aangevraagd;
- Variërend van 1 tot 84 jaar;
- 66 sporten doen mee;
- Hockey, voetbal en handbal grootste aanvragers;
- Zeven landen deden mee;
- Een volledige speelronde in het betaalde voetbal (mannen en vrouwen) en hoofdklassen (mannen en vrouwen) hockey waarbij alle aanvoerders met regenboogband speelden.

Naast deze zichtbare acties, is het VSK-programma actief in het borgen van het thema diversiteit in diverse beleidsplannen. Dit gaat om planvorming in gemeenten (o.a. Zwolle en Den Haag), het onderwijs

[10] De ondertekening van het Charter Diversiteit is een intentieverklaring en richt zich op werkgevers uit de publieke en private sector. Door het Charter te ondertekenen committeert NOC*NSF, mogelijk aangesloten met diverse andere sportbonden, zich aan zelf opgestelde doelen om diversiteit en inclusie op de werkvloer te bevorderen.

(o.a. ROC Enschede en Daltonschool Voorburg), de opname van diversiteit als thema in beleidsplannen bij sportbonden en het aanscherpen van de Code Goed Sportbestuur met het thema diversiteit. Om het thema in de sport te borgen, probeert het programma ook om het thema onderdeel te maken van de opleiding coaches en Sport voor Iedereen als thema uit te dragen.

De projectleider merkt op dat sportbonden een groeiend enthousiasme signaleren onder lokale kaderleden om dergelijke thematiek op te pakken. Tegelijk worden cursussen en trajecten nog niet in grote getallen afgenomen en ervaren deze sportbonden dat continue (overkoepelende) aandacht benodigd is voor dit thema. Om het thema in de sport te borgen, probeert het programma diversiteit standaard onderdeel te maken van de sporttechnische (trainers/coaches), arbitrage (scheidsrechters/juryleden) en overige kaderopleiding (bestuurders).

De projectleider van VSK merkt dat ook steeds meer enthousiasme is voor dit thema op directieniveau. Omdat de maatschappelijke thematiek ook niet meer weg te denken is uit de sport daarom spreken meerdere sportbonden zich uit om diversiteit als een apart of zelfs overkoepelend thema een speerpunt te maken binnen hun sportbond.

In de Sportbondenmonitor wordt ook het percentage vrouwen in verschillende arbeidsniveaus getoond vanuit het thema diversiteit. Het VSK-programma heeft daarnaast meegedacht met de ontwikkeling van een monitor die diversiteit (o.a. leeftijd, geslacht, seksuele voorkeur) in de sport meetbaar moet maken.

Zij fluit top

Op basis van onderzoek naar vrouwen in arbitragefuncties binnen zeven sportbonden[11] werd vastgesteld dat op clubniveau vrouwen net zo vaak in arbitrerende functies zitten als mannen. Op een hoger niveau zijn vrouwen, als bondsscheidsrechter, daarentegen ondervertegenwoordigd. Met die kennis is in het voorjaar van 2018 de landelijke campagne #zijfluittop gestart om ook vrouwen te motiveren een stap naar bondsarbitrage te maken. Deze campagne is opgezet in samenwerking met NOC*NSF en de zeven sportbonden.

Het uitgangspunt van de campagne was om twintig procent meer bondsscheidsrechters op te leiden. In totaal zijn ongeveer 180 vrouwelijke scheidsrechters of arbitragekaderleden van alle bonden naar een van de bijeenkomsten gekomen. In het najaar van 2018 wordt bekend hoeveel (extra) vrouwen zich voor arbitrageopleidingen hebben ingeschreven.

De projectleider beschrijft als positieve punten van #zijfluittop de uitwisseling van kennis en ervaring tussen de rolmodellen via een Whatsapp-groep, de positieve aandacht via sociale media, de samenwerking van bonden onderling en focus op de eigen interne doelgroepen van deze bonden.

[11] KNVB, Nevobo, KNHB, NBB, NHV, KNKV en de KNZB

4. Spel- en gedragsregels

Sinds de start van het VSK-programma zet het programma in op heldere en uniforme regels waarbinnen sporters actief zijn. Dit gaat om de regels van het spel die duidelijk en bekend moeten zijn zodat deze kunnen bijdragen aan veiligheid en spelplezier. Tegelijk ziet het VSK-programma ook een belangrijke rol voor breed gedragen gedragsregels in de sport. Het stimuleert bonden en verenigingen niet alleen deze op te stellen maar ook actief onder de aandacht te brengen en te bewaken. Paragraaf 4.1 gaat in op de kennis van en aandacht voor de spelregels. In 4.2 is aandacht voor de aanwezigheid en het beleefde belang van gedragsregels.

4.1 Spelregels

Sinds 2014 biedt het VSK-programma de mogelijkheid om via de 'Masterz'-website de leden van sportbonden een digitale spelregelcursus te laten doen. Deze digitale *tool* begon met zes sportbonden, in 2017 waren dat er elf. Deze maakten allen gebruik van een gepersonaliseerde website (voetbalmasterz.nl, volleybalmasterz.nl, etc.). Sinds 2017 is het voor sportbonden mogelijk om vragensets toe te voegen zodat deze ook geschikt is voor subsporten (beachvolleybal, zaalvoetbal, etc.). De Masterz-website biedt ook de mogelijkheid om via dit digitale portaal het officiële (verplichte) spelregelbewijs te behalen.

In juli 2018 hadden de verzamelde Masterz-websites 843.701 unieke gebruikers behaald. Dat was een groei van 34 procent ten opzichte van de situatie in juli 2017 (+214.011). Ongeveer de helft van de nieuwe bezoekers kwam op de website Voetbalmasterz (figuur 4.1). Na de ruim vierhonderdduizend bezoekers die deze site vanaf de start in 2014 tot juli 2017 trok, zijn ook in het afgelopen jaar weer 132.719 unieke bezoekers op de site gekomen (+32%). Ook korfbal- en volleyballeden maakten in het afgelopen jaar zeer goed gebruik van de website (resp. +73% en +69%).

Figuur 4.1 Unieke bezoekers aan Masterz.nl website, periode april 2014 – juli 2018

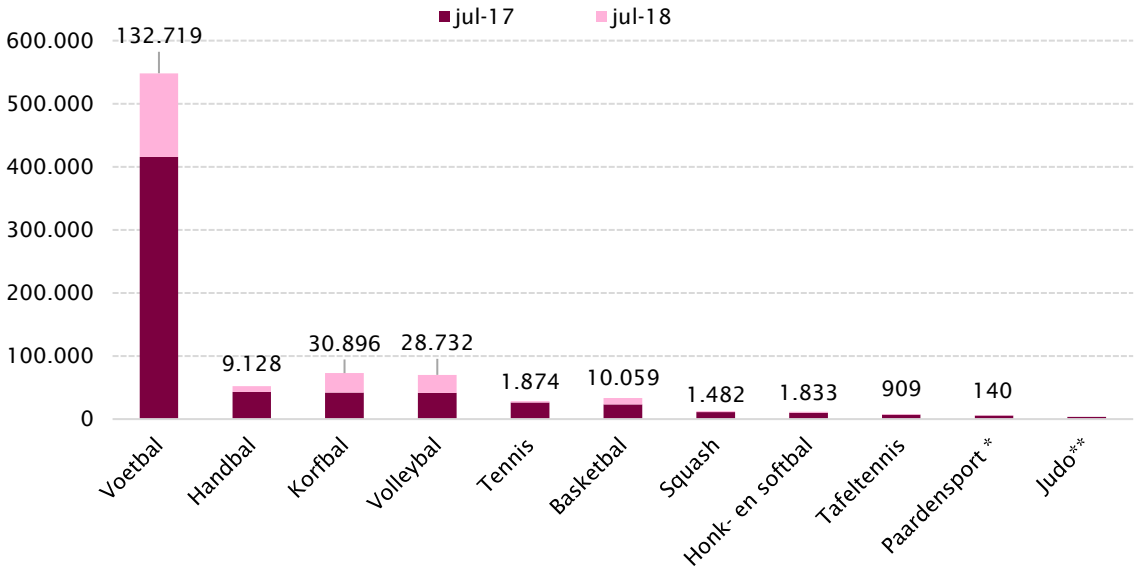

Bron: NOC*NSF, bewerking Mulier Instituut

* Stopt per 1 januari 2019

** Gestopt per 1 januari 2017

De grotere teamsportbonden besteden via de Sportmasterz-websites aandacht aan het kennen van de spelregels. Deze inspanning wordt bevestigd door bestuurlijk kader. In 2018 gaf 81 procent van deze groep aan dat op hun vereniging aandacht was voor het kennen van de regels. Dat is een kleine groei (+6%) ten opzichte van de situatie in 2014. Tijdens trainingen of wedstrijden is iets minder aandacht voor het kennen van de spelregels (resp. 72% en 70%). In tegenstelling tot de toegenomen aandacht onder bestuurders is onder trainers en bij de arbitrage geen ontwikkeling te zien ten opzichte van 2014.

Figuur 4.2 Besteedt uw vereniging aandacht aan het kennen van de spelregels? (percentage kaderfunctionarissen werkzaam in een vereniging)

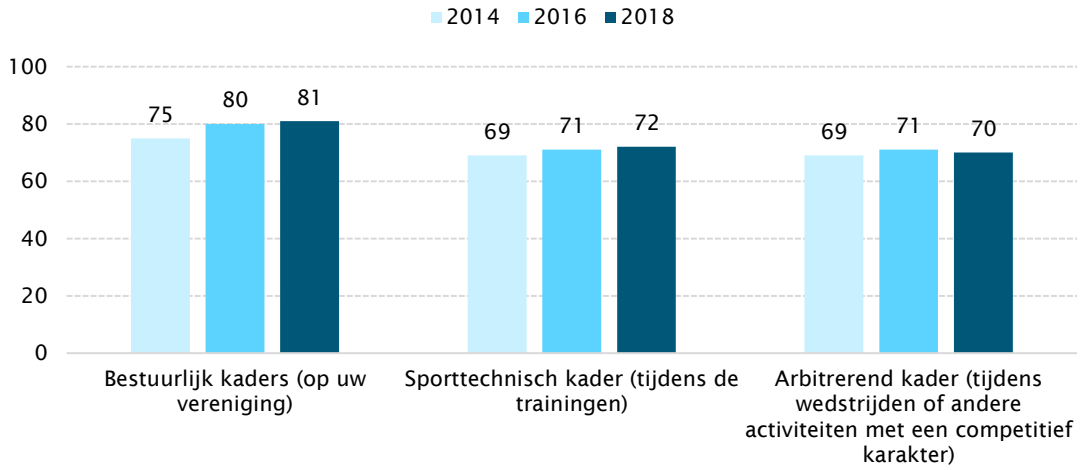

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

4.2 Gedragsregels

Ongeveer vier op de vijf verenigingen heeft omgangs-, gedrags- of clubregels. Dat kan vastgesteld worden op basis van de verschillende typen kaderleden die bevraagd zijn naar de aanwezigheid van deze gedragsregels op de eigen vereniging. Sinds 2014 is bovendien dit percentage met ongeveer tien procentpunten gestegen.

Figuur 4.3 Heeft uw vereniging omgangs-, gedrags- of clubregels? (percentage 'ja', kaderfunctionarissen werkzaam in een vereniging)

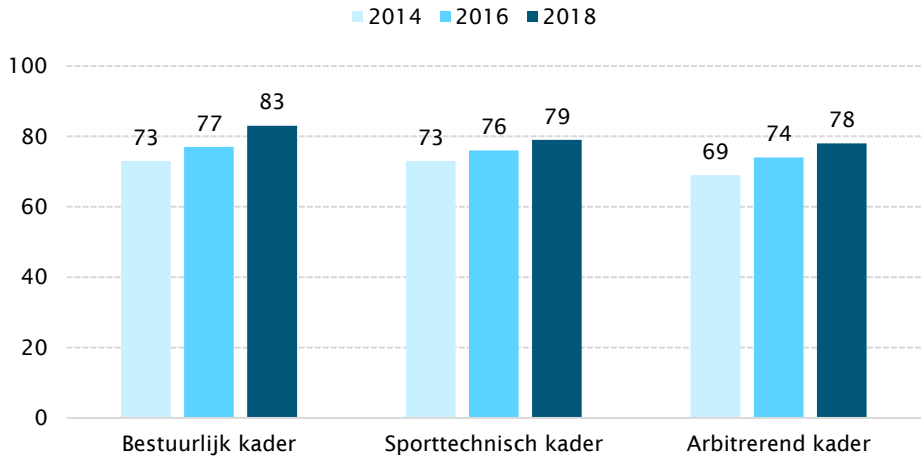

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Niet alleen de aanwezigheid van gedragsregels op de vereniging is toegenomen, ook de waardering ervoor nam in 2018 toe. Onder bestuurders (+4%), trainers/coaches (+2%) en scheidsrechters/officials (+5%) steeg het aandeel dat gedragsregels nuttig vindt. Ze zien met name dat 'de sfeer beter is wanneer er gedragsregels zijn'. De kleine kritische groep (ca. 4%) die gedragsregels niet nuttig vindt ('omdat de meeste mensen ze niet kennen' of 'omdat ze zich daar toch niet aan houden') blijft wel even groot.

Figuur 4.4 Vindt u gedragsregels nuttig? (percentage kaderfunctionarissen)

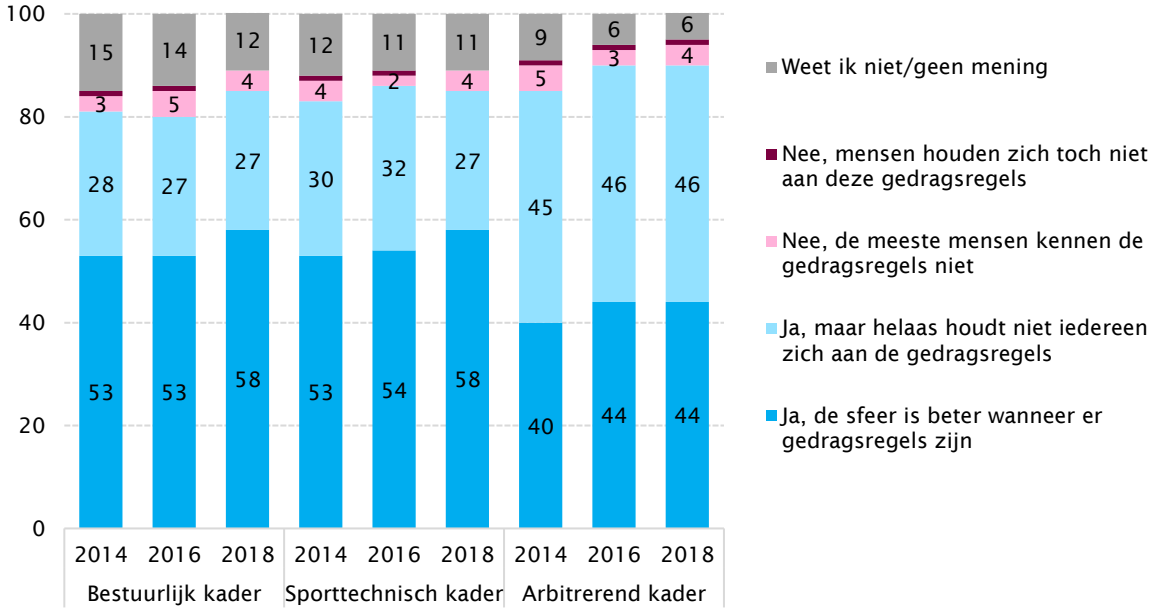

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Deel II Ongewenst gedrag: incidentie en omgang

5. Sportief wedstrijdgedrag

In de VSK Monitor 2018 maken we voor het eerst gebruik van de gegevens uit de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag. Deze monitor is in 2016 getest en in 2017 met een eerste meting van start gegaan. De Monitor maakt gebruik van opgeleide observanten die sportwedstrijden bezoeken en daar alle sportieve en onsportieve handelingen registreren met behulp van de daarvoor ontwikkelde applicatie voor de mobiele telefoon, de SportklimaatApp. In dit hoofdstuk worden de resultaten van de eerste metingen beschreven. De eerste volledige rapportage van de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag verschijnt december 2018.

5.1 Methode

Het doel van de monitor Sportief Wedstrijdgedrag is om een zo volledig en ongekleurd mogelijk beeld te krijgen van het brede scala aan (on)sportieve handelingen dat plaatsvindt tijdens diverse sportwedstrijden. De SportklimaatApp is zo ontwikkeld dat dezelfde app gebruikt kan worden voor meerdere sporten. Op deze manier kunnen sporten met elkaar worden vergeleken en is de app gemakkelijk in gebruik voor de observant.

Bij start van de registratie dienen de observanten de achtergrondgegevens van de wedstrijd weer te geven. Hierbij wordt gevraagd naar locatie van de wedstrijd, welke sport wordt geregistreerd, het geslacht van de sporters, leeftijdscategorieën en het prestatieniveau. Met deze gegevens wordt het mogelijk verschillen in gedragingen naar achtergrondkenmerken uit te splitsten en zo meer zicht te krijgen op de gedragingen van verschillende groepen.

De afbeelding op de volgende pagina beschrijft het belangrijkste scherm van de app. Dit scherm dient om de gedragingen tijdens een wedstrijd te registreren. De gedragingen kennen vier kleurencategorieën:

- Donkergroen: zeer positieve gedragingen
- Licht groen: positieve gedragingen
- Geel: negatieve gedragingen
- Rood: excessieve gedragingen

Zoals eerder aangegeven worden deze gedragingen van de spelers geregistreerd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in het thuis- of het uitspelende team. Bij het intoetsen van de gedraging verschijnt een pop-up waar kan worden aangegeven of deze gedraging het thuis- of het uit-team betrof.

Het gedrag dat geregistreerd wordt tijdens de wedstrijd heeft alleen betrekking op het gedrag van de sporters in het veld of op de bank. Het gedrag van toeschouwers, coaches en arbitrage worden niet geregistreerd middels deze app. Om hier wel iets over te kunnen zeggen volgt een na-registratie aan het einde van de wedstrijd. In deze na-registratie kunnen observanten aangeven welk team gewonnen heeft, hoe het gedrag van de begeleiding en de coaches was en hoe het gedrag van de sporters tegenover de arbitrage was. Daarbij is een veld voor opmerkingen opgenomen waar observanten extra informatie kunnen geven.

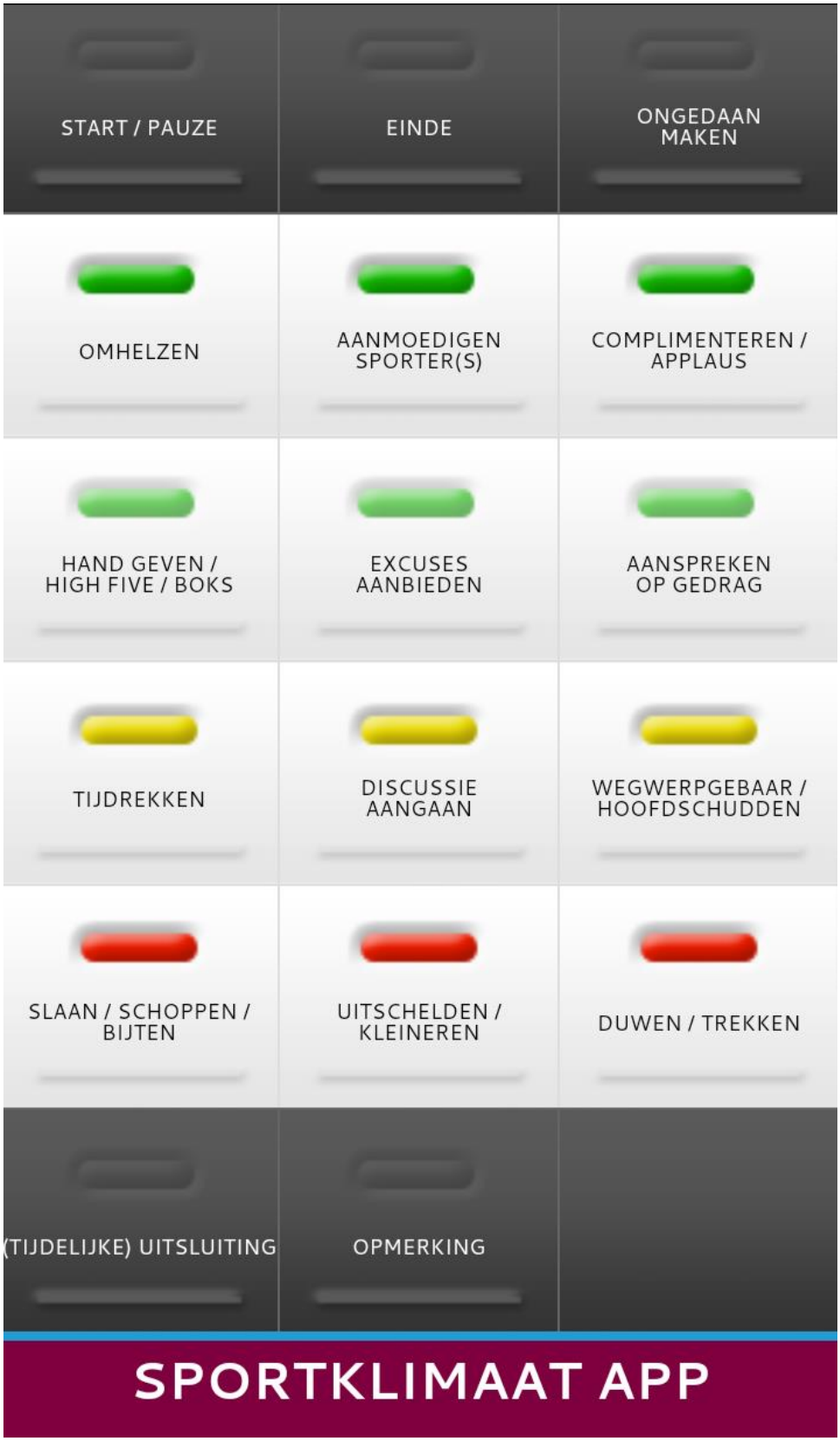
START / PAUZE
EINDE
ONGEDAAN MAKEN
OMHELZEN
AANMOEDIGEN SPORTER(S)
COMPLIMENTEREN / APPLAUS
HAND GEVEN / HIGH FIVE / BOKS
EXCUSES AANBIEDEN
AANSPREKEN OP GEDRAG
TIJDREKKEN
DISCUSSIE AANGAAN
WEGWERPGEBAAR / HOOFDSCHUDDEN
SLAAN / SCHOPPEN / BIJTEN
UITSCHELDEN / KLEINEREN
DUWEN / TREKKEN
(TIJDELIJKE) UITSLUITING
OPMERKING
SPORTKLIMAAT APP

5.2 Veldwerk

Gedurende een veldwerkperiode van twee jaar in 2017 en 2018 hebben dertig unieke observanten in vier periodes van zes weken in totaal meer dan duizend wedstrijden geobserveerd. Na opschoning van de data bleven 937 bruikbare wedstrijden over. Door het afwijkende karakter van badminton en tennis ten opzichte van de teamsporten zijn deze in periode 3 en 4 niet meer bezocht. De gegevens van de registraties uit de eerste en tweede veldwerkperiode van deze sporten worden niet gebruikt voor de analyses in deze rapportage. Hierdoor komt het totaal aantal wedstrijden dat de basis vormt voor de uitkomsten en analyses op 882.

Tabel 5.1 Veldwerkgegevens SportklimaatApp 2017 en 2018

Periode	Startdatum periode	Einddatum periode	Aantal observanten	Totaal aantal wedstrijden
1	22-apr-17	28-mei-17	21	227
2	7-okt-17	12-nov-17	21	235
3	17-mrt-18	22-apr-18	20	246
4	15-sep-18	14-okt-18	15	174
Totaal			30	882

Bron: Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018

De geregistreerde wedstrijden betroffen ontmoetingen in elf verschillende sporten (tabel 5.2). De veldwerkperiodes vonden plaats in de maanden september-oktober en maart-april. Met de keuze voor deze tijdspanne is gepoogd om zowel het begin als het einde van het reguliere seizoen in beeld te brengen. Hiermee is rekening gehouden met eventuele belangen voor de ranglijst (promotie en degradatie) die in wedstrijden van toepassing kunnen zijn.

Tabel 5.2 Aantal geobserveerde wedstrijden per sport

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Totaal
Basketbal	12	9	25	10	56
(Beach)Volleybal	17	34	37	29	117
Handbal	19	29	26	20	94
Hockey	64	37	44	26	171
Korfbal	38	28	19	22	107
Tennis	24	16	0	0	40
Voetbal	61	58	51	37	207
Waterpolo	1	13	16	17	47
Badminton	6	9	0	0	15
Rugby	3	8	6	2	19
Zaalvoetbal	12	19	22	11	64
Totaal	257	260	246	174	937

Bron: Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018

5.3 Incidentie

In de 882 geobserveerde wedstrijden zijn 104.114 sportieve en onsportieve gedragingen geregistreerd. Bijna twee derde van deze gedragingen was zeer positief (complimenteren, omhelzen of onderling aanmoedigen). En nog eens een kwart van alle gedragingen was positief (grotendeels hand geven, high five of boks). Een op de tien gedragingen tijdens sportwedstrijden bezocht in 2017 en 2018 was negatief, waarvan twee procent excessief (figuur 5.1).

Figuur 5.1 Verdeling geregistreerde gedragingen (n=104.114) naar aard van de gedraging, in procenten

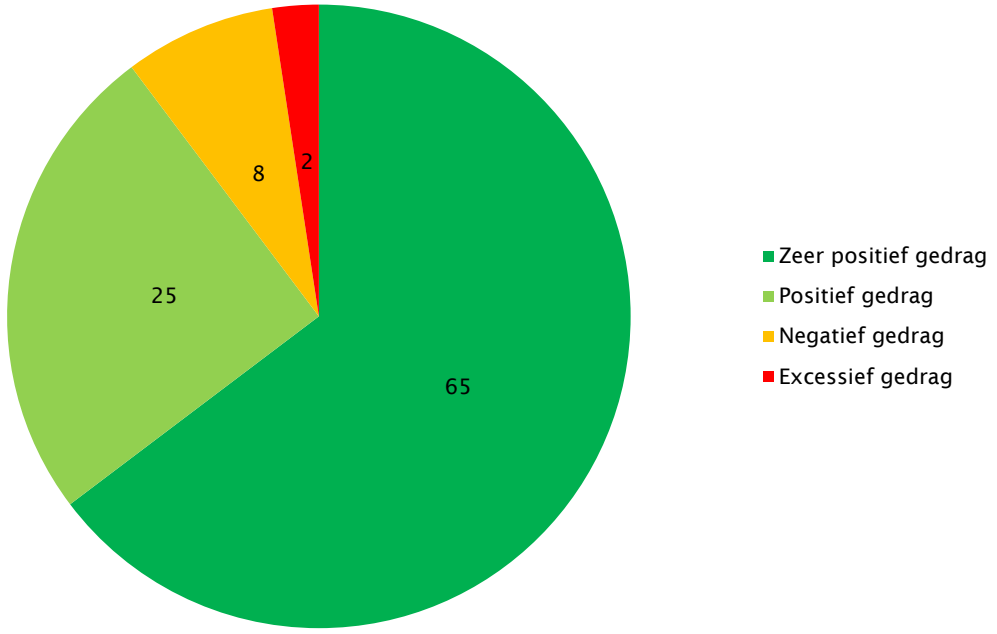

Bron: Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018

Onderling complimenteren, aanmoedigen en vormen van groeten vinden met afstand het meeste plaats tijdens de wedstrijden. Zoals al in figuur 5.1 te zien was, is positief gedrag tijdens de wedstrijd de standaard. Hoewel negatief en excessief gedrag overduidelijk niet de norm is, zijn in de 882 gevolgde wedstrijden toch ook ruim tienduizend ongewenste gedragingen geregistreerd. Met name discussie aangaan (4.253), wegwerpgebaar of hoofdschudden (3.566) en ook duwen en trekken (1.891) kwamen daarbij het meeste voor (figuur 5.2). Dat zijn gemiddeld twaalf oranje of rode gedragingen per wedstrijd tegenover 105 groene gedragingen per wedstrijd. In de vier veldwerkperiodes kwam 271 keer de zwaarste variant van ongewenst gedrag (slaan, schoppen of bijten) voor.

Figuur 5.2 Verdeling geregistreerde gedragingen bij 9 teamsporten (n=104.114) naar aard van de gedraging, absolute aantallen

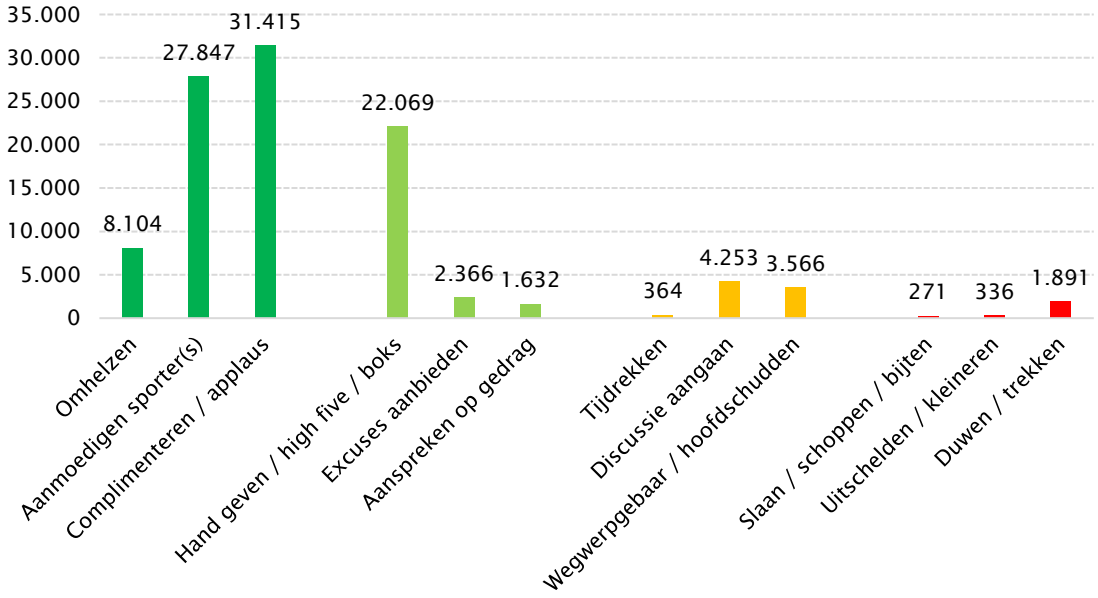

Bron: Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018

Per sporttak

Van alle teamsporten wordt bij volleybal het hoogste percentage (zeer) positief gedrag geregistreerd. Enerzijds draagt het gebruik dat ieder punt gevierd wordt sterk bij aan de grote hoeveelheid groene gedragingen. Tegelijkertijd zijn tijdens volleybalwedstrijden ook niet of nauwelijks negatieve gedragingen geregistreerd. Volleybal geldt in zijn kenmerken als uitzondering in het rijtje gepresenteerde teamsporten. Volleybal is de enige tak van sport waar een fysieke afstand tussen beide teams bestaat door het net dat de beide teams scheidt.

Figuur 5.3 Gedragingen per sporttak naar categorie, in procenten

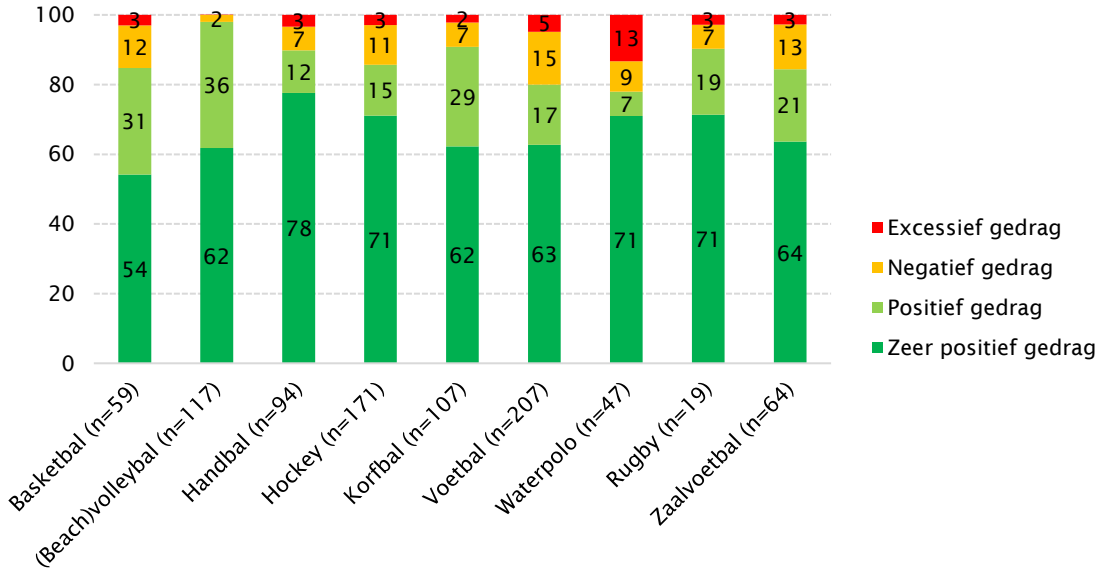

Bron: Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018

Van de reguliere teamsporten waarbij (fysiek) contact tussen spelers van twee partijen veel laagdrempeliger is, zijn de verhoudingen positief en negatief gedrag vergelijkbaar. Tachtig tot negentig procent van de gedragingen is positief, de rest is negatief en incidenteel doen zich excessieve gedragingen voor.

Waar de eerste associatie is dat excessief gedrag vooral een voetbalprobleem is, valt op dat wel degelijk iedere sport hier incidenteel mee te maken heeft. Met waterpolo als uitschieter waarbij 13 procent van alle gedragingen als excessief wordt beoordeeld. Dit is nog exclusief vergelijkbare handelingen die wel binnen de regels van het spel vallen. Voetbal kenmerkt zich door het relatief hoge percentage negatieve gedragingen die niet direct tot fysiek of verbaal geweld gerekend worden (15%). Korfbal, rugby en handbal scoren hier lager op (7%).

Achtergronden van excessief gedrag

In 41 procent van alle bijgewoonde sportwedstrijden vinden één of meer rode gedragingen plaats (figuur 5.4). Bij waterpolo is dit percentage het hoogste (70%), in korfbal en volleybal het laagste (resp. 27 en 3 procent).

Figuur 5.4 Wedstrijden met één of meer 'rode' (excessieve) gedragingen naar sporttak, in procenten

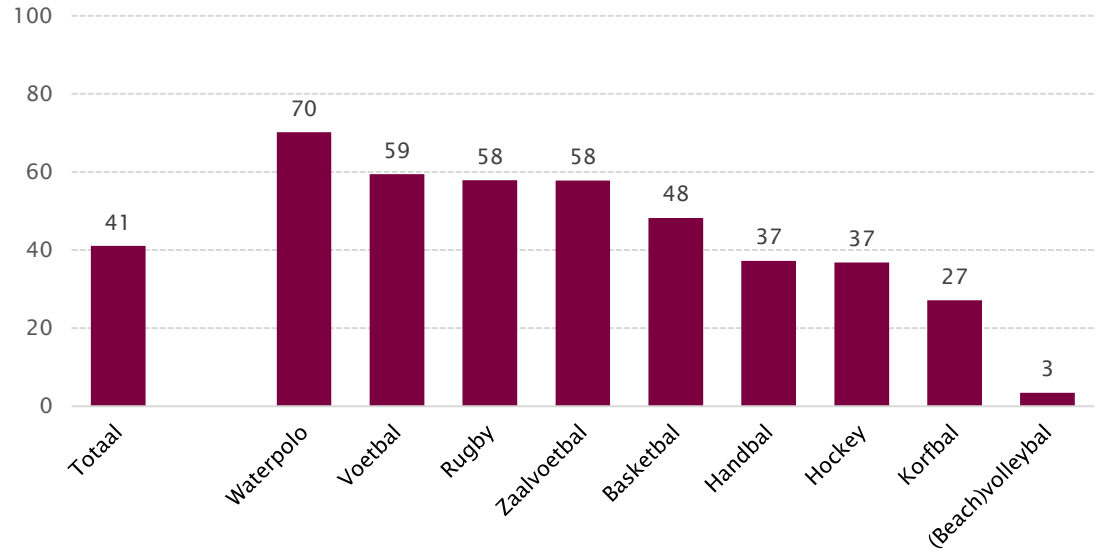

Bron: Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018

In de meeste gevallen betreffen deze excessieve gedragingen duwen en trekken (32%). Maar ook in een op de zeven wedstrijden vindt fysiek (14%) of verbaal (16%) geweld plaats. In de te verschijnen rapportage Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018 wordt meer gedetailleerd ingegaan op de verschillende vormen van (wan)gedrag per tak van sport. In deze rapportage wordt ook rekening gehouden met de achtergronden van de sporters (geslacht, niveau, leeftijd), de rol van de begeleiding en supporters, de ontwikkeling van wedstrijden en de beoordeling van de observanten.

6. Ervaren incidentie en veiligheidsgevoel

Hoofdstuk 6 beschrijft de ontwikkeling en opvolging van ongewenst gedrag en gevoel van veiligheid. In paragraaf 6.1 gebeurt dit op basis van de ervaringen van tuchtmedewerkers bij VSK-bonden en de geregistreerde meldingen. In paragraaf 6.2 gaan we in op incidentie van ongewenst gedrag op het niveau van de sporter en sportvereniging.

6.1 Bonden

Diversiteit in afbakening tuchtrecht

Per bond verschillen de richtlijnen over welke zaken onder het tuchtrecht vallen. Bij een deel van de bonden is in een statutair artikel exact beschreven om welke zaken dit kan gaan. Bij een ander deel van de bonden kunnen alle zaken onder het tuchtrecht vallen. Zaken die bij elke bond worden genoemd zijn fysiek geweld, verbaal geweld, discriminatie, matchfixing, doping en seksuele intimidatie. Dit hoeft niet per se wedstrijdgerelateerd te zijn, als ze maar in de context van de vereniging plaatsvinden. De zaken omtrent matchfixing, doping en seksuele intimidatie zijn door veel bonden uitbesteed aan het Instituut voor Sportrechtspraak (ISR), vanwege de vereiste specifieke kennis (bijvoorbeeld KNZB, Nevobo, NOB). Zie hiervoor ook paragraaf 8.1. De KNGU heeft er zelfs voor gekozen alle zaken bij het ISR onder te brengen en heeft geen eigen tuchtcommissie meer. Daarentegen kiest de NTTB er juist voor niets bij te ISR te beleggen, omdat ze van mening zijn dat tuchtzaken binnen de eigen sport moeten worden opgelost.

Tuchtzaken vaak over onsportief gedrag

Een aantal bonden, waaronder vooral de kleinere bonden zonder grote competitie, hebben maximaal één tuchtzaak per jaar (NTFU, KNGU, NOB, KNSA). Bij een aantal middelgrote bonden ligt dit aantal tussen de vijf en de tachtig zaken per jaar (NHV, KNKV, Judobond) en bij sommige bonden gaat het om honderden zaken. Het overgrote deel van de zaken heeft betrekking op onsportief gedrag, het overtreden van spelregels (bijvoorbeeld een rode kaart) en verbaal geweld, zoals het schelden op de tegenstander of scheidsrechter. Ook administratieve fouten en fysiek wangedrag of geweld komen voor.

Registratie lichte overtredingen

Overtredingen van lichte aard, die niet tot een tuchtzaak leiden, worden door de meeste bonden niet geregistreerd. Dit gaat bijvoorbeeld om lichter onsportief gedrag of ongepaste verbale uitingen. De meeste bonden geven aan dat dit soort zaken vaak binnen de verenigingen wordt afgehandeld. Dit betekent dus niet dat er niks mee gebeurt. Verenigingen kunnen zelf straffen opleggen of in gesprek gaan met leden. De lichtere overtredingen op basis van de spelregels, bijvoorbeeld gele kaarten of tijdelijke uitsluitingen, worden door sommige bonden wel geregistreerd. Een aantal bonden geeft aan hier het digitale wedstrijdformulier voor te gebruiken (NHV, KNHB).

Bonden spreken van stabiele cijfers

Het aantal tuchtzaken is bij de meeste bonden stabiel. Een enkele bond neemt een stijging waar ten opzichte van vorig jaar, maar geeft aan niet te kunnen zeggen of er sprake is van een trend of een eenmalige uitschieter. Drie bonden rapporteren een lichte daling. Er is geen trend waarneembaar voor het aantal zware overtredingen. De ene bond ziet een lichte stijging, de andere bond een daling.

Een enkele bond geeft aan een toename in het aantal gemelde zaken rondom seksuele intimidatie te hebben verwacht, in het kader van het rapport van commissie de Vries. Die toename is echter

uitgebleven. Wel geeft een bond aan twee zaken te hebben gekregen die niet gaan over seksuele intimidatie, maar wel te maken hebben met de relatie coach-pupil.

Aanspreekcultuur groeit, ouders en publiek blijven probleem

Een aantal bonden geeft aan een verschuiving te zien in de aard van wangedrag. Zo wordt de toenemende mondigheid van ouders langs de lijn benoemd (Judobond, NHV). Tegen publiek kan echter geen tuchtzaak worden aangespannen, omdat zij in de meeste gevallen niet lid van de vereniging zijn. Dit vormt voor de bonden een probleem. Een bond geeft aan dit op te lossen door de betreffende vereniging erop aan te spreken en te stimuleren met de ouders in gesprek te gaan. Door een andere bond wordt dit herkend, maar wordt dit opgelost doordat scheidsrechters alert en streng optreden.

Twee bonden geven aan te merken dat het binnen verenigingen makkelijker wordt wangedrag aan te kaarten. Dit leidt volgens hen niet tot meer meldingen, maar tot het feit dat het gewoner wordt iemand aan te spreken en op die manier ongewenst gedrag tegen te gaan. Zij zien dit als een positieve ontwikkeling, die volgens één van de bonden te wijten is aan de inspanningen rondom VSK. Die inspanningen rondom VSK zijn bijvoorbeeld terug te zien bij de judobond, die een eigen keurmerk heeft ontwikkeld. Het keurmerk wordt verleend aan verenigingen die actief bezig zijn met VSK en bijvoorbeeld een pestprotocol, een vertrouwenspersoon of een protocol voor seksuele intimidatie (SI) hebben.

Tot slot ziet de KNGU een positieve ontwikkeling in de intensievere samenwerking tussen tuchtrecht en strafrecht. Waar dit eerder twee losse entiteiten waren, staan ze nu dichter bij elkaar, wat volgens de bond een efficiënte aanpak van zaken ten goede komt.

Meldpunten wanordelijkheden en Sport en Geweld

Sinds 18 maart 2013 zijn twee meldpunten voor zwaarder ongewenst gedrag actief. Dit zijn Meldpunt Wanordelijkheden (digitaal webformulier) en het Meldpunt Sport en Geweld (telefonisch). Het laatste is bedoeld voor wedstrijddagen zodat direct gehandeld kan worden. Dit ‘handelen’ varieert van telefonische ondersteuning met adviezen tot de directe inzet van politie.

In de voorbije jaren daalde het aantal telefoontjes naar het Meldpunt Sport en Geweld van 6,2 in het seizoen 2012/2013 naar ca. 2,5 per week in de seizoenen vanaf 2014/2015. In het afgelopen seizoen werd het meldpunt gemiddeld 2,2 keer gebeld per week (figuur 6.1).

Na een aanvankelijke daling in de seizoenen 2012/2013 tot en met 2015/2016 is nu voor het tweede seizoen op rij het aantal meldingen bij het Meldpunt Wanordelijkheden weer gestegen naar gemiddeld 21 per week. Dit zijn vooral zaken die minder spoedeisend zijn en niet via officiële kanalen voor een tuchtzaak in aanmerking komen. Hierbij valt te denken aan een partijdige scheids- of grensrechter, of wangedrag van publiek. Als reactie op dergelijke meldingen volgt de KNVB betreffende verenigingen nadrukkelijker of zet het waarnemers in.

Figuur 6.1 Geregistreerde meldingen bij meldpunten wanordelijkheden en Sport en Geweld, gemiddeld aantal meldingen per week in een heel seizoen

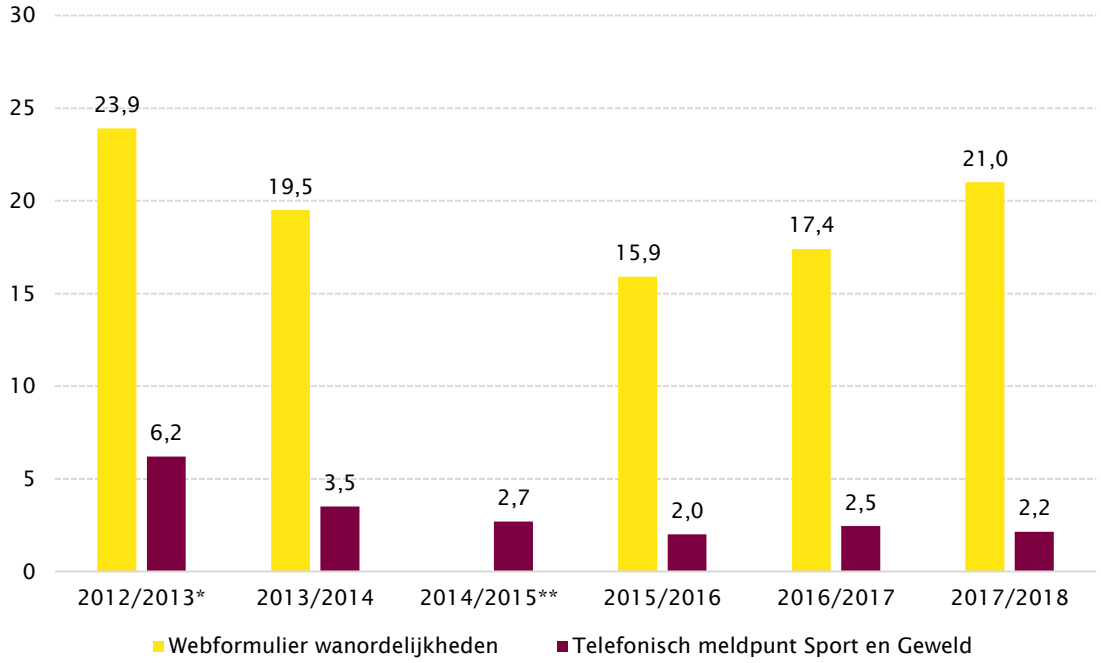

* Week 12 t/m 22 (gemiddelde berekend over 11 weken)

** geen gegevens beschikbaar van Meldpunt Wanordelijkheden

Het telefonisch meldpunt wordt gefinancierd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Sinds 1 september 2017 is de opvolging van de meldingen geregeld binnen de bestaande werkprocessen van de politie. Daarmee is sinds die datum een einde gekomen aan de aparte piketdiensten die de politie moest koppelen aan dit nummer.

6.2 Kaderleden

Incidentie ongewenst gedrag

De VSK Monitor 2017 beschreef voor het eerst in de looptijd van het programma een afname in het gerapporteerde meemaakcijfer van ongewenst gedrag onder de sportende Nederlander. Ongeveer een derde (34%) van de Nederlanders die maandelijks of vaker wedstrijden bezocht en/of zelf sportte, gaf aan getuige te zijn geweest van wangedrag in de sport. In 2012 en 2014 was dat nog 38 procent.

Onder kaderleden is het meemaakcijfer van ongewenst gedrag bijna twee keer hoger dan bij sporters (figuur 6.2). Twee derde van de bestuurders en ongeveer drie kwart van het sporttechnisch en arbitrerend kader geeft aan geconfronteerd te zijn geweest met één of meer vormen van wangedrag. Binnen alle groepen geldt dat het meemaakcijfer in de afgelopen jaren daalde met zes tot drie procentpunten. Dit is een bevestiging dat de verbeterde cijfers die vorig jaar onder de sportende bevolking werden opgehaald, daadwerkelijk een kleine verbetering van het sportklimaat vertegenwoordigen.

Figuur 6.2 Geconfronteerd met vormen van wangedrag[12] (ook als getuige) in de afgelopen 12 maanden (percentage kaderfunctionarissen)

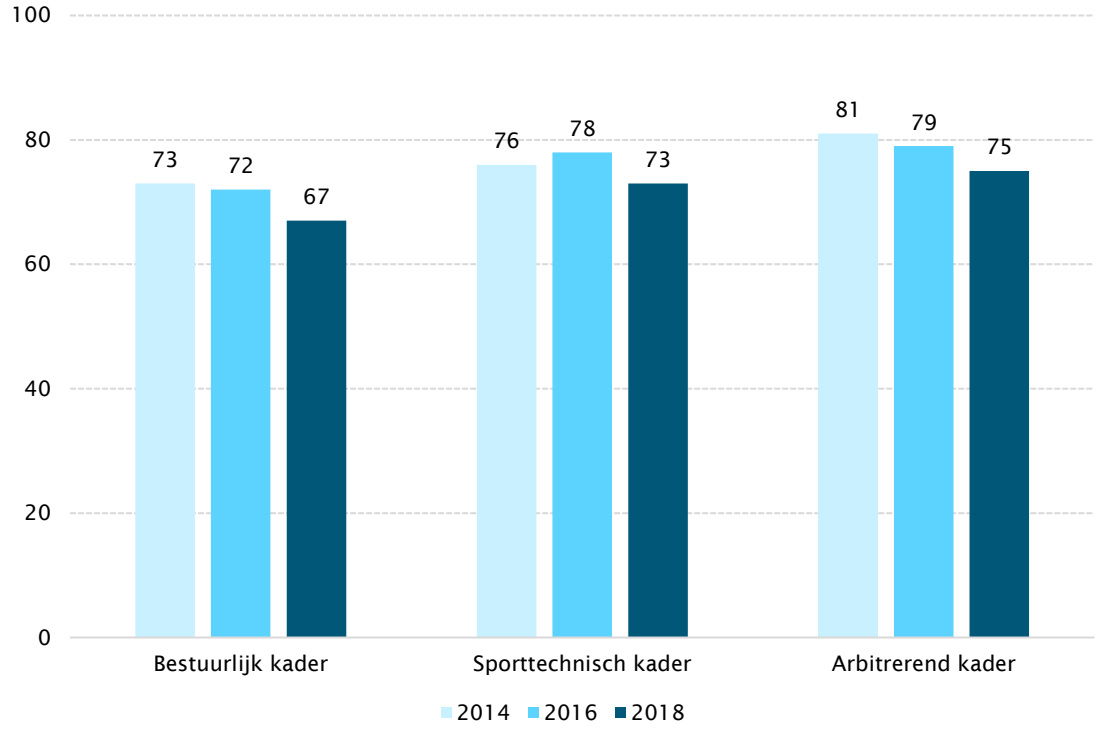

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

De belangrijkste vormen van wangedrag waren in 2014 verbaal geweld (schelden, treiteren), vernieling of vandalisme en pesten. Dat is in 2018 nog altijd het geval, maar al deze vaker voorkomende vormen van wangedrag zijn afgenomen volgens de diverse kaderleden. Respectievelijk 46, 28 en 27 procent van de kaderleden heeft hiermee te maken gehad, waarvan bestuurders relatief vaak met vandalisme, trainers vaker met pesten en scheidsrechters met verbaal geweld. Voor alle vormen geldt dat het aandeel kaderleden dat hiermee te maken had, sinds 2014 daalde met gemiddeld ongeveer vijf procentpunten. De meest opvallende ontwikkeling is overigens te zien in de daling van diefstal van persoonlijke eigendommen. Hier zijn geen specifieke campagnes op gevoerd, maar voor te stellen valt dat een toegenomen sociale controle en/of de plaatsing van camera's hieraan kan bijdragen.

Zie bijlage B6.1 voor een overzicht van meegemaakte wangedrag per type kaderfunctionaris.

[12] Het gaat hierbij om wangedrag in en om de sport (dus ook buiten de wedstrijden om, in het clubhuis, de kleedkamers of rond het sportpark).

Figuur 6.3 In de afgelopen twaalf maanden (ook als getuige) te maken gehad met onderstaande vormen van wangedrag (percentage kaderfunctionarissen), in procenten van kaderleden die één of meerdere vormen meemaakten)

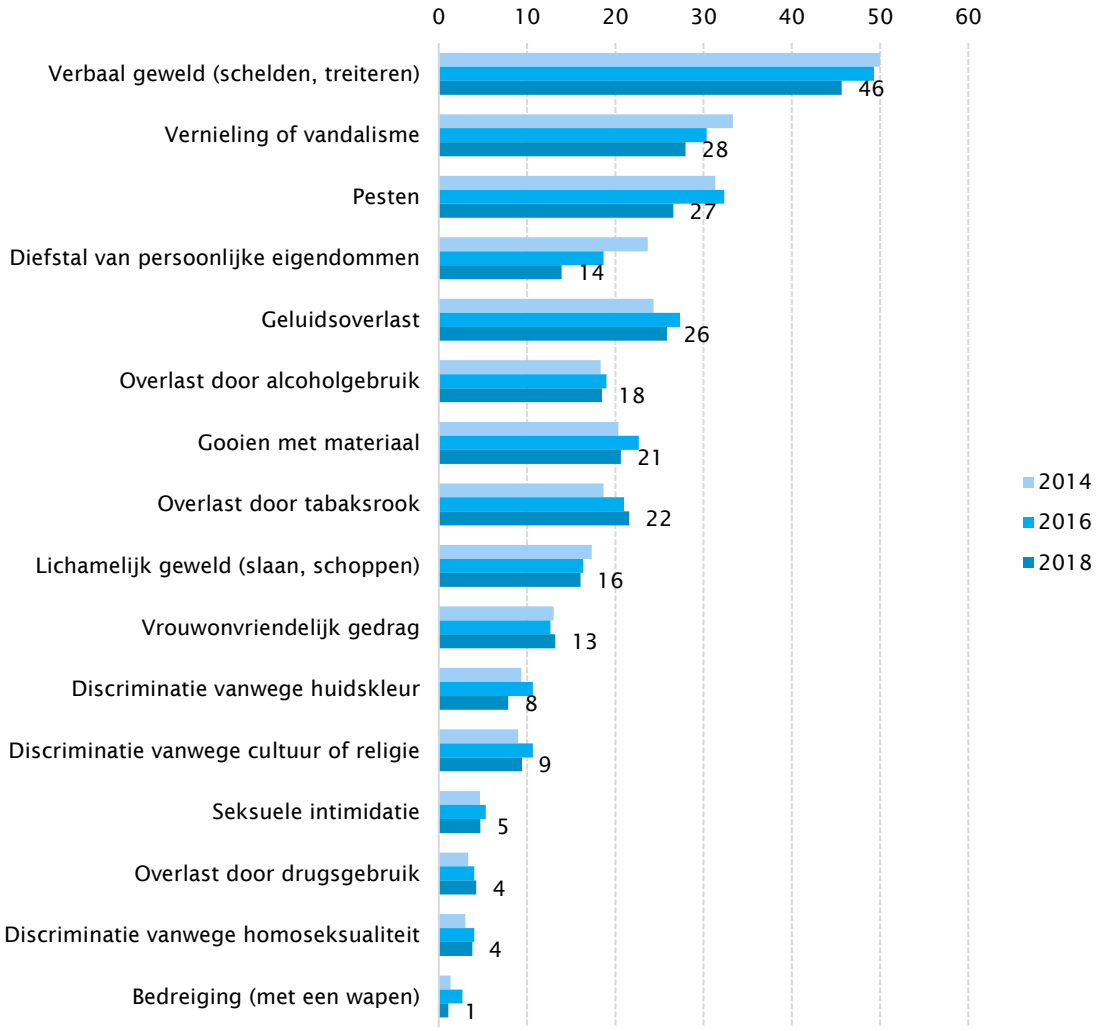

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Veiligheidsgevoel

Het gerapporteerde stabiele cijfer van de tuchtzaken bij sportbonden, meldingen bij Sport en Geweld en gelijkblijvende incidentie volgens bestuurders, trainers en scheidsrechters komt ook terug in het veiligheidsgevoel van de kaderfunctionarissen (figuur 6.4). Sinds de start van het programma wordt de sociale veiligheid gemiddeld met een 8 of hoger gewaardeerd. Bestuurders geven de sociale veiligheid op de club een 8,3, trainers waarderen de sociale veiligheid tijdens trainingen met een 8,4 en ook het arbitrerend kader voelt zich veilig tijdens wedstrijden met een gemiddeld cijfer van 8,0. Daarmee geldt dat voor alle categorieën het veiligheidsgevoel hoog en stabiel is.

Figuur 6.4 Rapportcijfer 1 t/m 10 voor sociale veiligheid (1=zeer onveilig en 10=zeer veilig) (gemiddeld cijfer kaderfunctionarissen)

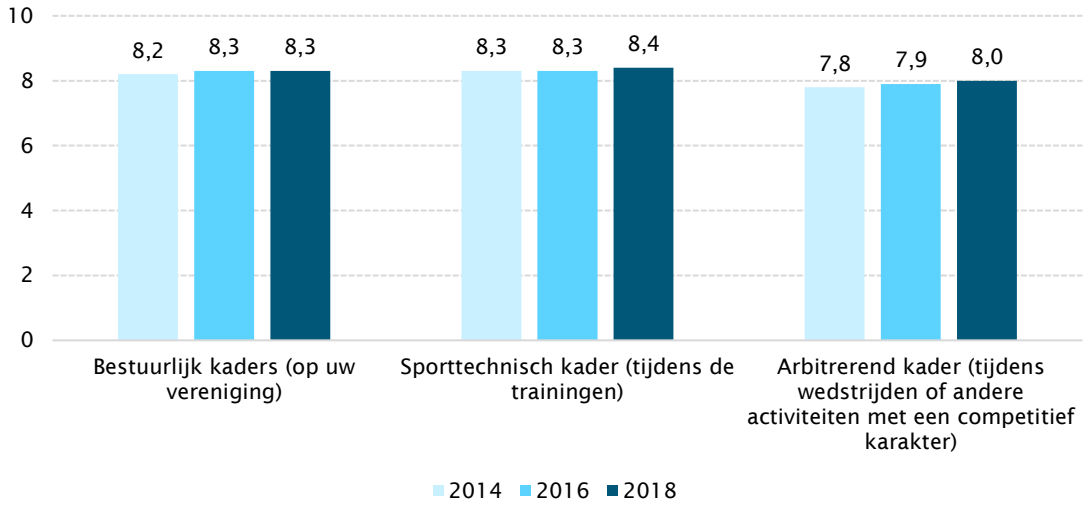

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Ongeveer een op de acht (12%) bestuurders en trainers vindt dat het gevoel van sociale veiligheid in de sport is toegenomen in vergelijking met voorgaande seizoenen (figuur 6.5). Onder de scheidsrechters is dit 8 procent. Alleen voor deze laatste groep geldt dat ze in de sport nagenoeg dezelfde ontwikkeling zien als in het dagelijks leven. Voor bestuurlijk en sporttechnisch kader geldt dat ze wel vaker aangeven dat ze zich in de sport veiliger zijn gaan voelen dan in het dagelijks leven.

Figuur 6.5 Gevoel van sociale veiligheid [...] toegenomen in vergelijking met de afgelopen seizoenen? (percentage kaderfunctionarissen)

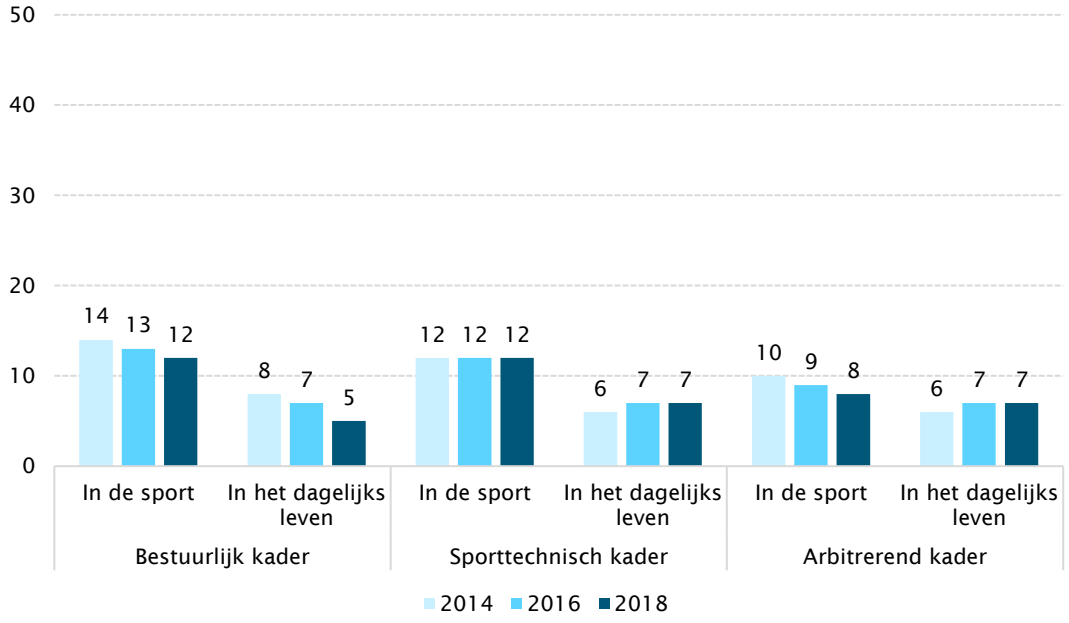

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018
NB: bij de vraagstelling stond deze toelichting: *Het gaat hier om sociale veiligheid; de omgang met andere mensen, en niet de veiligheid gerelateerd aan beschermend materiaal en dergelijke.*

7. Omgang met incidenten

Hoofstuk 4 beschreef de inspanningen van het VSK-programma om door spel- en gedragsregels excessen te voorkomen. In het vorige hoofdstuk viel te lezen dat wangedrag in de sport gedurende het programma met kleine stapjes terugloopt. We stelden bovendien vast dat excessen een marginale rol spelen in de dagelijkse gang van zaken, maar tegelijkertijd benadrukken we dat deze wel degelijk een grote invloed kunnen hebben op de betrokkenen. In dit hoofdstuk beschrijven we de maatregelen en inspanningen die betrekking hebben op de omgang met die excessen. Dit betreft de protocollen voor aanpak excessen (7.1), de training en aanstelling van vertrouwenscontactpersonen bij verenigingen.

7.1 Protocollen effectieve aanpak excessen

Sinds de start van het VSK-programma is het aandeel bestuurders dat aangeeft een protocol of standaardprocedure (in ontwikkeling) te hebben gegroeid van 43 naar 54 procent. Van de resterende 46 procent die geen protocol (in ontwikkeling) heeft, zegt 8 procent dat dit wel nodig is. Bij trainers en arbitrerend kader is een vergelijkbare verhouding aan- en afwezigheid van protocollen in de betreffende vereniging te zien. Opvallend aan de cijfers over deze kaderleden is dat een kwart van het sporttechnisch en bijna de helft van het arbitrerend kader niet weet of een dergelijk protocol aanwezig is. Onder trainers liep deze categorie iets terug, onder arbiters groeide deze onwetende groep juist.

Figuur 7.1 Aanwezigheid van protocol of effectieve aanpak voor zwaar ongewenst gedrag op de vereniging, in procenten

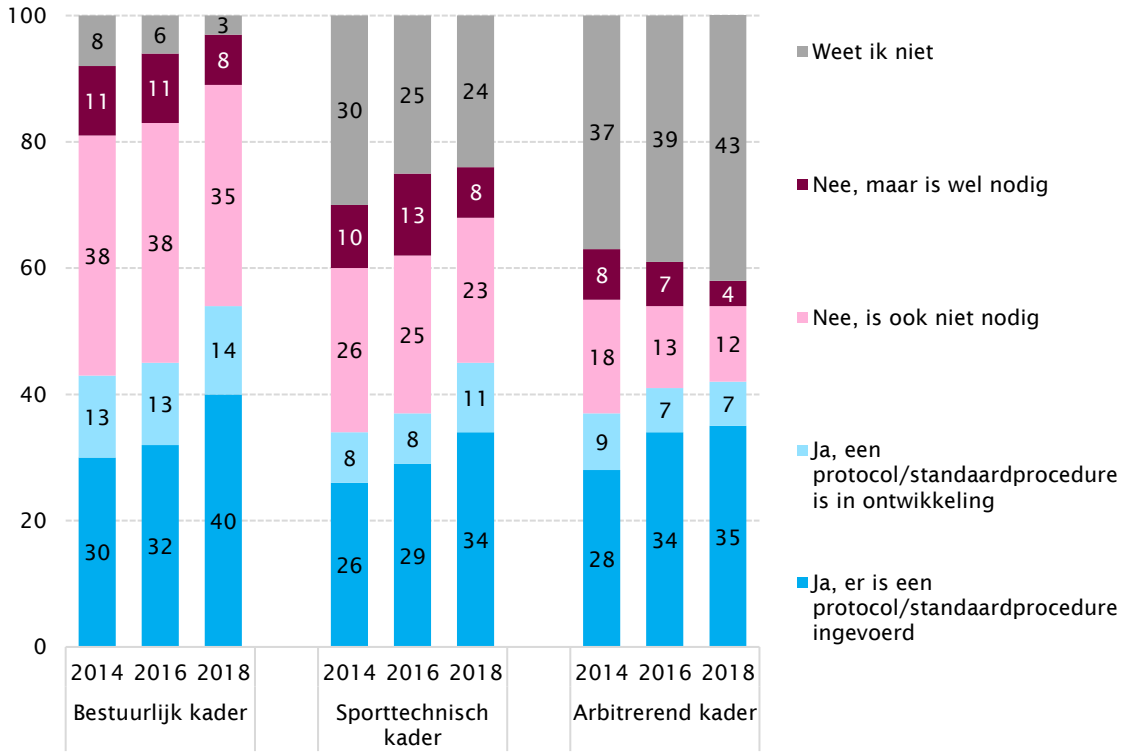

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

7.2 Reactie van kader op (zwaar) ongewenst gedrag

Sinds 2014 ziet arbitrerend kader weinig veranderingen in het aanbod van begeleiding door de bond bij geweld tegen de scheidsrechter (figuur 7.3). Zestig procent weet dat ondersteuning geboden wordt, in driekwart van de gevallen via een vaste werkwijze of protocol. Een derde weet het niet. En bij een kleine groep is geen begeleiding beschikbaar bij geweld tegen een scheidsrechter/official. Daarmee zijn deze cijfers nagenoeg identiek aan de situatie van vier jaar terug.

Tabel 7.3 Aanbod van de bond bij geweld tegen een scheidsrechter/official (percentage arbitrerend kader)

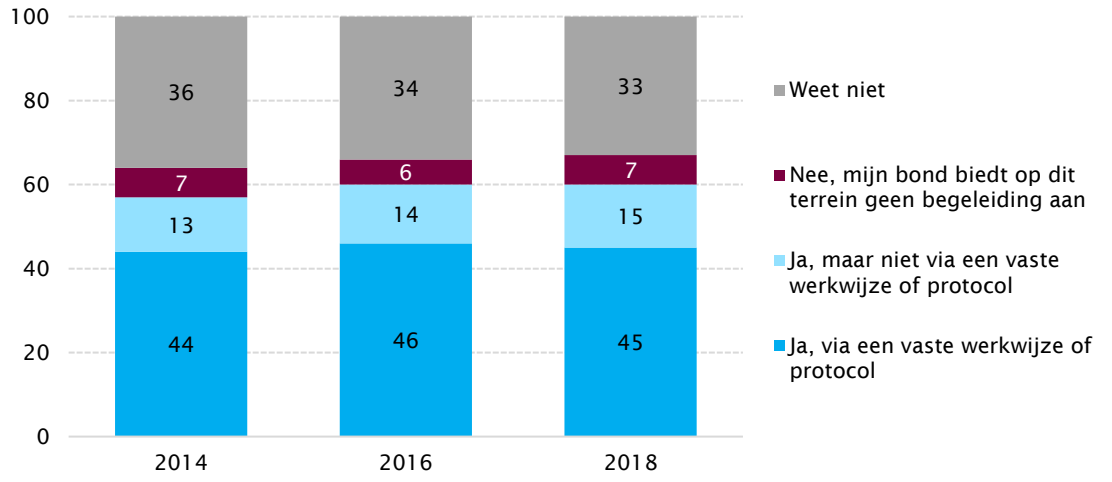

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Wanneer daadwerkelijk begeleiding vanuit de bond beschikbaar is, wordt deze zelden gebruikt door de betreffende kaderleden (4%). Een op de drie arbiters/officials heeft weleens te maken gehad met agressie of geweld. Bijna vier op de vijf van hen geeft aan geen behoefte te hebben gehad aan ondersteuning door de bond. De helft van de arbiters die wel behoefte hadden aan begeleiding heeft hier ook daadwerkelijk gebruik van gemaakt. De andere helft had dit wel wenselijk gevonden, maar maakte naar eigen zeggen geen gebruik van begeleiding vanuit de bond.

Tabel 7.4 Gebruik van begeleiding door de bond bij het meemaken van agressie of geweld (percentage, arbitrerend kader met aanbod voor begeleiding)

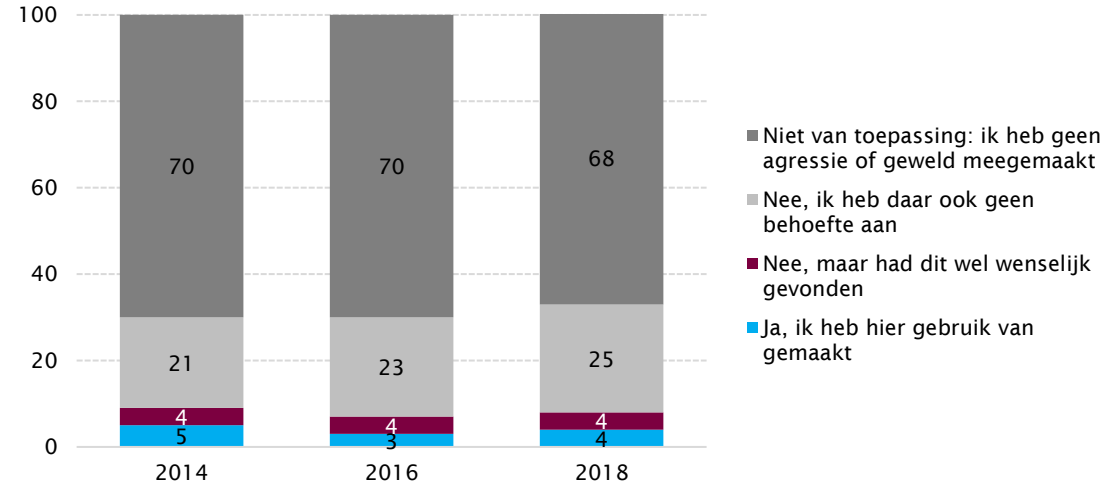

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

7.3 Vertrouwenscontactpersonen bij verenigingen

Sinds 2006 wordt ingezet op het aanstellen en trainen van vertrouwenscontactpersonen (VCP) bij bonden en verenigingen. In geval van ervaren grensoverschrijdend seksueel gedrag kunnen leden van de vereniging of bond deze VCP in vertrouwen nemen. Sinds 2016 kunnen we rapporteren dat alle sportbonden een vertrouwenspersoon hebben aangesteld. Daarnaast zijn via de training van de Academie van Sportkader (ASK) inmiddels ruim 1500 vertrouwenscontactpersonen getraind (figuur 7.5).

Figuur 7.5 Aantal getrainde vertrouwenscontactpersonen (VCP'ers), per jaar (cumulatief)

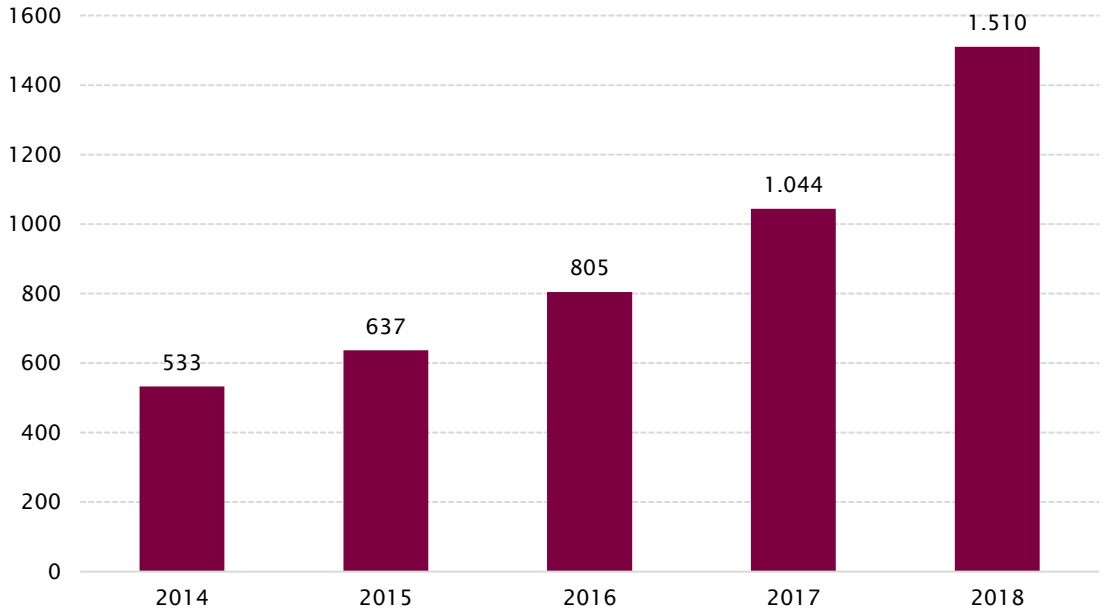

Bron: NOC*NSF, bewerking Mulier Instituut

In de VSK Monitor 2017 rapporteerden we dat 56 procent van alle verenigingen een vertrouwenscontactpersoon had aangesteld. In 2008 was dit nog 21 procent. De meting is in 2018 niet herhaald, maar aan te nemen valt dat met de groei van het getrainde aantal VCP ook het aandeel verenigingen met een VCP is gestegen.

7.4 Vertrouwenspunt sport

In 2014 is het Vertrouwenspunt sport (VPS) gelanceerd. Iedereen uit de sport kan hier terecht met vragen over grensoverschrijdend gedrag op het gebied van seksuele intimidatie, discriminatie, pesten, bedreiging en geweld. Het aantal contacten en meldingen steeg tussen 2011 en 2015 ieder jaar. In 2016 bleef dit aantal nagenoeg gelijk, maar in het afgelopen jaar steeg het aantal meldingen weer sterk, naar 377 (+109/+40%). Zie ook figuur 7.6.

Hoewel de resultaten van Onderzoekscommissie Seksuele Intimidatie en Misbruik (SIM), onder leiding van voorzitter Klaas de Vries, pas aan het einde van het gerapporteerde kalenderjaar 2017 naar buiten kwamen, heeft de instelling van deze commissie mogelijk het bewustzijn voor dergelijke problematiek vergroot.

Opvallend is dat de bonden zelf geen toegenomen meldingen rapporteren van seksuele intimidatie of ander grensoverschrijdend gedrag (paragraaf 6.1), terwijl het onafhankelijke meldpunt VPS wel degelijk

een stijging ziet. Dit lijkt een argument voor het belang van een onafhankelijk meldpunt in de georganiseerde sport, naast vertrouwenscontactpersonen bij bonden en verenigingen.

Figuur 7.6 Meldingen 'seksuele intimidatie en pesten' en contactmomenten met Vertrouwenspunt Sport (VPS), per jaar

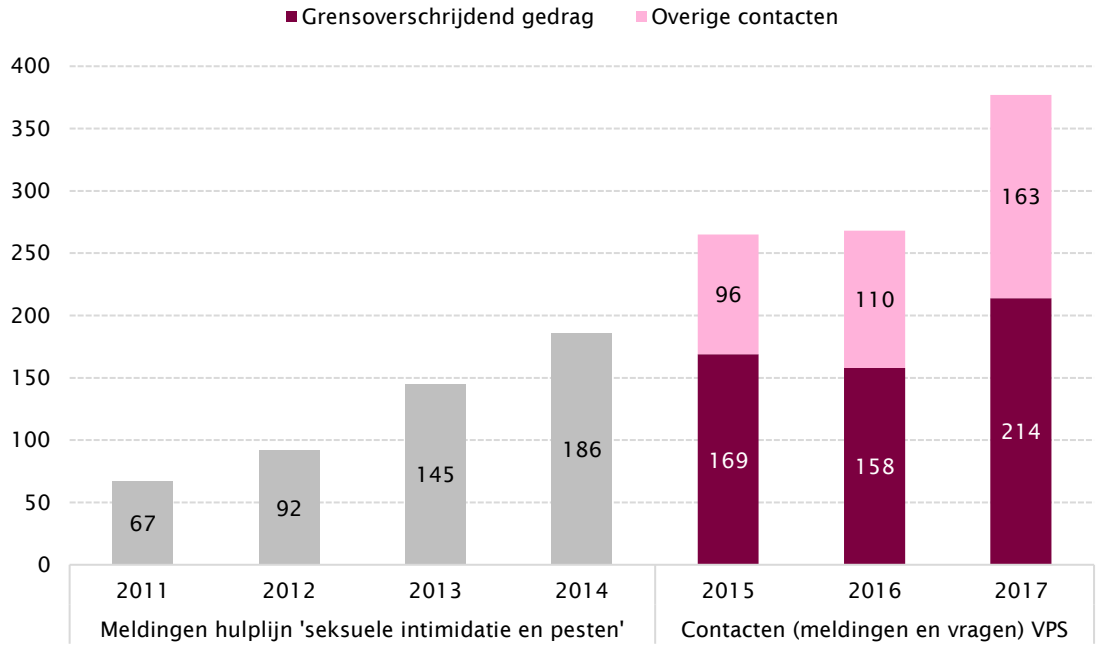

Bron: NOC*NSF 2018, bewerking Mulier Instituut

7.5 Verklaring omtrent gedrag (VOG)

Een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) is een verklaring waaruit blijkt dat gedrag van een persoon in het verleden geen bezwaar vormt voor het vervullen van een specifieke taak of functie in de samenleving. Een VOG wordt verstrekt wanneer de persoon in kwestie geen strafbaar feit heeft gepleegd dat relevant is voor de betreffende functie.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid maakt het voor sportorganisaties mogelijk om gratis een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor vrijwilligers aan te vragen. Organisaties die voor vrijwilligers gratis VOG's willen aanvragen, moeten zich eerst aanmelden voor de Regeling Gratis VOG op gratisvog.nl. Daarbij dienen ze aan te tonen dat ze aan de voorwaarden voldoen en preventief beleid voeren. Na bevestiging van toelating tot de regeling door het ministerie, kunnen sportorganisaties voortaan hun VOG's gratis aanvragen voor vrijwilligers die met minderjarigen en/of met sporters met een verstandelijke beperking werken.

NOC*NSF is contactpunt voor de regeling voor alle sportorganisaties, waaronder ook voor sportorganisaties die geen lid zijn van NOC*NSF. De regeling zoals in de vorige alinea beschreven is van kracht sinds 1 januari 2015. Voorafgaand aan deze regeling is een pilot gehouden van augustus 2012 tot 31 december 2014. Daarin betaalden vrijwilligers hun VOG's zelf, maar konden zij deze kosten daarna declareren via NOC*NSF. In de pilotperiode (2012-2014) en tijdens de actieve regeling (2015-heden) zijn op 18 oktober 2018 in totaal 152.622 gratis VOG's voor vrijwilligers in de sport aangevraagd (figuur 7.7). Van alle aangevraagde VOG's voor sportvrijwilligers via de Regeling Gratis VOG, is net iets meer dan 0,1 procent geweigerd .

Figuur 7.7 Aantal aangevraagde gratis VOG's voor vrijwilligers in de sport, cumulatief

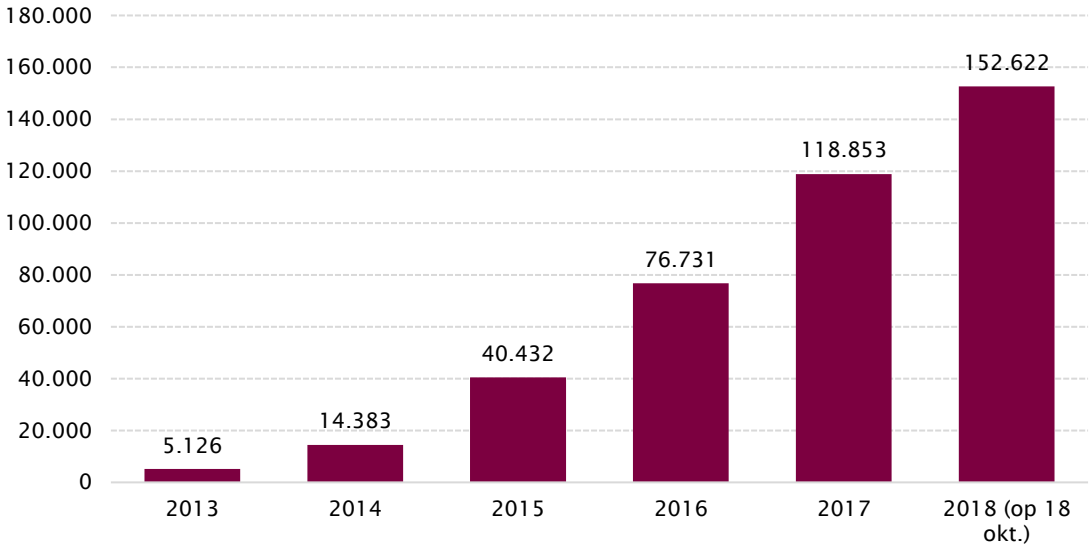

Bron: NOC*NSF 2017, bewerking Mulier Instituut

8. Tuchtrecht en integraal veiligheidsbeleid

8.1 Tuchtrecht

In 2017 is de samenwerking van het VSK-programma en het Instituut Sportrechtspraak (ISR) gecontinueerd. Het VSK-programma ondersteunt de toegankelijkheid van het tuchtrecht door middel van voorlichting en communicatie. Op dit thema fungeert ISR voor sportbonden als kennisloket. Vanaf 2018 wordt het ISR voor een aantal onderdelen uit het VSK programma al rechtstreeks door het ministerie van VWS gefinancierd, in 2019 zal dat volledig rechtsreeks verlopen.

In de periode tussen oktober 2017 en september 2018 zijn twee nieuwe sportbonden bij het ISR aangesloten (figuur 8.1). Daarmee zijn op 1 september 2018 66 sportorganisaties aangesloten bij het ISR (dit betreft 63 van de 76 sportbonden).

Figuur 8.1 Aangesloten sportorganisaties bij het Instituut Sportrechtspraak, cumulatief

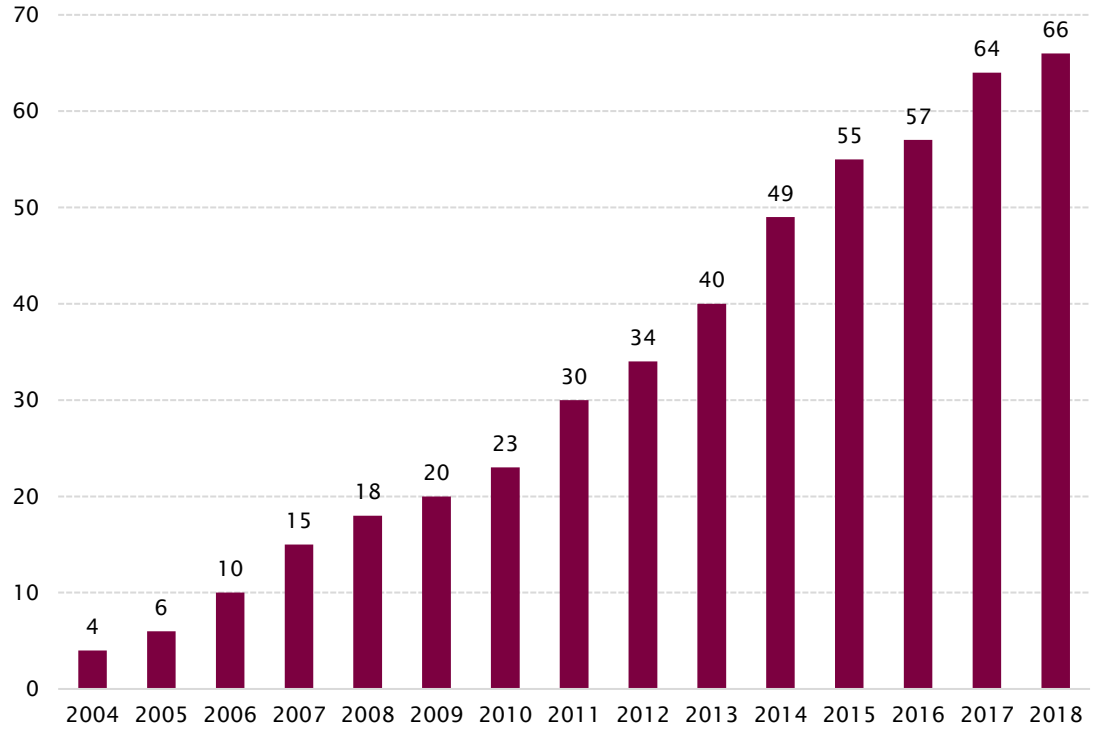

Bron: Jaarverslag ISR 2018, bewerking Mulier Instituut

Daarnaast zijn drie andere sportorganisaties aangesloten en is ISR in gesprek met een aantal andere organisaties om aansluiting op korte termijn te bewerkstelligen. Het reglement matchfixing is medio juni 2016 vastgesteld. Bonden dienen zich hiervoor apart bij het ISR aan te sluiten. Voor de zogenaamde topsportbonden is vanaf 1 januari 2017 het hebben van een reglement matchfixing verplicht conform de minimale kwaliteitseisen van NOC*NSF.

In de VSK Monitor van 2016 beschreven we al dat in 2016 een wijziging in de structuur binnen het ISR is doorgevoerd. Een poule van aanklagers en een onderzoekscommissie zijn geïnstalleerd om sportorganisaties bij te staan in aangifte doen en het verzamelen van feiten die daarbij kunnen worden gebruikt. Bonden die de aanklager binnen hun statuten hebben verankerd, kunnen vervolgens van de diensten van de aanklager gebruikmaken. De onderzoekscommissie wordt ingeschakeld bij complexe

zaken binnen de thema's matchfixing en seksuele intimidatie. Deze structuur wordt meer en meer gebruikt nu de sportbonden hun statuten hierop aanpassen. Op dit moment zijn negen zaken in onderzoek: allen op het terrein van seksuele intimidatie. De onderzoekscommissie staat ter beschikking van de gehele sport, ongeacht aansluiting bij het ISR.

In 2017 behandelde het ISR zestien aangiften en een beroepszaak. Dit betrof dertien dopinggevallen, één zaak in het algemeen tuchtrecht en twee arbitragezaken. In de eerste helft van 2018 zijn inmiddels zeventien zaken bij het ISR aangemeld. In dezelfde periode in 2017 waren dit er zestien. De databank die door het ISR in 2010 is opgezet, met daarin alle uitspraken van het ISR, is inmiddels voor iedereen toegankelijk via de website van het ISR. De databank bevatte vorig jaar 160 zaken. Per 1 september 2018 zijn dat er 176.

In het jaarverslag van het ISR over 2017 staat beschreven dat het aantal zaken dat het ISR behandelt een stabiel aantal betreft. In 2017 is door de aandacht voor seksuele intimidatie in de sport het aantal meldingen op dit onderwerp flink gestegen. Dit is nog niet terug te zien in het aantal tuchtzaken in dat jaar. Inmiddels is daar ook een stijging waarneembaar.

8.2 Halt en de KNVB

Incidentenaanpak voetbal

Sinds het seizoen 2015/2016 heeft de KNVB een speciale aanpak voor verenigingen waar bovengemiddeld vaak iets mis gaat. Deze incidentenaanpak bestaat uit drie fases, te weten: duiden, sturen en straffen. Van verenigingen die meer dan gemiddeld met tuchtrecht te maken hebben, wordt een dossier gevormd. Daarbij kent de KNVB een waarde toe voor ieder exces, gestaakte wedstrijd, foutief ingevuld wedstrijdformulier en andere zaken.

Het aantal verenigingen dat in het seizoen 2017/2018 relatief vaak voorkwam in de tuchtrechtspraak bij de KNVB was 42. Een seizoen eerder was dit nog 32. Toen betrof het een oververtegenwoordiging in districten Zuid 1 en West 1. In het afgelopen seizoen zijn nog steeds verenigingen in West 1 oververtegenwoordigd, nu samen met West 2. Net als in voorgaande seizoenen zijn ook in het afgelopen seizoen geen verenigingen geroyeerd door de KNVB.

Training sport en agressie

Vanaf het seizoen 2014-2015 voert Halt voor de KNVB vervangende tuchtstraffen uit. Deze training Sport en Gedrag bestaat uit twee varianten. De lichte variant is gericht op uitsluitingen tussen de zes en tien wedstrijden. De zwaardere variant is bedoeld voor schorsingen tussen de zes en 36 maanden. In beide varianten wordt een deel (een derde) van de opgelegde schorsing kwijtgescholden als de training met succes is afgerond. In 2017 zijn 170 tuchtstraffen uitgevoerd door Halt. In 2016 waren dit er nog 149. Toen betrof dat negentien keer de zware variant, in 2017 ging het om 42 gevallen van een vervangende tuchtstraf voor de zware variant.

Figuur 8.2 Doorlopen trainingen Sport en Gedrag I & II, per jaar

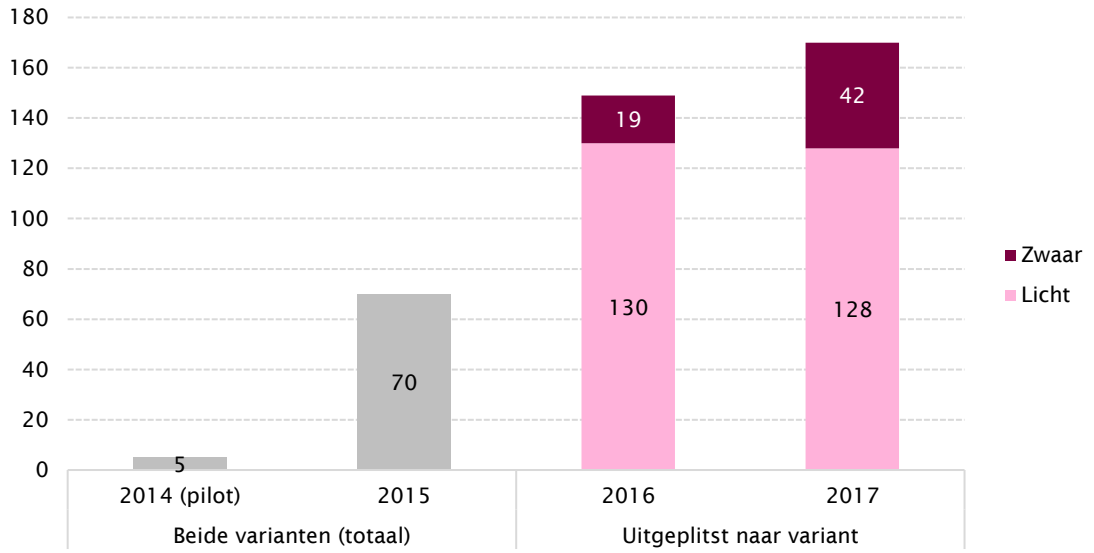

In het najaar van 2017 verscheen een evaluatiestudie naar de training Sport en Gedrag, uitgevoerd door DSP-groep. Het rapport *Training Sport en Gedrag: levenslessen voor risicojongeren* (Deelen & Duijvestijn, 2017) beschrijft een aantal succesfactoren en geeft adviezen. Een van de succesfactoren is het contact tussen de Halt-medewerker en de jongere (plus hun ouders). De onderzoekers beschrijven dat dit de basis is van de training. Daarnaast beschrijven ze dat de trainingen vooral van toegevoegde waarde zijn bij de 'logische' overtreders. Dit zijn 'heetgebakerde jongeren die vaker tegen problemen aanlopen op of buiten het voetbalveld'. Naast inzet op kwalitatief goede Halt-medewerkers en focus op de recidivisten ('logische' overtreders) adviseren de onderzoekers onder andere om het karakter van de training minder vrijwillig te maken en om een terugkoppeling te organiseren een paar maanden nadat de training heeft plaatsgevonden.

Deel III: Het sportklimaat na VSK

9. Borgen van VSK

Om de aandacht voor VSK te behouden en de thematiek van Veilig Sportklimaat blijvend te borgen in de sport(vereniging) zijn binnen het VSK-programma diverse opleidingen, cursussen en thema-avonden voor het kader ontwikkeld (zie hoofdstuk 3). Bijna de helft van het arbitrerend (46%) en sporttechnisch kader (46%) heeft de afgelopen vier jaar deelgenomen aan één of meer cursussen, workshops of thema-avonden op het gebied van sportiviteit, respect, een veilig sportklimaat of het vermijden van ongewenst gedrag. Bij het bestuurlijk kader is dat 39 procent. Vanzelfsprekend is het volgen van cursussen, opleidingen en thema-avonden niet de enige manier waarop aandacht besteed kan worden aan het thema VSK. In dit hoofdstuk bespreken we de (blijvende) aandacht voor het thema buiten het cursusaanbod.

9.1 Borgen in de vereniging

Bestuurders, trainers/coaches en arbiters zijn zich bewust van hun verantwoordelijkheid voor een veilig sportklimaat en zien in dat het eigen gedrag daadwerkelijk een veilig sportklimaat bevordert (zie paragraaf 2.1). Kaderleden zijn zich niet alleen bewust van hun verantwoordelijkheid maar zijn van mening dat zij daar ook naar handelen in hun functie. Hoe dichter de kaderleden in hun functie bij de sportende leden staan, des te vaker zeggen ze aandacht te besteden aan dit thema (figuur 9.1). Bijna negen op de tien (87%) bevraagde trainers zegt aandacht te besteden aan sportiviteit en een veilig sportklimaat. Zij staan bij zowel trainingen als wedstrijden tussen de sporters. Onder scheidsrechters die alleen bij de wedstrijden met sporters in contact komen is dit 79 procent. Bestuurders die - in hun functie - niet op het veld, de zaal of de baan staan, scoren nog tien procent lager (69%).

Figuur 9.1 In de kaderfunctie veel aandacht besteed aan sportiviteit, respect en een veilig sportklimaat in de sport(vereniging) (percentage kaderfunctionarissen)

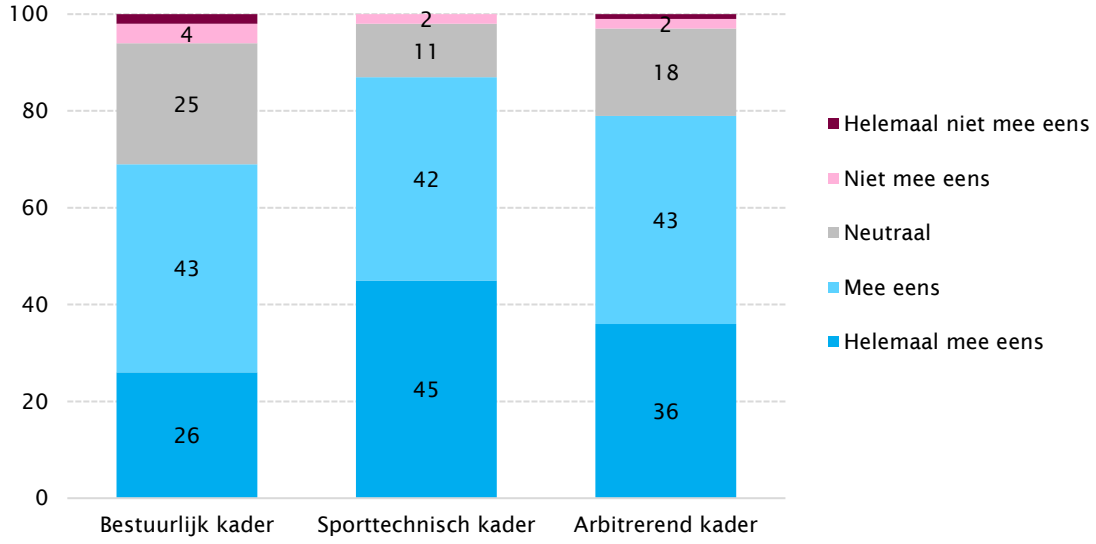

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2018

Bijna de helft van het bestuurlijk kader spreekt regelmatig (43%) of vaak (5%) met anderen binnen de vereniging over de kennis en ervaringen die zijn opgedaan in (een) VSK-bijeenkomst(en) (figuur 9.2). In vergelijking met de andere kaderfunctionarissen praten bestuurders regelmatiger met anderen over hetgeen ze in een bijeenkomst over VSK hebben geleerd. Bij sporttechnisch en arbitrerend kader ligt dat met respectievelijk 32 en 26 procent wat lager.

Figuur 9.2 Mate waarin kaderfunctionarissen met anderen binnen de vereniging of bond spreken over hetgeen ze in de bijgewoonde bijeenkomsten op het gebied van veilig sportklimaat hebben geleerd (percentage kaderfunctionarissen dat een cursus volgde)

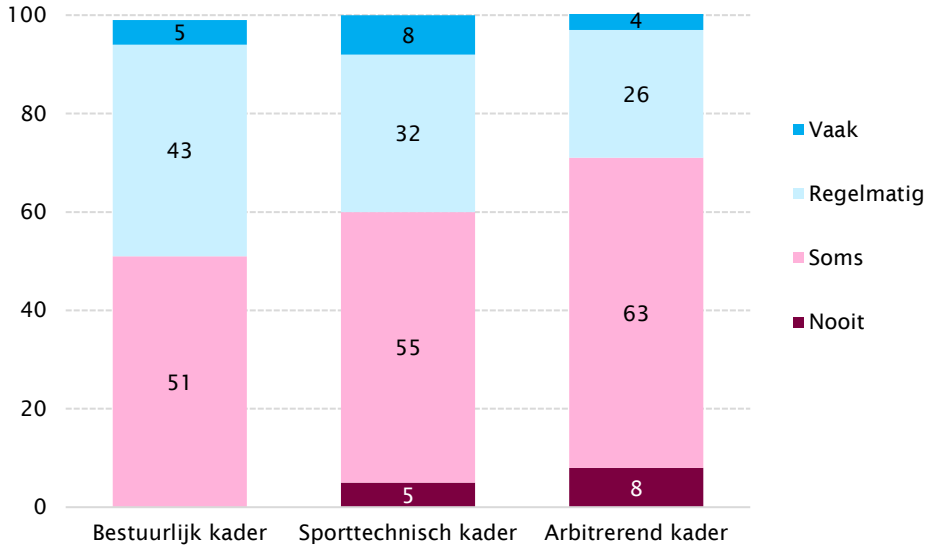

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2018

De kaderleden die een of meer cursussen/workshops of thema-avonden in het kader van VSK hebben gevolgd, zien over het algemeen de meerwaarde daarvan voor het eigen functioneren in de sport(vereniging). Trainers en arbiters ervaren iets vaker meerwaarde dan bestuurders. Volgens vier vijfde van de trainers en arbiters en drie kwart van de bestuurders heeft de gevolgde opleidingsactiviteit (veel) meerwaarde voor het functioneren (figuur 9.3).

Figuur 9.3 Meerwaarde van de gevolgde cursus/workshop/thema-avond voor het functioneren van de kaderfunctionaris in de sport(vereniging) (percentage kaderfunctionarissen)

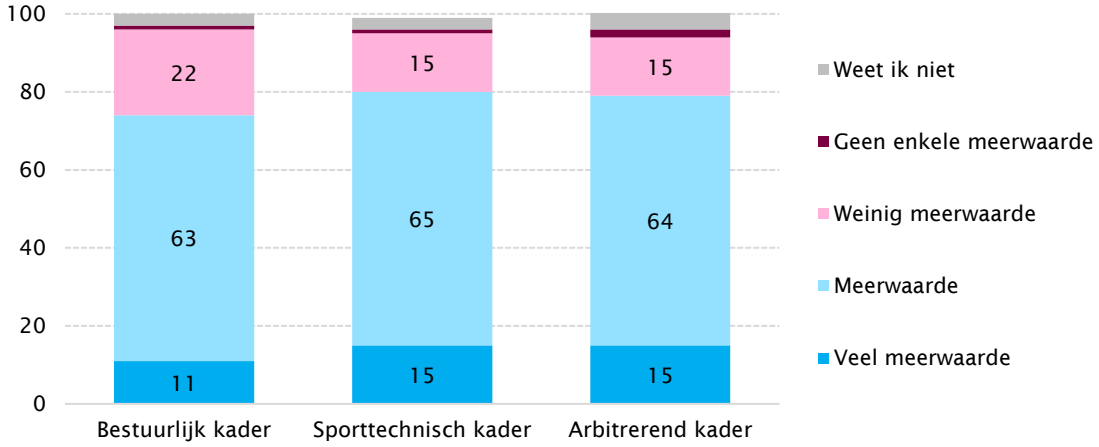

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2018

'*Bewustwording*' van het belang van het thema wordt door de meeste kaderfunctionarissen als belangrijkste meerwaarde van de gevolgde VSK-bijeenkomsten voor hun functioneren in de sport(vereniging) genoemd.

Naast bewustwording zien kaderfunctionarissen als belangrijke meerwaarde van de gevolgde cursus/workshop of thema-avond:

- **Aandacht, alert zijn en bewust zijn op het eigen gedrag** *'Je wordt bewust van de invloed van jouw gedrag op dat van anderen.'*
- **Het delen van kennis en ervaringen met anderen** *'Het is ook een spiegel voor je zelf, verrijking en het delen van ervaringen met anderen (verbreding van kennis).'*
- **Bespreekbaar maken** *'In het algemeen uitdragen van een veilig sportklimaat, mensen er op aanspreken zodat onveilig gedrag wordt aangekaart.'*
- **Beter begrip en inzicht** *'Beter inzicht hoe ik hier mee om kan gaan.'*
- **Opfrissen van regels en kennis** *'Altijd meerwaarde, (het wordt na een "tijdje" even vergeten) Opfrissen van..... is altijd belangrijk, zeker bij nieuwe leden/ouders en begeleiders.'*

Kaderfunctionarissen die weinig meerwaarde toekenden aan de gevolgde bijeenkomsten gaven aan dat de cursus weinig nieuws bevatte, de cursus vrij algemeen of breed was en ze al voldoende op de hoogte waren en al aandacht besteedden aan een veilig sportklimaat.

Voor ongeveer de helft van de bestuurders, trainers en arbiters heeft de gevolgde cursus of bijeenkomst in het kader van Veilig Sportklimaat de manier van werken in de sport veranderd. Functionarissen die al aandacht aan Veilig Sportklimaat besteedden zijn dit nog meer gaan doen naar aanleiding van de bijeenkomst. Dit geldt iets vaker voor het sporttechnisch kader dan het bestuurlijk en arbitrerend kader (figuur 9.4).

Een op de tien bestuurders en arbiters besteedde nauwelijks aandacht aan Veilig Sportklimaat en is daar meer aandacht aan gaan besteden. Bij ruim twee vijfde van de kaderfunctionarissen vormde het volgen van een bijeenkomst geen reden om de aandacht die ze al besteedden aan veilig sportklimaat te veranderen.

Figuur 9.4 Mate waarin de gevolgde cursussen/workshop/thema-avond de manier van werken van de kaderfunctionaris heeft veranderd (percentage kaderfunctionarissen)

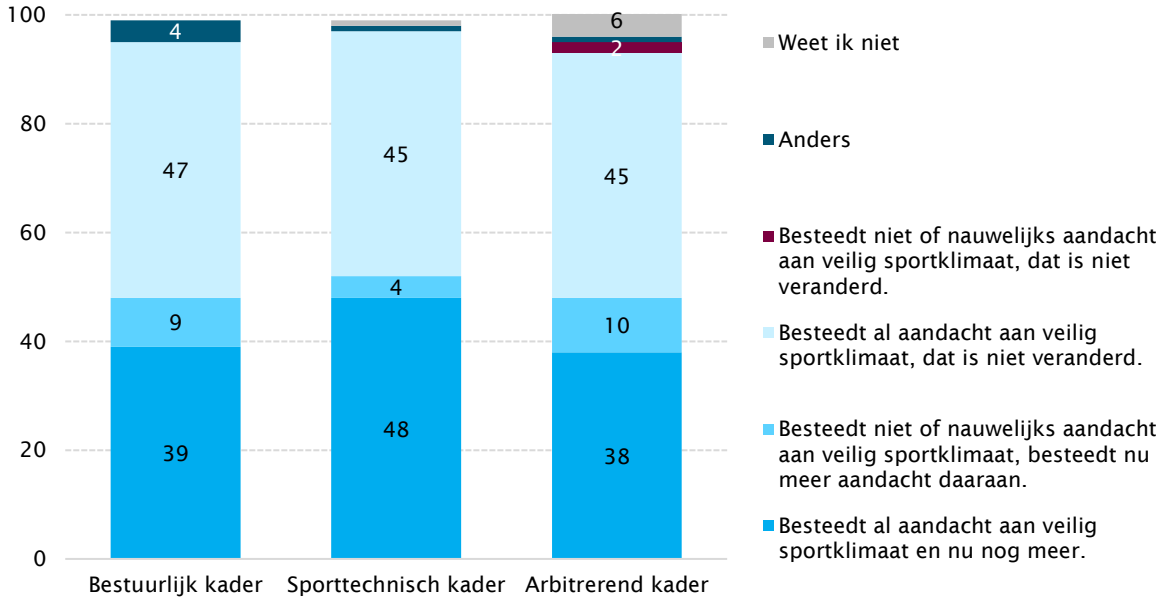

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2018

Negen op de tien kaderleden voor arbitrage of sporttechnische zaken (91%) mist niets in het aanbod van cursussen/workshops/thema-avonden op het gebied van sportiviteit, respect, een veilig sportklimaat of het vermijden van ongewenst gedrag. Bij bestuurlijk kader is dat negentien op de twintig functionarissen (96%).

9.2 Borgen bij bonden

Sportbonden hebben in de afgelopen jaren veel inspanningen geleverd om het VSK-gedachtegoed op de verenigingen over te brengen. Dit gebeurde vooral door trainers, bestuurders en arbitrage bewust te maken van het belang van het thema. Aan deze kaderleden de vervolgtaak om VSK als thema bij de sporters te laten landen. De belangrijkste instrumenten die hiervoor gebruikt werden, waren de cursussen, opleidingen en workshops die ontwikkeld zijn voor de betreffende kaderleden. In hoofdstuk 3 is terug te lezen dat ruim 10.000 verenigingen één of meer van deze 'producten' afnamen.

Deze verenigingen zijn voorlopig in meer of mindere mate geschoold in het thema 'VSK'. Door het vrijwillige karakter van het kader in Nederlandse sportverenigingen bestaat het risico dat het thema Veilig Sportklimaat verdwijnt met het verloop van het kader. Om het thema op de agenda van iedere trainer, bestuurder en scheidsrechter te houden is van belang dat het thema ook op bondsniveau is geborgd. In de VSK Monitor van 2017 stond beschreven dat alle bestuurders van aangesloten VSK-sportbonden een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) hebben en dat elke sportbond een vertrouwenscontactpersoon (VCP) heeft aangesteld. Bovendien moeten alle sportbonden – dus ook de bonden die niet zijn aangesloten bij het VSK-programma – de kwaliteitswaarborgen voor tuchtrecht op orde hebben om voor de financiering via Lottogelden in aanmerking te komen.

De laatste en belangrijkste eis is dat de deelnemende bonden het thema VSK in het meerjarenbeleid van de bond opgenomen moeten hebben. Dit gebeurt onder andere door het onderwerp onder te brengen bij verenigingsondersteuning of met integratie in de bestaande opleidingen voor trainers en coaches. Andere voorbeelden van borging van het thema VSK zijn het geven van het goede voorbeeld rond de eigen nationale teams (Nevobo) of het opnemen van VSK in functieprofielen voor de eigen werknemers (KNGU).

9.3 Borgen via onderwijs

Mbo en hbo

In 2016 is voor het mbo-onderwijs een keuzedeel 'Verdieping Veilig Sportklimaat' ontwikkeld. Dit keuzedeel is in het schooljaar 2017/2018 voor het tweede schooljaar beschikbaar. Het keuzedeel bestaat uit drie blokken van tachtig uur. De blokken behandelen de thematiek vanuit drie verschillende actoren met bijbehorende perspectieven. Dit zijn:

1. Trainer/coach: realiseren van pedagogische meerwaarde van sport
2. Bestuurder: de hele vereniging naar een veilig sportklimaat
3. Clubondersteuner: duurzame verandering op de club en de blik naar buiten

Nadat in het najaar van 2017 met twaalf mbo's contacten waren over het keuzedeel VSK, is dit onderdeel dit schooljaar inmiddels beschikbaar op achttien scholen. Voor 388 studenten is de licentie voor het VSK-keuzedeel van EduActief gekocht. Daarnaast bieden ongeveer zeven scholen ook een VSK-

Keuzedeel aan, maar gebruiken daarvoor niet de EduActief materialen: naar schatting is dit een extra bereik van 140 studenten.

Naast de 19 MBO Sport & Beweeg-opleidingen die het VSK-keuzedeel aanbieden, hebben ongeveer zes mbo-opleidingen VSK-modules in het curriculum opgenomen waarbij de studenten hun pedagogische-didactische vaardigheden ontwikkelen. Dit betekent dat bij elkaar (VSK-keuzedeel en de VSK-modules) ruim zestig procent van de sport- en beweegopleidingen expliciet aandacht besteedt aan de kennis en vaardigheden die nodig zijn om een sociaal veilig, plezierig en ontwikkelingsgericht sportklimaat te creëren. Deze inspanningen dragen bij aan de doelstelling om een nieuwe generatie trainers, coaches en jeugdleiders op te leiden voor wie de pedagogische grondhouding een vanzelfsprekendheid is.

Voor het HBO-onderwijs is in samenwerking met het VSK-lectoraat van Hogeschool Windesheim het studieboek *Naar een Pedagogisch Sportklimaat* geschreven. Dit boek richt zich op de nieuwe professionals in de sport die vanuit bonden, gemeenten of sportserviceorganisaties verenigingen ondersteunen bij het creëren van een sociaal veilig en pedagogisch sportklimaat. Het verschijnt 26 november 2018. Het boek richt zich zowel op verenigingsbestuurders als op het (toekomstig) technisch kader.

De minor Veilig Sportklimaat op hogeschool Windesheim heeft na het eerste jaar geen vervolg gekregen in het afgelopen jaar. De minor kreeg te weinig aanmeldingen om voor een tweede keer van start te gaan. Hogeschool Fontys is in 2016 gestart met de minor *Pedagogen in de Sport*. Deze minor ging wel door en kent voor het tweede achtereenvolgende jaar ongeveer dertig studenten. De VSK-projectleider bemerkt dat andere hogescholen worden geïnspireerd om ook een dergelijke minor aan te bieden.

Kaderopleidingen

In het afgelopen jaar is werk gemaakt van kadercoaching. Oorspronkelijk was daar de term ‘Co’ aan gehangen om communicatieve redenen, maar dit bleek niet echt nodig. De VSK-projectleider geeft aan dat het onderwerp kadercoaching veel aandacht heeft bij diverse partijen. Dat blijkt ook uit het feit dat dit opgenomen is in het Nationaal Sportakkoord (zie paragraaf 10.3).

Voor het opleiden van de vrijwillige trainers is de cursus ‘Een beetje opvoeder’ beschikbaar. Dit is een e-module die door de vereniging onder het eigen kader verspreid wordt. Deze module is afkomstig van de KNHB. Het kost een vrijwillige trainer ongeveer 2,5 uur om deze door te werken. Dit kan thuis achter de eigen computer, maar ook vanaf een tablet of op een smartphone. Hoewel er geen toezicht is vanuit de programmaleiding op de wijze waarop deze module ook daadwerkelijk door vrijwillig kader wordt gedaan, maken de betrokkenen projectleiders uit diverse contacten op dat de module positief wordt ontvangen.

In de rapportage Product in Praktijk (Reitsma et al., 2018) wordt ingegaan op de wijze waarop trainersbegeleiding in de praktijk op de vereniging wordt vormgegeven.

10. Conclusies

In dit slothoofdstuk wordt ingegaan op de opbrengsten van het VSK-programma in het perspectief van drie verschillende ambities en/of doelstellingen. Paragraaf 10.1 gaat in op de oorspronkelijke ambities van de Rijksoverheid bij de totstandkoming van het programma. In paragraaf 10.2 worden de ontwikkelingen en resultaten van het afgelopen jaar beschreven. Paragraaf 10.3 bevat een 'terugblik' op VSK vanuit de verwachte aandacht voor Positieve sportcultuur in het Nationaal Sportakkoord.

10.1 Ambities Rijksoverheid VSK-programma (2011)

Maatregelen gericht op spelregels

Sporters, ouders, trainers en coaches hebben kennisgenomen van de spelregels die gelden in de sport. Bovendien worden spelregels gewijzigd ter bevordering van de veiligheid op het veld en het spelplezier.

Vrijwel alle verenigingen (95%) ondernemen op enige wijze actie om hun eigen leden spelregels te leren (2017). Tien sportbonden participeren in een gepersonaliseerde website waar leden spelregels kunnen leren en een (eventueel verplicht) spelregelbewijs kunnen halen. In het afgelopen jaar kwamen 214.011 unieke bezoekers naar een van deze 'Masterz' (voetbalmasterz.nl, volleybalmasterz.nl, etc.) websites. In totaal hebben deze sites nu ruim 800.000 unieke bezoekers getrokken.

Maatregelen gericht op tuchtrecht

*Elke bij NOC*NSF aangesloten sportbond heeft een transparant en uniform systeem van reglementen met bezwaar- en beroepsprocedures, zowel voor competitie als voor algemeen tuchtrecht, doping en seksuele intimidatie, gebaseerd op een sportbrede blauwdruk tuchtrecht.*

Op 1 september 2018 zijn 63 van de 76 sportbonden bij het Instituut Sportrechtspraak (ISR) aangesloten. Aanvullend hebben enkele niet-aangesloten bonden hun eigen systeem van tuchtrecht verbeterd. Zo werkt de KNVB sinds seizoen 2017-2018 met een onafhankelijke aanklager.

Maatregelen gericht op gedragsregels

Gedragsregels nemen een prominente plaats in om ongewenst gedrag in de sport aan te pakken en te voorkómen.

Het aandeel verenigingen met gedragsregels groeide tussen 2008 en 2017 van 74 naar 85 procent. Mogelijk zijn deze niet altijd even prominent aanwezig want bestuurders bevestigen dit iets vaker (83%) dan sporttechnisch en arbitrerend kader (resp. 79 en 78 procent).

Maatregelen gericht op excessen (door de sport)

Sportverenigingen en tuchtcommissies kunnen aangifte doen van een geconstateerd strafbaar feit bij de politie, en sancties voor excessieve overtredingen sluiten beter aan bij de verwachtingen uit de sport en de maatschappij. Daarnaast kan het OM een zwaardere strafeis stellen waardoor scheidsrechters/officials een extra beschermde positie genieten, vergelijkbaar aan die van ambtsdragers.

Negen op de tien verenigingen die een protocol en/of effectieve aanpak van excessen nodig achten, voeren deze in. Het aandeel verenigingen met een vertrouwens(contact)persoon steeg tussen 2008 en

2017 van 21 naar 56 procent. De sancties voor excessieve overtredingen in het voetbal zijn in het seizoen 2017-2018 herzien en gedifferentieerd zodat maatwerk door een tuchtcommissie beter mogelijk is.

Twee procent van alle VSK-gerelateerde (on)sportieve wedstrijdgedragingen in teamsporten is excessief (fysiek of verbaal geweld), negentig procent is (zeer) positief. In teamsport vindt desondanks in ongeveer een op de zeven wedstrijden een moment van slaan, schoppen of bijten plaats. Sportbonden melden zelf redelijk stabiele cijfers in hun tuchtrechtspraak rond ernstig wangedrag.

Scheidsrechters en officials genieten geen extra beschermde positie. In de afgelopen jaren is volgens het Ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ) geen aanleiding geweest om het thema Sport en Geweld hoger te prioriteren (2017).

Maatregelen gericht op excessen (door politie en justitie)

Geen ambitie geformuleerd

Het aantal telefonische meldingen bij Meldpunt Sport en Geweld blijft stabiel op ongeveer twee meldingen per week. Het aantal meldingen bij Meldpunt Wanordelijkheden steeg daarentegen, na een aanvankelijke daling tussen 2013 (ca. 24) en 2015 (ca. 15), voor het tweede jaar op rij bijna naar het oorspronkelijke niveau met ongeveer 21 meldingen per week. De opvolging van de meldingen bij dit meldpunt is per 1 september 2017 binnen de bestaande werkprocessen van de politie geregeld zonder dat hier nog aparte piketdiensten aan worden gekoppeld.

Aansluiting van sport bij (lokaal) integraal veiligheidsbeleid

Sport, politie, welzijn- en zorgorganisaties en hulpverleners op lokaal niveau werken samen. Daar waar wenselijk zijn afspraken vastgelegd in een integraal veiligheidsbeleid, gericht op het voorkomen en het aanpakken van ongewenst gedrag en excessen in de sport.

Halt en de KNVB werken op diverse punten samen met als belangrijk onderdeel de vervangende tuchtstraffentraining Sport en Gedrag. In 2017 zijn 170 van deze tuchtstraffen uitgevoerd. Daarnaast vervullen buurtsportcoaches een makelaarsrol bij het vinden van passende VSK-producten voor verenigingen. Deze rol wordt ook expliciet benoemd in het Nationale Sportakkoord.

Bij de start van het programma in 2012 was de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) betrokken. De afgelopen jaren is deze organisatie niet meer bij de uitvoering van het programma betrokken geweest. In het Nationaal Sportakkoord zijn zowel VNG als VSG ondertekenaars van het integrale akkoord.

Ondersteunen bestuurders

Bestuurders van 30 bonden maken gebruik van de principes vanuit de modules Sportief Besturen. Daarnaast maken bestuurders binnen deze bonden gebruik van de ontwikkelde handboeken en toolkits.

De module Sportief Besturen is door bestuurders van 2.316 verenigingen afgenomen. Deze verenigingen zijn bij 23 verschillende bonden aangesloten. 2.201 verenigingen vroegen een Verenigingsbox (toolkit) aan.

Ondersteunen trainers en coaches

Trainers, coaches en jeugdleiders van de relevante sportbonden/partijen hebben de benodigde vaardigheden om te functioneren in een veiliger sportklimaat en de bonden hebben dit verankerd in

hun opleidingsaanbod. Bovendien zijn de huidige trainers, coaches en begeleiders van deze bonden bijgeschoold op deze vaardigheden.

Verenigingen van 43 sportbonden hebben de interventie 'Er is meer te winnen: coachen op sociaal gedrag/inzicht in trainer-sporter-interactie' gevolgd. Daarnaast zijn elf interventies gericht op trainers/coaches door elk minimaal honderd sportverenigingen afgenomen. Traject Sportief coachen registreerde 7.191 individuele deelnemers.

Ondersteunen scheidsrechters

Nieuwe officials worden standaard geschoold in weerbaarheid en huidige officials van de bond (niveau 3 en hoger) zijn bijgeschoold. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van een sportbreed format waarin scheidsrechters worden begeleid met het omgaan van ongewenst gedrag en escalaties op en rondom het veld.

59 procent van de arbiters is in de opleiding, in een bijscholing of op een andere wijze geschoold in mentale weerbaarheid. Twaalf bonden participeren in 2018 in de 'Week van de Scheidsrechter'.

10.2 Een veiliger sportklimaat

De ambities van de Rijksoverheid uit de vorige paragraaf zijn opgesteld in 2011. Sinds de start van het programma in 2012 is het VSK-programma flexibel gebleken. In 2013 werd een intensivering doorgevoerd naar aanleiding van het overlijden van grensrechter Nieuwenhuizen, in 2014 werden de deelprogramma's 'ouders' en 'ketenaanpak' toegevoegd, in 2016 werd besloten tot een verlenging van twee jaar en in 2017 werd het thema 'diversiteit' een apart deelprogramma. In alle inzet is het programma zowel preventief als curatief van aard geweest. Deze indeling hebben we ook in de opbouw van de rapportage aangehouden en beschrijven we in de delen 'Naar een cultuurverandering' en 'Ongewenst gedrag: incidentie en omgang'.

Naar een cultuurverandering

Aandacht voor VSK noodzakelijker dan ooit

We stellen vast dat bestuurders, trainers, scheidsrechters en de hele Nederlandse bevolking aandacht voor een veilig sportklimaat noodzakelijker is gaan vinden. Het gemiddelde rapportcijfer voor deze stelling steeg bij deze doelgroepen tussen 2013 en 2018 met drie tot zeven tienden van een punt naar een cijfer van rond de 8,5.

In het najaar van 2018 kent vier op de vijf (81%) bestuurders van sportverenigingen het actieplan VSK. In 2014 was dit nog ongeveer drie op de vier (69%). Niet alle kaderleden kennen het programma even goed. Onder sporttechnisch en arbitrerend kader is in 2018 nog altijd dertig procent volledig onbekend met het programma.

Beperkte productafname in 2018: onwetendheid of verzadiging?

Het VSK-programma vindt grotendeels de weg naar de velden, banen en vloeren via de bond en de sportvereniging. Dit gebeurt via een cursusaanbod om het eerder genoemde kader op te leiden en te versterken. In totaal namen de afgelopen jaren 10.662 verenigingen één of meer VSK-producten af. Hoewel het productaanbod nagenoeg in stand bleef, lijkt de eerder gerapporteerde afgenomen groei van 2017 in 2018 verder te stabiliseren. Tussen 1 oktober 2017 en dezelfde datum een jaar later namen nog slechts 105 verenigingen voor het eerst een VSK-product af.

In het bereik via producten lijkt op basis van deze cijfers een verzadiging op te treden bij de kaderleden van de sportverenigingen die de doelgroep vormen. De vraag is of dit komt omdat de inhoud niet aansluit bij de doelgroep of dat deze groep simpelweg dit aanbod nog niet gevonden heeft, zoals nog dertig procent van de sporttechnische en arbitrerende kaderleden onbekend is met het VSK-programma. Het lijkt voor de hand te liggen dat zich in deze groep een aandeel kader bevindt dat wel het belang van de thematiek inziet, maar op geen enkele manier door publiekscampagnes, hun bond of bestuur op dit programma zijn geattendeerd. Ten voorbeeld: een van de meest afgenomen VSK-producten 'Sportief Besturen' is bij 44 procent van de bestuurders totaal onbekend.

VSK is meer dan productaanbod

Aandacht voor het thema VSK is niet alleen terug te zien in de mate waarin de vereniging kadercursussen, thema-avonden of workshops afneemt. Sinds de start van het programma rapporteren bestuurders, trainers en scheidsrechters steeds vaker dat op de betreffende vereniging gedrags- of omgangsregels aanwezig zijn. Het gaat hierbij inmiddels om ongeveer acht op de tien verenigingen. Niet alleen de aanwezigheid van gedragsregels maar ook de overtuiging dat dit nuttig is, steeg in de afgelopen jaren onder dezelfde kaderleden.

Een ander voorbeeld dat VSK en cultuurverandering meer is dan het productaanbod, is de wijze waarop omgegaan wordt met thema's als ouderbetrokkenheid en diversiteit. Hier wordt via andere wegen dan een cursusaanbod gewerkt aan een sociaal en veilig sportklimaat.

Sinds de start van het programma worden ouders naast de 'traditionele' workshop Lang leve de Sportouder ook bewust gemaakt van hun rol via het digitale platform Sportplezier. De workshop kent een grote interactie maar een beperkt bereik. Voor het digitale platform geldt in zekere zin het omgekeerde: ondanks het grote bereik en de digitale interactie (220 interacties per bericht over ouders) is dit niet vergelijkbaar met een fysieke bijeenkomst van de hoofdrolspelers. Bij dergelijke bijeenkomsten is iedere aanwezige automatisch onderdeel en onderwerp van gesprek, terwijl via de digitale weg een groot aandeel van de doelgroep 'toeschouwer' blijft.

De programmaleiding kiest bewust voor een dergelijke aanpak omdat ze merkt dat het steeds lastiger wordt mensen fysiek bij elkaar te krijgen, voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelde e-module 'Een beetje opvoeder' en de verschillende *webinars* die goed ontvangen worden. Daarnaast worden met het platform Sportplezier.nl per bericht 30.000 tot 60.000 mensen bereikt. Daarbij gaat het verder dan alleen zenden, want per maand worden minimaal 5.800 likes, reacties en gedeelde artikelen geteld.

Voor het VSK-programma bestaat zeker geen louter digitale toekomst. Zo blijft het bijvoorbeeld een zoektocht om de moeilijk te bereiken doelgroep ouders te bereiken. De ervaringen van het programma in de laatste jaren wijzen uit dat dit een mix moet zijn van fysiek met digitaal, zoals de aangekondigde live *webinar* daar een voorbeeld van is. De fysieke en digitale interactie bestaan naast elkaar en komen niet voor elkaar in de plaats.

Diversiteit is sinds 2017 een apart deelprogramma, daarom is het nog vroeg om op dit thema naar de mate van productafname te kijken. De strategie op dit thema focust hoofdzakelijk op het integreren van vraagstukken rond diversiteit op bestaande initiatieven. Een voorbeeld hiervan is de grotere inspanning die de KNVB en de KNHB deden rondom de landelijke Coming Out Day. Het is daarnaast de bedoeling om middels een 'lobby' voor diversiteit het thema in de beleidsplannen van sportbonden te krijgen. Exacte cijfers voor de mate waarin dit lukt ontbreken momenteel. De programmaleiding denkt mee in het

ontwikkelen van een monitor om diversiteit meetbaar te krijgen en rapporteert over diversiteit in de jaarlijkse factsheet van de Sportbonden Monitor.

Andere prioriteiten

Een andere verklaring voor de stagnerende productafname zijn mogelijk de verschuivende prioriteiten die het VSK-programma zelf heeft gehad in de afgelopen twee jaar. In deze jaren werd op verzoek van minister Schippers intensiever ingezet op 'voetbal' en 'borging van de resultaten'. Deze beide onderwerpen laten zich niet met (vernieuwd) cursusaanbod oplossen.

Om intensiever werk te maken van de problemen in het voetbal zijn diverse initiatieven ontplooid die buiten het productaanbod van het VSK-programma vallen. Zo is meer dan in voorgaande jaren ingezet op procesbegeleiding. In deze aanpak wordt de problematiek in een vereniging intensiever behandeld. De procesbegeleider heeft als taak het probleem uit te vragen bij het verenigingskader, om hen vervolgens te begeleiden bij het oplossen van deze problematiek. Omdat deze aanpak maatwerk vereist en arbeidsintensief is, heeft dit onherroepelijk een beperkter bereik dan het generieke cursusaanbod. Eenvoudig geformuleerd: procesbegeleiding doet meer op minder plekken. En dat is conform de strategie die de minister bij verlenging als speerpunt in haar voortgangsbrief opgaf.

Het borgen van de resultaten van het VSK-programma vindt voornamelijk plaats door het belang van het thema te blijven benadrukken bij de betrokken bonden en via de opleiding van het kader van de toekomst. Diverse bonden hebben het thema opgenomen in hun meerjarenbeleid en ook alle bestuurders van de VSK-bonden hebben een VOG.

Op ongeveer zestig procent (ca. 25 stuks) van alle mbo-opleidingen Sport en Bewegen is expliciet aandacht voor de benodigde vaardigheden voor het creëren van een sociaal veilig, plezierig en ontwikkelingsgericht sportklimaat. De verschuivende aandacht van een veilig naar een pedagogisch sportklimaat is terug te zien in de succesvolle minor 'Pedagogen in de sport' die dit studiejaar voor de tweede keer ruim dertig studenten trekt. De minor 'Veilig Sportklimaat' op hogeschool Windesheim werd in het tweede jaar daarentegen niet meer aangeboden wegens te weinig aanmeldingen.

De aandacht voor het borgen van VSK via opleidingen kent inmiddels haar zwaartepunt in de aandacht voor kadercoaching. Met structurele begeleiding van diverse kaderleden hoopt de sport de (vrijwillige) trainers niet alleen te versterken maar ook te behouden voor de sport. Het coachen en begeleiden van trainers – maar ook bestuursleden en scheidsrechters – krijgt in het Nationaal Sportakkoord ook de aandacht.

Ongewenst gedrag: incidentie en omgang

Fysiek en verbaal geweld: incidenteel maar stabiel

Negentig procent van het VSK-gerelateerde wedstrijdgedrag tijdens wedstrijden in teamsport is (zeer) positief, acht procent is negatief en twee procent van de gedragingen betreft fysiek en/of verbaal geweld. Ondanks het op het oog marginale aandeel van twee procent, is in een op de zeven wedstrijden sprake van schoppen, slaan of bijten (buiten de regels van het spel om). Dat valt op te maken uit de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018 waarbij gedurende vier periodes in de afgelopen twee jaar in een kleine duizend wedstrijden ruim honderdduizend sportieve en onsportieve gedragingen werden vastgelegd in negen verschillende teamsporten.

Omdat de resultaten uit de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag een nulmeting betreffen, kan niet gezegd worden hoe dit cijfer zich ontwikkeld heeft. Een uitvraag onder medewerkers tuchtzaken van diverse bonden geeft hier wel antwoord op. De bonden zelf geven aan dat het aantal tuchtzaken en de aard ervan in de laatste jaren stabiel is. Per bond verschilt de ontwikkeling in het afgelopen jaar, maar op basis van deze gesprekken lijkt geen sprake van een toe- of afname van fysiek of verbaal geweld in de sport.

De registratiegegevens van het telefonisch meldpunt Sport en Geweld bevestigen dit stabiele beeld van geweld in de sport. Per weekend worden gemiddeld 2,2 meldingen ontvangen. Dat is vergelijkbaar met het gemiddelde in de voorgaande jaren. Het webformulier wanordelijkheden noteerde juist voor het tweede opeenvolgende jaar weer een groei in het aantal meldingen per week.

De kaderleden blijken wél eenduidig in hun lezing over hetgeen ze aan wangedrag hebben meegemaakt in de sport. Het aandeel bestuurders, trainers/coaches en ook scheidsrechters dat aangeeft wangedrag meegemaakt te hebben daalde tussen 2014 en 2018. Daarmee volgen ze de trend onder alle sportbetrokken Nederlanders die in de VSK Monitor van 2017 beschreven stond. Ondanks de positieve ontwikkeling geeft nog altijd twee derde van de trainers en drie kwart van de scheidsrechters aan met enige vorm van wangedrag geconfronteerd te zijn in het afgelopen jaar. Het rapportcijfer voor sociale veiligheid in het domein waar de kaderleden werkzaam zijn, steeg marginaal waardoor alle kaderleden hiervoor nu een 8 of hoger geven.

Iedereen heeft een taak in het voorkomen en opvolgen van excessen

De toegenomen aandacht voor het bevorderen van een veilig sportklimaat en tegengaan van ongewenst gedrag is terug te zien in de werkprocessen van de verenigingen. Zowel bij voorkoming als bij opvolging hebben meer verenigingen afspraken ingesteld of personen aangesteld. Sinds de start van het VSK-programma steeg het aandeel verenigingen met een protocol voor de omgang met zwaar ongewenst gedrag en steeg het aandeel verenigingen met een vertrouwenscontactpersoon eveneens.

Naast de inspanningen van de bonden en verenigingen lijkt het onafhankelijke Vertrouwenspunt Sport (VPS) van toegevoegde waarde. Waar bonden en kaderleden een stabiel cijfer of zelfs een daling rapporteren van (zwaar) ongewenst gedrag, is het VPS volgens de eigen registratie juist vaker dan in voorgaande jaren benaderd. Dit beeld wordt bevestigd door het Instituut Sportrechtspraak (ISR) waar het aantal meldingen op het onderwerp van zwaar ongewenst gedrag flink steeg. Het is niet verwonderlijk dat deze cijfers af kunnen wijken van de registraties van de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag. De laatste betreft namelijk gedrag in de wedstrijd, het ISR en VPS krijgen vaker meldingen van zaken die zich buiten de lijnen van het sportveld of de sportzaal afspelen (zoals vandalisme, pesten of seksuele intimidatie).

In het voetbal is de opvolging van wedstrijdexcessen deels geregeld via Halt. Halt voert vervangende tuchtstraffen uit. Bij het succesvol afronden van de training Sport en Geweld kan een derde van de schorsing worden kwijtgescholden. In 2017 werden 170 van dergelijke straffen uitgevoerd door Halt, het ging hierbij in 42 gevallen om een zware variant waarbij spelers oorspronkelijk voor zes tot 36 maanden geschorst zijn.

Versterken en voorbereiden

Het belang van Veilig Sportklimaat is diep doorgedrongen in de Nederlandse sport. Als resultaat hiervan hebben ruim tienduizend verenigingen het kader versterkt via (sport)pedagogische opleidingen, zijn bestuurders, trainers en scheidsrechters zich bewuster van hun eigen rol als nooit tevoren en ligt ‘VSK’

beklonken in menig beleidsplan van sportbond en sportvereniging. Tegelijk mag worden vastgesteld dat het meeste van deze zaken al in 2017 bereikt waren.

In 2018 groeide de 'VSK-familie' nauwelijks. Slechts honderd verenigingen namen voor het eerst een VSK-product af. Bovendien verdween de minor Veilig Sportklimaat door te weinig aanmeldingen, de relatief recent ontwikkelde cursussen rond diversiteit werden zelden afgenomen en het aantal interacties over ouderbetrokkenheid op het platform Sportplezier daalde.

Bovenstaande alinea zou kunnen suggereren dat relevantie van het thema Veilig Sportklimaat tanende is, maar niets is minder waar. Het meemaakcijfer is lager dan ooit en het veiligheidsgevoel is hoger in de sport dan in de maatschappij, maar meldingen van ongewenst gedrag en probleemverenigingen nemen voor het eerst weer toe, zij het in zeer beperkte mate. Dit wordt dan ook erkend door eenieder die in de sport actief is, getuige ook het bewustzijn voor VSK bij de kaderleden.
Door de onverminderde behoefte aan 'VSK' juist te koppelen aan het feit dat niet alle programmaonderdelen even simpel hun weg naar het veld vinden, kan een stevig fundament gelegd worden voor toekomstplannen op dit thema.

En daarmee is meteen het belangrijkste resultaat van VSK in 2018 benoemd. Het programma krijgt een vervolg in de vorm van de vierde ambitie van het Nationale Sportakkoord 'Positieve sportcultuur'. Daarmee wordt het thema voor tenminste drie jaar geborgd in het beleid van de Rijksoverheid, Vereniging Nederlandse Gemeenten en NOC*NSF.

Met deze wetenschap, werd in het afgelopen jaar ingezet op voorbereiding en versterking van de inspanningen. De beste voorbeelden hiervan waren de (door)ontwikkeling van succesvolle interventies zoals procesbegeleiding en kadercoaching. Deze interventies vinden hun oorsprong in het VSK-programma en moeten uitgroeien tot belangrijke pijlers voor het nieuwe beleid. Terugblikkend op zes programmajaren is het VSK-programma niet alleen een praktijkgericht actieplan geweest met een groot bereik, maar ook een gedegen pilot voor toekomstig beleid.

10.3 Naar een positieve sportcultuur

Nationaal sportakkoord

"Sport verenigt Nederland" luidt de ondertitel van het Nationaal Sportakkoord dat Minister Bruins op 26 juni 2018 naar de Tweede Kamer stuurde. Dit akkoord heeft ten doel om de organisatie en de financiën van de sport toekomstbestendig te maken. Daarvoor zijn zes ambities geformuleerd die samen zorg moeten dragen voor een aantrekkelijke sport voor iedere Nederlander in elke levensfase. Het gaat om de volgende ambities:

1. **Inclusief sporten en bewegen**
   Iedere Nederlander een leven lang plezier in sporten en bewegen.
2. **Duurzame sportinfrastructuur**
   We willen in Nederland kunnen beschikken over een goed werkende en duurzame sportinfrastructuur.
3. **Vitale aanbieders**
   We willen aanbieders van sport en bewegen toekomstbestendig maken.
4. **Positieve sportcultuur**
   Sporten moet leuk zijn, veilig, eerlijk en zorgeloos. Daar zorgen we met elkaar voor.

5. **Van jongs af aan vaardig in bewegen**
   De ambitie is dat meer kinderen aan de beweegnorm gaan voldoen en dat hun motorische vaardigheden gaan toenemen.
6. **Topsport die inspireert**
   [Deze ambitie wordt in 2019 uitgewerkt]

Onder het akkoord staan de handtekeningen van VWS, VSG/VNG en NOC*NSF. Deze partijen verklaren met de ondertekening dat ze het hele akkoord integraal ondersteunen. Vervolgens zijn per ambitie coalities gevormd om de doelstellingen en interventies te koppelen aan de doelstellingen. Om de ambities te realiseren is voor de maatregelen die benoemd worden in de deelakkoorden per jaar circa 35 miljoen euro beschikbaar.

Ambitie 4: Positieve sportcultuur

Het deelakkoord Positieve sportcultuur opent met de ambitie dat in Nederland met plezier, veilig, eerlijke en zorgeloos gesport kan worden. In zekere zin bouwt dit deelakkoord voort op de inzet en de kennis die is opgedaan in het actieplan Naar een veiliger sportklimaat. In het deelakkoord staat beschreven dat op basis van de ervaringen in het programma en de resultaten van de VSK Monitor het besef is gegroeid dat 'een proactieve en stimulerende aanpak de positieve sportcultuur het meest duurzaam versterkt'.

Als gevolg van deze lessen committeert de coalitie[13] die dit deelakkoord ondertekende, zich aan de volgende doelstellingen:

1. Alle sportclubs hebben actief aandacht voor een positieve sportcultuur;
2. het is de norm voor trainers, leraren en instructeurs om het welzijn van het kind boven winst te stellen;
3. spelregels en de wijze van handhaving daarop zijn zodanig dat zij een positieve sportcultuur bevorderen;
4. ouders en verzorgers langs de lijn zijn positieve supporters;
5. alle gemeenten stellen in overleg met hun verenigingen een ondergrens op voor een positieve sportcultuur en handhaven deze wanneer dat noodzakelijk is;
6. de aanbevelingen van de commissie De Vries zijn geïmplementeerd.

De maatregelen die de uitwerking vormen op de doelstellingen van het deelakkoord werden nog uitgewerkt bij het schrijven van voorliggende VSK Monitor. Omdat de doelstellingen wel duidelijk zijn, beschrijven we hieronder de stand van zaken op deze doelstellingen in het najaar van 2018, wanneer het VSK-programma bijna afgelopen is. Met deze nulmeting bieden we een 'overdracht' van monitoring tussen beide programma's.

[13] Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Vereniging Sport en Gemeenten, NOC*NSF, Stichting Halt, MBO-SB, Hogescholen Sportoverleg (HSO), Scouting Nederland, Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk.

Overdracht van VSK naar Positieve sportcultuur

Alle sportclubs hebben actief aandacht voor een positieve sportcultuur:

- Sinds de start van het programma namen 10.662 verenigingen één of meer VSK-producten af.
- 57 procent van de verenigingen is in 2017 actief in het voorkomen van ongewenste praktijken.
- 85 procent van de vereniging heeft één of meer regelingen ten aanzien van gewenst en/of ongewenst gedrag.

Het is de norm voor trainers, leraren en instructeurs om het welzijn van het kind boven winst te stellen:

- 16.969 trainers volgden een cursus, opleiding of bijscholing in het thema van een veilig sportklimaat. De meest afgenomen cursus was Sportief Coachen.
- Gemiddeld geeft sporttechnisch kader als rapportcijfer een 8,7 op de stelling dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor het bevorderen van een veilig sportklimaat.

Spelregels en de wijze van handhaving daarop zijn zodanig dat zij een positieve sportcultuur bevorderen:

- 81 procent van de bestuurders geeft aan dat op de vereniging aandacht is voor het kennen van de spelregels.
- 57 procent van het arbitrerend kader geeft aan dat ze geschoold zijn in weerbaarheid.
- Diverse bonden experimenteerden de afgelopen jaren met spelregels ter bevordering van de positieve sportcultuur. In het voetbal was dit bijvoorbeeld een aanpassing van scheidsrechter naar spelleider voor de jongste jeugd, verkenning van wedstrijden zonder grensrechters en een tijdstraf van tien minuten bij een gele kaart op lager niveau.

Ouders en verzorgers langs de lijn zijn positieve supporters:

- De cursus ‘Lang leve de Sportouder’ werd vanaf 2013 321 keer gegeven op verenigingen.
- Het digitale platform Sportplezier bereikt ongeveer 60.000 mensen per bericht, waaronder ouders. Een beperkt aandeel van de groep ouders die bereikt wordt, reageert op, liked of deelt deze berichten (in 2017-2018 gemiddeld 220 interacties per bericht rond ouderbetrokkenheid).

Alle gemeenten stellen in overleg met hun verenigingen een ondergrens op voor een positieve sportcultuur en handhaven deze wanneer dat noodzakelijk is:

- Voor deze doelstelling zijn geen indicators beschikbaar op basis van de VSK Monitors 2013 tot en met 2018.

De aanbevelingen van de commissie De Vries zijn geïmplementeerd:

- Sinds 2016 hebben alle sportbonden een vertrouwenscontactpersoon aangesteld.
- 56 procent van alle verenigingen heeft een vertrouwenscontactpersoon aangesteld.
- In 2017 ontving het onafhankelijke Vertrouwenspunt Sport 214 meldingen van grensoverschrijdend gedrag.

- Van 2012 tot het najaar van 2018 zijn in totaal 152.622 aangevraagd voor vrijwilligers in de sport. Ongeveer 0,1 procent werd geweigerd.
- In het najaar van 2018 zijn 63 van de 76 sportbonden aangesloten bij Instituut Sportrechtspraak.

Literatuur

Deelen, I. & P. Duijvestijn (2017). *Training Sport en Gedrag: levenslessen voor risicojongeren*. DSP-groep.

NOC*NSF/Sportvibes (2018). *Het succes van Sportplezier*.

Reitsma, M., Hoeijmakers, R., Hermens, N., Claringbould, I. & D. Romijn (2018). *Product in praktijk*. Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D., Kalmthout, J. van, Breedveld, K. & Lucassen, J. (2013). *VSK Monitor 2013 : voortgangsrapportage actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D., Kalmthout, J. van & K. Breedveld (2014). *VSK Monitor 2014: voortgangsrapportage actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D., Kalmthout, J. van & K. Breedveld (2015). *VSK Monitor 2015: voortgangsrapportage actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D., Kalmthout, J. van & K. Breedveld (2016). *VSK Monitor 2016: voortgangsrapportage actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D. & J. van Kalmthout (2017). *VSK Monitor 2017: voortgangsrapportage actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht: Mulier Instituut.

Romijn, D. Floor, C. & R. Prins (2018). *Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018*. Utrecht: Mulier Instituut. (te verschijnen december 2018).

Schouten, F. (2017). *Tevredenheidsonderzoek Scheidsrechters: herhaalde meting 2017*. Tilburg: Buro7.

Steenbergen, J. & D. Romijn (2018). *Van goede bedoelingen naar goed gedrag: tien inzichten in beïnvloeding van ongewenst gedrag voor trainers en bestuurders*. Utrecht: Mulier Instituut.

Bijlage 1 Bronbeschrijving VSK Monitor

Registratie interventies VSK

Regis

Binnen VSK is Regis het registratiesysteem waarin sportbonden op verenigingsniveau vastleggen wat binnen het VSK-programma op verenigingsniveau is ondernomen.

Ten behoeve van VSK kunnen verenigingen zogenaamde interventies aanvragen bij hun sportbond en daardoor met het programma meedoen. Door middel van nauwgezette registratie van deze aanvragen in Regis, wordt gemeten hoeveel interventies door verenigingen en sportbonden worden afgenomen. In Regis zijn 42 verschillende VSK-interventies opgenomen, waaronder bijvoorbeeld de kernmodule Sportief Besturen.

Voordat Regis in 2014 werd gelanceerd, hebben de deelnemende sportbonden, indien deelnemend aan VSK, een aantal basisgegevens met betrekking tot hun verenigingen aangeleverd, inclusief informatie over de reeds ingezette VSK-interventies. De verenigingen zijn in Regis ingelezen zodat een sportbond na het inloggen een lijst van alle aangesloten sportverenigingen tot zijn beschikking heeft. Vervolgens kan per vereniging worden aangegeven wanneer een VSK-interventie is ingezet. De sportbond houdt bij welke interventies plaatsvinden en heeft met terugwerkende kracht geregistreerd welke interventies hebben plaatsgevonden voordat Regis in gebruik werd genomen.

Sportbonden zijn verantwoordelijk voor de registratie van de interventies op verenigingsniveau. Ook NOC*NSF heeft een rol als het gaat om bijscholingen in het kader van VSK die door de Academie voor Sportkader (ASK)/NOC*NSF worden georganiseerd. De ASK registreert deze interventies, veelal sporttak overstijgend, in een afzonderlijk systeem. In de VSK Monitor 2018 worden deze gegevens gecombineerd, maar is de bron van de door ASK georganiseerde interventies ASK zelf (zie ‘Academie voor Sportkader’).

Inhoud van Regis
Binnen Regis staan drie metingen centraal:

1. Sportbonden registreren het aantal aangevraagde interventies per vereniging. Per aangevraagde interventie wordt op verenigingsniveau aangegeven of de interventie is ingezet. De bond houdt in de gaten of een interventie is ingezet en registreert zo snel mogelijk nadat duidelijk is dat de interventie is ingezet.
2. Bij registratie van een interventie op verenigingsniveau ontvangt de betreffende vereniging een ‘sportiviteitsmeting’, tenzij de sportbond ervoor kiest de sportiviteitsmeting op dat moment (nog) niet uit te sturen. Vervolgens wordt de sportiviteitsmeting jaarlijks afgenomen bij en via de primaire contactpersoon van de vereniging. Hiermee kunnen mogelijke effecten van de implementatie van VSK-interventies op verenigingsniveau worden gemeten.
   De sportiviteitsmeting betreft onderzoek door middel van een vragenlijst onder verenigingen die deelnemen aan het programma VSK, en is gericht om de activiteiten, de ervaringen en resultaten van deelnemende verenigingen gedurende het programma te kunnen volgen.
   De afgelopen jaren zijn door diverse bonden sportiviteitsmetingen (0-, 1-, 2-, en 3-metingen) bij verenigingen uitgezet. Maar het aantal bonden is te uiteenlopend en het aantal verenigingen per meting te gering om van een representatieve steekproef te kunnen spreken. In verband met de beperkte vergelijkbaarheid van de verzamelde data kunnen geen resultaten worden gepresenteerd om goede conclusies te trekken.

3. Vanuit Regis kunnen VSK-interventies worden geëvalueerd. Voor een aantal interventies kunnen evaluatieformulieren na afloop van de interventie naar de verenigingen worden opgestuurd. Deze resultaten worden meegenomen in de evaluatie van de interventies.

De resultaten van bovengenoemde metingen worden door middel van een 'analysetool' voor de sportbonden en NOC*NSF inzichtelijk gemaakt. Op dit moment zijn de registraties van interventies op verenigingsniveau beschikbaar. De resultaten van de sportiviteitsmetingen zijn beschikbaar in de analysetool op het moment dat de sportiviteitsmeting is uitgestuurd en ingevuld. Per vereniging en vraag kunnen de resultaten worden weergegeven. Er kan een onderscheid worden gemaakt in hoe het bestuur en de leden (als totaal) de sportiviteitsmeting hebben ingevuld. Het doel van de analysetool is de bond inzicht verschaffen in hetgeen is geregistreerd en in de resultaten van de sportiviteitsmetingen. Dit kan tot op verenigingsniveau, maar bijvoorbeeld ook op basis van plaats/provincie of ledenaantallen van verenigingen.

Inmiddels registreren 35 sportbonden (VSK-bonden zijn verplicht) in het systeem. De bonden krijgen hulp van NOC*NSF bij het registreren, onder meer in de vorm van een vraagbaak en workshops 'Registreren in Regis'.
De VSK Monitoren 2015 t/m 2018 gaan uit van de registraties die in Regis beschikbaar zijn, aangevuld met de gegevens van ASK over verenigingstrajecten en bijscholingen. Deze twee databronnen zijn naast elkaar gelegd en gecombineerd (op verenigingsniveau), waarbij één of meer gevolgde verenigingstrajecten en/of bijscholingen bij ASK zijn geteld als één interventie. Het genoemde aantal VSK-verenigingen (minimaal twee producten afgenomen) bestaat voor 95 procent uit verenigingen die op basis van Regis-registraties al twee of meer ingezette interventies hadden.

Academie voor Sportkader (ASK)
De Academie voor Sportkader (ASK) maakt onderdeel uit van de unit Sportontwikkeling bij NOC*NSF en is in 2006 voor en door sportbonden opgericht. Door de professionalisering van sport ontstond een grotere behoefte aan beter en meer opgeleid sporttechnisch, bestuurlijk en arbitraal kader.
De ontwikkelagenda bevat de gezamenlijke activiteiten van bonden om kwaliteit en/of kwantiteit van sporttechnisch, arbitrerend en bestuurlijk kader te vergroten. Deze door de sportbonden jaarlijks vastgestelde agenda vormt de basis voor de activiteiten van de ASK.
Aangeboden verenigingstrajecten en bijscholingen voor trainers, coaches en arbitrage binnen VSK wordt door een aantal bonden zelf georganiseerd. In dit geval registreren de betreffende sportbonden in Regis de verenigingstrajecten en/of bijscholingen. Deze trajecten en bijscholingen zijn echter ook af te nemen door verenigingen en kaderleden die dit niet zelf organiseren. In dat geval organiseert de ASK de trajecten en bijscholingen. Wanneer kaderleden en verenigingen hieraan deelnemen, wordt dit nauwkeurig door de ASK geregistreerd. Naast Regis is deze registratie van de ASK ook geraadpleegd om inzichtelijk te maken hoeveel verenigingen en kaderleden binnen het bereik van het VSK-programma vallen.

Kader

Sportkadermonitor: VSK-meting 2018
In 2013 zijn NOC*NSF en de Academie voor Sportkader (ASK) gezamenlijk met de sportbonden met de Sportkadermonitor gestart. Op de websites van NOC*NSF/Academie voor Sportkader is een oproep geplaatst waarin kaderleden van sportverenigingen werden verzocht zich aan te melden voor het panel

van de Sportkadermonitor via een digitaal inschrijfformulier. Op basis van de aanmeldingen is een panel samengesteld dat bestaat uit drie groepen:

- arbitrerend kader: arbiters en officials/juryleden;
- bestuurlijk kader: bestuursleden (voorzitter, secretaris en penningmeester);
- sporttechnisch kader: instructeurs, trainers/coaches en combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches.

Oberon voert de Sportkadermonitor uit.
In 2013 heeft de eerste meting van de Sportkadermonitor plaats gevonden. Een jaar later is een vragenlijst over veilig sportklimaat ontwikkeld, die via internet ingevuld kon worden. In september 2014 is deze vragenlijst voor de eerste keer uitgezet, in 2016 voor de tweede keer. In 2018 is deze VSK-vragenlijst voor de derde keer uitgezet. De dataverzameling vond plaats van juni 2018 tot en met augustus 2018. Alle sportkaderleden die in september 2018 deel uitmaakten van het panel, zijn uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Ook sportkaderleden die zich in juli en augustus hebben aangemeld voor het panel hebben de vragenlijst ontvangen. Van de 2.174 mensen die zijn uitgenodigd, hebben 1.281 kaderleden de vragenlijst volledig ingevuld. De respons bedraagt 59 procent (arbitrerend kader 428, 63%; bestuurlijk kader 195, 57% en sporttechnisch kader 658, 57%). De respondenten zijn als kaderlid actief bij een grote verscheidenheid aan sporten en sportbonden.

De groep kaderleden die de vragenlijst heeft ingevuld, bestaat voor ruim drie kwart uit mannen en voor een kwart uit vrouwen. De kaderleden zijn gemiddeld 50 jaar oud. De respondenten zijn als kaderlid aangesloten bij in totaal minimaal 38 sportbonden. Van een kleine groep respondenten is onbekend bij welke bond zij zijn aangesloten, waardoor het daadwerkelijke aantal bonden hoger kan liggen. Verder hebben zij gemiddeld ongeveer negentien jaar ervaring als kaderlid. De meerderheid van de kaderleden is twee tot tien uur per week actief als kaderlid. Eveneens een meerderheid doet dat als vrijwilliger. De samenstelling van de steekproef is voor wat betreft geslacht, leeftijd, aantal uur actief en werkzaam als vrijwilliger, in 2018 vergelijkbaar met de steekproeven uit 2016 en 2014. Wat betreft de ervaring van de kaderleden zijn wat verschillen tussen de steekproeven. In 2014 waren de kaderleden met 23 jaar ervaring iets meer ervaren dan de kaderleden in 2016 (17 jaar) en 2018 (19 jaar). De spreiding over bonden wijkt in 2018 iets af ten opzichte van de steekproef in 2016. In 2018 zijn de kaderleden judo in de steekproef ten opzichte 2016 iets oververtegenwoordigd. Kaderleden voetbal zijn iets minder vertegenwoordigt in de steekproef in 2018 ten opzichte van 2016.
Het is niet bekend hoe de totale populatie van kaderleden in Nederland eruitziet. Daarom is het niet mogelijk om aan te geven of de groep kaderleden die de VSK-vragenlijst heeft ingevuld representatief is voor de totale populatie.

Overige informatie:
Oberon/NOC*NSF (2018). *Sportkadermonitor. Tussentijdse meting: veilig sportklimaat*. (interne rapportage). Utrecht: Oberon.
Oomens, M. & Donker, A. (2015). *Sportkadermonitor. Tussentijdse metingen: veilig sportklimaat, beweegredenen & knelpunten*. Utrecht: Oberon.

Bijlage 2 Brontabellen

Tabel B3.1 Afgenomen interventies (cumulatief) VSK-programma gericht op bestuurders

Interventie		2015	2016	2017	2018
Intake – begeleiden van verenigingen	Bonden	28	30	30	30
	Verenigingen	3.257	4.326	4.843	5.035
Kernmodule Sportief besturen	Bonden	23	23	23	23
	Verenigingen	1.671	1.974	2.234	2.316
Verenigingsbox	Bonden	19	20	20	20
	Verenigingen	1.204	1.827	2.066	2.201
Besturen met een visie - de basis	Bonden	25	26	26	26
	Verenigingen	918	1.032	1.092	1.162
Spelregelbewijs voor jeugd	Bonden	4	4	5	5
	Verenigingen	857	926	1.036	1.089
Procesbegeleiding/verenigingsondersteuning	Bonden	.	1	10	12
	Verenigingen	.	533	927	1.643
Spelregelavond	Bonden	5	5	6	6
	Verenigingen	295	437	536	547
Lang leve de Sportouder – thema-avond	Bonden	8	10	14	15
	Verenigingen	76	145	264	321
Besturen met een visie-plus	Bonden	.	5	7	7
	Verenigingen	.	61	76	79
4 inzichten voor bestuurders	Bonden				17
	Verenigingen				58

Bron: Regis/ASK 2018

NB: in 2015 en 2016 was de peildatum 1 september, in 2017 was dat 1 augustus, in 2018 is dat 1 september

Tabel B3.2 Afgenomen interventies (cumulatief) VSK-programma gericht op trainers/coaches

Interventie		2015	2016	2017	2018
Trainen en coachen van jongeren met autisme	Bonden	41	43	43	43
	Verenigingen	704	781	852	952
	Deelnemers	938	1.443	1.682	1956
Traject Sportief coachen	Bonden	17	20	20	21
	Verenigingen	449	619	702	755
	Deelnemers	3.395	5.763	6.644	7.191
Themagericht trainen en coachen van 6- tot 12-jarigen	Bonden	39	39[a]	39	40
	Verenigingen	402	402[a]	563	596
	Deelnemers	596	1.285	1.637	1.892
Themagericht trainen en coachen van pubers	Bonden	37	37	37	37
	Verenigingen	481	482	512	531
	Deelnemers	638	970	1.048	1.118
Er is meer te winnen: coachen sociaal gedrag/ Inzicht in Trainer-Sporter-Interactie	Bonden	42	42[a]	43[b]	43
	Verenigingen	467	467[a]	427[c]	454
	Deelnemers	702	854	919	1.064
Herkennen en voorkomen van ongewenst gedrag/seksuele intimidatie	Bonden	26	27	29	32
	Verenigingen	247	289	334	366
	Deelnemers	348	505	568	701
Sporters met gedragsproblematiek	Bonden	12	27	31	32
	Verenigingen	207	249	314	354
	Deelnemers	337	574	786	877
Stay cool under pressure/Weerbaarheid voor trainers en coaches	Bonden	31	31	32	32
	Verenigingen	205	191c	193	220
	Deelnemers	242	334	364	621
Coach de coach (bijscholing)	Bonden	12	14	15	16
	Verenigingen	37	87	127	131
	Deelnemers	125	311	524	542
Traject coach de coach	Bonden	7	10	10	10
	Verenigingen	38	81	126	130
	Deelnemers	.	.	.	.
Sportiviteit & Respect: Nog effectiever opleiden	Bonden	7	7	d.	.
	Verenigingen	49	46c	.	.
	Deelnemers	105	105	.	.
4 inzichten over trainerschap	Bonden				46
	Verenigingen				295
	Deelnemers				1.007
Een beetje opvoeder	Bonden				7
	Verenigingen				9
	Deelnemers				16

Bron: NOC*NSF, Regis/ASK 2018

NB. De cijfers per jaar zijn cumulatief. De peildatum in 2015 en 2016 was 1 september, 2017 was 1 augustus, in 2018 is dat 1 september. Invullen aantal deelnemers in Regis is facultatief, beschreven deelnemersaantallen zijn een ondergrens. Lege cellen betekenen dat cijfers niet bekend zijn. Zie ook Bijlage 1, bronbeschrijving.

[a] Door een andere registratiewijze waren de cijfers over 2016 bij ASK niet bekend.

[b] Er is meer te winnen: coachen sociaal gedrag heeft per 1/1/2017 een nieuwe naam: Inzicht in Trainer-Sporter-Interactie.

[c] Dit betreft een correctie op 2015.

Tabel B3.3 Afgenomen interventies (cumulatief) VSK-programma gericht op arbitrage

Interventie		2015	2016	2017	2018
Basisopleiding Scheidsrechterscoach	Aantal bonden	16	16	16	16
	Aantal verenigingen	153	185	228	264
	Aantal deelnemers	1.190	1.281	1.346	1.391
Weerbaarheid voor arbitrage	Aantal bonden	28	28	28	28
	Aantal deelnemers	3.516	4.110	4.521	4.747
Verkorte Opleiding Scheidsrechterscoach	Aantal bonden	9	9	.[a]	
	Aantal verenigingen	31	31	.	
	Aantal deelnemers	150	150	.	
Weerbaarheid voor verkeersregelaars	Aantal bonden	4	4	4	.[a]
	Aantal verenigingen	25	25[b]	25[b]	.
	Aantal deelnemers	52	52[b]	52[b]	.
Participeren in de Week van de Scheidsrechter	Aantal bonden	13	15	15	12[c]
Ondersteuning Clubarbitrage	Aantal bonden	10	11	11	11

Bron: NOC*NSF, Regis/ASK 2018

NB. Invullen aantal deelnemers in Regis is facultatief, beschreven deelnemersaantallen zijn een ondergrens. Zie ook Bijlage 1, bronbeschrijving. Lege cellen betekenen dat cijfers niet bekend zijn.

[a] Interventie wordt niet meer aangeboden.

[b] Door een andere registratiewijze waren de cijfers over 2016 en 2017 bij ASK niet bekend.

[c] Niet cumulatief, in 2018 doen 12 bonden mee aan de week van de scheidsrechter (Autosport, honk- en softbal, basketbal, handbal, hockey, judo, korfbal, tennis, voetbal, volleybal, paardensport en zwemmen)

Tabel B4.1 Grepen waarbij de vereniging specifiek aandacht besteedt aan het kennen van de gedragsregels (kaderfunctionarissen van verenigingen die gedragsregels hebben, percentage)

	Bestuurlijk kader			Sporttechnisch kader			Arbitrerend kader		
	2014	2016	2018	2014	2016	2018	2014	2016	2018
Trainers/coaches/(bege)leiders	66	63	64	68	66	72	58	59	56
Nieuwe leden	63	69	67	69	67	69	67	65	68
Huidige leden	58	54	59	55	51	58	58	57	55
Ouders van nieuwe jeugdleden	45	40	44	44	45	44	38	45	44
Ouders van huidige jeugdleden	37	31	36	38	36	36	30	34	34
(Overige) vrijwilligers	27	24	33	26	22	28	19	19	19
Specifiek bij jeugdleden	25	27	30	33	33	32	31	28	25
Toeschouwers	19	18	18	18	20	17	23	25	25
Scheidsrechters	19	16	18	24	17	15	36	32	32
Juryleden	5	7	10	7	6	6	5	6	8
Anders, namelijk:	8	10	5	7	7	7	8	10	8

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Tabel B4.2 Groepen waarop de vereniging zich richt bij het kennen van de spelregels (kaderfunctionarissen waarvan verenigingen aandacht besteden aan het kennen van spelregels, percentage)

	Bestuurlijk kader			Sporttechnisch kader			Arbitrerend kader		
	2014	2016	2018	2014	2016	2018	2014	2016	2018
Huidige leden	65	63	67	67	66	70	67	60	52
Nieuwe leden	58	57	64	64	64	71	58	54	58
Trainer-coaches/(bege)leiders	57	53	60	66	62	63	56	54	51
Scheidsrechters	43	36	35	43	36	34	62	55	56
Specifiek op jeugdleden	36	34	43	38	39	38	33	43	39
Ouders van nieuwe jeugdleden	27	27	35	34	37	37	23	24	25
Ouders van huidige jeugdleden	25	26	34	32	31	34	19	21	27
(Overige) vrijwilligers	16	17	19	16	18	20	11	12	10
Juryleden	12	9	10	14	13	13	12	9	13
Toeschouwers	5	8	7	9	11	12	6	9	10
Anders, namelijk	3	4	4	4	3	4	3	4	4

Bron: Oberon, Sportkadermonitor: VSK-meting 2014, 2016 en 2018

Tabel B6.1 In de afgelopen twaalf maanden (ook als getuige) te maken gehad met onderstaande vormen van wangedrag (percentage kaderfunctionarissen), in procenten van kaderleden die één of meerdere vormen meemaakten

	Bestuurlijk kader			Sporttechnisch kader			Arbitrerend kader		
	2014	2016	2018	2014	2016	2018	2014	2016	2018
Afgelopen twaalf maanden geconfronteerd met vormen van wangedrag	73	72	67	76	78	73	81	79	75
Verbaal geweld (schelden, treiteren)	44	41	41	48	48	41	58	59	55
Vernieling of vandalisme	35	30	32	32	30	25	33	31	26
Pesten	32	32	26	37	41	35	25	24	19
Diefstal van persoonlijke eigendommen	24	20	14	24	18	16	23	18	12
Geluidsoverlast	20	24	20	23	25	26	30	33	31
Overlast door alcoholgebruik	15	16	17	17	17	17	23	24	22
Gooien met materiaal	13	17	15	22	24	23	26	27	23
Overlast door tabaksrook	12	15	17	18	21	21	26	27	26
Lichamelijk geweld (slaan, schoppen)	12	13	14	19	17	17	21	19	17
Vrouwonvriendelijk gedrag	8	8	10	14	13	15	17	17	15
Discriminatie vanwege huidskleur	5	6	6	8	10	6	15	16	12
Discriminatie vanwege cultuur of religie	5	5	7	8	10	8	14	17	14
Seksuele intimidatie	3	4	4	6	5	5	5	7	5
Overlast door drugsgebruik	3	4	4	3	3	4	4	5	5
Discriminatie vanwege homoseksualiteit	2	2	2	3	4	4	4	6	5
Bedreiging (met een wapen)	1	2	1	1	2	1	2	4	1

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 31 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl